

Hagaha Bareyaasha

EE DHAQANKA IYO FANKA EE DUGSIYADA

Mashruucan waxaa iska kaashaday:

European
Union

Regional Office
for Eastern Africa
United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

HAGAHA BAREYAASHA
EE DHAQANKA IYO FANKA EE DUGSIYADA

Waxa daabacay
CISP - Comitato Internazionale per lo Sviluppo dei Popoli
(International Committee for the Development of People) - Nairobi

Qorayaasha: CISP oo kaashanaysa Beatrice Polato iyo Xavier Verhoest (Art2Be)

Naqshadeynta Sawirada: Annia Arosa Martinez

Daabacaadda: 2019, Nairobi
© 2019 Hagayaasha Macallimiinta ee ku saabsan howlaha dhaqanka iyo
farshaxanka ee iskuulada Dhamaan xuquuqaha ayaa ilaaliya
Waxa ku jira qoraalkaan waa la wadaagi karaa markii la dhiibo
ogolaansho hore oo laga helo tifaftirayaasha iyo qorayaasha.
Fadlan noo soo qor: info@cisp-ngo.org

CULTURE FOR
INCLUSION
IN SOMALIA

Mahadnag

Hagahan waxaa lagu soo saaray qaab dhismeedka barnaamijka "Dhiirrigelinta dhaqan ka mid noqoshada Soomaaliya" oo ay iska kaashadeen Midowga Yurub iyo UNESCO ayna hirgalisay CISP intii u dhaxeysay 2018 iyo 2019. Mashruucu wuxuu diirada saaray adeegsiga dhaqanka iyo fanka si loo kobciyo ka mid noqoshada, dareenka aqoonsiga iyo wadahadalka dhaqamada.

CISP, oo kaashanaysa macallimiinta, khubarada qaybta waxbarashada iyo hababka farshaxanka, waxay u diyaarisay buugan sidii aalad loogu talagalay macallimiinta iyo lataliyeyaasha fududaynta fadhiyada manhajka ka baxsan iyadoo la adeegsanayo dhaqanka iyo farshaxanka si kor loogu qaado hiddaha dhaqanka, nabadda iyo ka mid noqoshada bulshada ee aasaasiga iyo dugsiga sare. iskuullada ku yaal dalka Soomaaliya. Tababar 5 maalmood ah oo loogu talagalay macallimiinta iyo la taliyayaasha sida loogu isticmaalo tusahan si wax ku ool ah loogu fududeeyo dhaqanka iyo nashaadaadka ku saleysan fanka ee carruurta ayaa waxaa soo abaabulay CISP barnaamijka dhexdiisa.

Qaabka loo soo jeediyay waa khibrad, kaegeybgal, is-dhexgal iyo kicinta. Waxay ku lug leedahay adeegsiga qaabab farshaxan oo kala duwan (sheeko sheeko, masrax iyo farshaxan muuqaal ah) si loo fududeeyo is-baarista iyo wadaagista khibradaha shaqsiyed ee carruurta.

Hagahan ayaa lagu tarjumay afka Soomaaliga waxaan tijaabiyay oo adeegsaday macallimiinta 14 iskuul oo ku yaal magaalada Muqdisho iyo 10 iskuul oo ku yaal Galckayo intii u dhaxeysay 2018 iyo 2019, kuwaas oo isugu jiray 48 macalin iyo ku dhawaad 700 oo caruur ah.

Tusmada

Mahadnag	3
01. Hordhac.....	6
02. Waxa uu ku saabsan yahay hagehaan.....	8
02/1 - Ujeedooyinka.....	9
02/2 - Qaab-dhismeedka Hagaha.....	9
02/3 - Hab-raaca.....	9
03. Barnaamijku waxa uu ku saabsanyhay.....	10
03/1 - Ujeedooyinka.....	11
03/2 - Barnaamijka, Cutubyada iyo kulamada.....	12
03/3 - Natijjooyinka Korjoogtaynta iyo Qiimaynta.....	14
03/4 - Diyaarinta jawi ku haboon waxbaridda.....	15
03/5 - Agabka iyo kaalmooyinka waxbaridda.....	17
04. Soo-jeedinta mawduucyada iyo hababka	18
04/1 - Mawduucyada.....	19
04/1.1 - Cutubka 1: Hidde Dhaqameed	19
04/1.2 - Cutubka 2: Nabad	22
04/1.3 - Cutubka 3: Ka-mid ahaanshada iyo Cadaaladda Jinsiga..	24
04/2 - Hababka (Maanso iyo Sheeko-tabin, Muuqaal faneed, Masrax)...	27
04/2.1 - Maanso iyo sheeko-tabin.....	27
04/2.2 - Sawir faneedyada (sawiridda, riinjiyaynta, midabaynta) ..	28
04/2.3 - Masrax	28

_05. Hagaha Cutubka Dhaqanka iyo Fanka.....	32
05/1 - Cutubka 1 add: Hidde Dhaqameed	35
Ujeedooyinka	35
5.1.1 - Kulanka 1 aad: Hordhaca mawduuca.....	36
5.1.2 - Kulanka 2 aad: Maanso iyo Sheeko-tabin	38
5.1.3 - Kulanka 3 aad: Sawir faneed.....	40
5.1.4 - Kulanka 4 aad: Masraxa	42
5.1.5 - Kulanka 5 aad: Ku Celin/Hubin.....	44
05/2 - Cutubka 2 add: Peace	47
Ujeedooyinka	47
5.2.1 - Kulanka 1 aad: Hordhaca mawduuca.....	48
5.2.2 - Kulanka 2 aad: Maanso iyo Sheeko-tabin	50
5.2.3 - Kulanka 3 aad: Sawir faneed	52
5.2.4 - Kulanka 4 aad: Masraxa	54
5.2.5 - Kulanka 5 aad: Ku Celin/Hubin.....	56
05/3 - Cutubka 3 add: Inclusion and Gender Equity	59
Ujeedooyinka	59
5.3.1 - Kulanka 1 aad: Hordhaca mawduuca.....	60
5.3.2 - Kulanka 2 aad: Maanso iyo Sheeko-tabin	64
5.3.3 - Kulanka 3 aad: Sawir faneed	66
5.3.4 - Kulanka 4 aad: Masraxa	68
5.3.5 - Kulanka 5 aad: Ku Celin/Hubin.....	71

05/4 - Cutubka 4 add: Diyaarinta dhacdada ugu danbaysa	73
Ujeedooyinka	73
5.4.1 - Kulanka 1 aad: Wadaagidda xogta dhacdada ugu danbaysa	74
5.4.2 - Kulanka 2 aad: Soo saaridda fikirka	76
5.4.3 - Kulanka 3 aad: Soo gabagabaynta fikradda	78
5.4.4 - Kulanka 4 aad: Diyaarinta dhacdada iyo tijaabinta	79
5.4.5 - Kulanka 5 aad: Dhacdada ugu danbaysa	80

_06. Korjoogteynta iyo qiimeyeenta.....	82
06/1 - Lifaqaqa 1 aad: Agabka qiimaynta baraha ee ke hor iyo ka ...	83
06/2 - Lifaqaqa 2 aad: Su'aalaha aasaasiga ee ardayda.....	86
06/3 - Lifaqaqa 3 aad: Liiska imaanshaha Kulanka	91
06/3 - Lifaqaqa 4 aad: Agabka indha-indhaynata ee sargaalka	92
06/5 - Lifaqaqa 5 aad: Ku-celinta Cutubka-warbixinta Kulanka	95
06/6 - Lifaqaqa 6 aad: Agabka Qorshaynta Dhacdada.....	98
06/7 - Lifaqaqa 7 aad: Agabka warbixinta ee dhacdada ugu danbaysa	99

_07. Agab dheeraad ah oo loogu talo galay waxqabadyada.....	100
07/1 - Gabay Soomaaliyeed	101
07/2 - Sawirro ku saabsan Hidd Dhaqameedka Soomalida.....	104
07/3 - Sheekoojin	112
07/3.1 - Waxa loogu talo galay Cutubka 2 aad-nabadda-kulanka 2...	112
07/3.2 - Waxa uu leeyahay Cutubka 3 aad-ka-mid ahaanshada iyo Jinsiga	118
07/4 - Sheekooinka nabadda Soomalida.....	126

07/4.1 - Elman Ali Ahmed.....	126
07/4.2 - Dr. Hawa Abdi	128
07/5 - Farshaxan Jireedka	130
07/5.1 - ADEN: Soomaaliya waa kuftay waana kacday.....	130
07/5.2 - SANAA: Bulsho midaysan.....	133

08. Tix-Raacyada..... 136

—01.

Hordhac

Waxaa loo tixgaliyaa dhammaan dhinacyada dhaqanka in ay yihiin qayb muhiim ah oo ka mid ah horumarka la joogtayn karo. (Awoodda dhaqanka ee uu uleeyahay horumarka, UNESCO).

Ku daritaanka Dhaqanka iyo fanka jawiga waxbarashada waxay gacan ka gaysataa isu dheellitirka hormarka fakarka, dareenka iyo maskaxda dadka iyo bulshooyinka. Fanka iyo noocyada kale ee is-cabbiridda qofeed waxa ay kobcisaa garaadka iyo xirfadaha nolosha, hal-abuurka iyo dhabu fakaridda toolmoon (creative and critical thinking), iyo sidoo kale in ay hormarinayso awoodda xiriirka iyo tabinta.

Barashada hidde dhaqameedka, nabadda, Ka mid ahaanshada iyo sinaanta jinsiga waxay ilaa xad aad u sarreya ka qayb qaadataa isi-saamixidda, damqashada/garaabidda, qadarinta kala-duwa-naanshaha, awoodidda la qabsashada bulsho iyo wacyi-galinta dhanka dhaqanka, sidaa darteena abuuraya aqoonsi shakhsiya-deed wanaagsan iyo mid guud.

Ujeedada laga leeyahay hababkaan (fanka muuqalka, maansada, sheeko-tabina, masraxa) waa in la abuuro manhaj cusub oo aragtiyo ah oo ku saabsan gudashada waxbarashada guud.

—02.

Waxa uu ku saabsan yahay hagehaan

02/1 - Ujeedooyinka

Waxaa loo qaabeeyay Hagahaan Waxqabadyada dhaqanka iyo fanka ee Iskuulada manhaj ahaan ay adeegsan doonaan barayaasha iyo lataliyayaasha kuwaas oo fududaynaya maa-dooyinka iyo kulamada kaas oo looga golleeyahay in laga qayb galiyo ardayda iskuulada ba-rashada hidde dhaqameedka, nabadda, ka-mid ahaanshada, iyo sinaanta jinsiga taas oo loo marayo oraah-faneedyo. Waxaa loogu talo galay ardayda ay da'doodu u dhaxayso 11-16 sano laakiin waxaa la qabsan kara carruurta yaryar iyo dhallinyarada.

HAGUGU WAXA UU BIXINAYAA TILMAAMO KU AADAN:

- b) qaab-dhismeedka lasoo jeediyye ee barnaamijkan, maadooyinka, kulamada.
- t) xogta iyo agabyada lagama maarmaanka u ah soojeedinta, baridda iyo fulinta mawduucyada muhiimka ah iyo hab-raacyada;
- j) agabka loogu talogalay kormeeridda geeddi-socodka iyo natijada maaddo kasta iyo bar-naamijka.

02/2 - Qaab-dhismeedka Hagaha

HAGEHAAN WAXAA LOO QAYBIYAY 3 QAYBOOD:

Qaypta 1 aad. Waxay xog ka siinaysaa barayaasha iyo talo-bixiyayaasha mawduucyada mu-hiimka ah iyo hab-raacyada. Waxaa loogu talogalay in uu hordhac ahaan iyo in uu dhiirrigaliyo wax-is-baridda.

Qaypta 2 aad. Wuxuu bixinayaa xog ku saabsan maadooyinka iyo kulamada si ay u hagaan fududeeyayaasha (ujeedooyinka, tusaalooyin ku aadan cutubyada, arrimo waxtar leh iyo su'aalaha kormeerka iyo korjoogtaynta).

Qaypta 3 aad. Waxay bixinaysaa lifaaqyo iyo tixraacyo.

02/3 - Hab-raaca

Hab-raacyada ku salaysan fanka waxa ay gacan ka gaystaan sidii loo heli lahaa aragt ballaaran oo dhammaystiran oo ku saabsan waaqaca dhabta ah taas oo kaliya aan banaanka soo dhigayn su'aalo cusub iyo wadooyin kale ee aqooneed, laakiin intaas waxaa dheer in ay u ogolaanayso dhammaan jilayaasha ku hawlan nooc cusub oo xiriir ah. Waa in ardayda lagu dhiirrigaliyya in ay tijaabiyaan oo ay isku dayaan iyaga oo aan ka baqayn in ay khalad suubiyaan, si wax u bartaan iyaga oo u maraya helitaanka wax cusub iyo dhex-galid (discovery and immersion).

Kulamadan waa kuwo ka qaybgal ah, is-la falgalid iyo qiiro-galin. Farsamooyin fududaynta ee qayb galka, dood kooxeed, sheeko-tabin, shaqo kooxeed, adeegsiga farshaxanka, khiyali, dhexdhixaadin iyo waxqabadyo wacyi galineed ayaa lagu daray si ay u fududeeyaan sahanka qofeed ee ka-qayb galaha iyo wadaagitaanka waayo-aragnimadiisa qofeed. Waxaa laga filayaa fududeeyayaasha in ay akhriyaan kulan walba iyo in ay si ku filan isku soo diyaariyaan si ay u fuliyan kulan la soo qorsheeyay.

—03.

Barnaamiju waxa uu ku saabsanyhay

HAGIDDA BARAYAASHA IYO FUDUDEEYAYAASHA

03/1 - Ujeedooyinka

1. In la kordhiyo aqoonta ardayga, fahamkiisa, iyo dareenka uu ka haysto wadaninimada, is-saamixidda iyo qiyamka kala duwanaanshaha iyo Ka mid ahaanshada, sinaanta jinsiga iyo dhaqanka nabadda.
2. In la baro Hidde Dhaqameedka Soomaalida iyo la sahmiyo habab faneedyo kala duwan.
3. In la kobciyo xirfadaha hal-abuurnimada leh, dareenka maskaxeed (emotional intelligence), xirfadaha qofeed iyo kuwa nolosha.
4. In ay bartaan in si wadajir ah loo shaqeeyo si loo abuuro kulamo faneed iyo kuwo dhaqan taas oo dhiirrigalinaya nabadda iyo Ka mid ahaanshada ama mawduucyo kale.

03/2 - Barnaamijka, Cutubyada iyo kulamada

CUTUBYADA	KULAMADA	MUDDADA
Hiddhe dhaqameed	1.1. Hordhaca mawduuca 1.2. Maanso iyo Sheeko-tabin 1.3. Fan Muuqaaleed 1.4. Masrax 1.5. Ku-celin iyo Hubin	5 todobaad
Nabadda	2.1. Hordhaca mawduuca 2.2. Maanso iyo Sheeko-tabin 2.3. Fan Muuqaaleed 2.4. Masrax 2.5. Ku-celin iyo Hubin	5 todobaad
Ka-mid ahaanshada iyo Sinaanta Jinsiga	3.1. Hordhaca mawduuca 3.2. Maanso iyo Sheeko-tabin 3.3. Fan Muuqaaleed 3.4. Masrax 3.5. Ku-celin iyo Hubin	5 todobaad
Diyaarinta Dhacdo Dhaqameed iyo faneedyo	4.1. Hordhaca mawduuca 4.2. Maanso iyo Sheeko-tabin 4.3. Diyaarinta Muuqaal Faned 4.4. Tijaabinta Masraxa 4.5. Dhacdada	5 todobaad

Barjaamijka "dhaqanka iyo fanka ee Nabadda iyo ka-mida ahaanshada ee loogu tala galay Is-kuulada" waxa uu ka kooban yahay 4 Cutub.

Mid kasta waxa uu ka sii kooban yahay 5 kulan oo todobaadkii mar la jeedinayo qaadanaya 5 todobaad. Waqtiga guud ee uu qaadanayo waa 20.

Cutub kasta waxaa loo qoondeeyay mid ka mid ah mawduucyada muhiim ka ah taas oo lagu sahmiyay 3 hab faneed oo kala duwan. Cutubka ugu danbeeya waxaa loo qoondayn doona di-yaarinta iyo fulinta kulamo iyo bandhigyo si loo soo gudbiyo waxa ay ardaydu barteen iyo waxa ay abureen inta lagu guda jiray cutubyada.

KULAMADA KALA DUWAN EE CUTUBKASTA WAXAA LOO QABEEYAY SIDAN SOO SOCOTA TIME OR REDUCE DEPENDING ON HOW FAST AND EFFECTIVE THE STUDENTS WORK THROUGH THE ACTIVITY:

MAWDUUCA:

Magaca mawduuca laga hadli doono inta lagu guda jiro kulamada 5 ah.

UJEEDOOYINKA:

Bixinta tusmo guud oo ku saabsan ujeedooyinka waxbarasho iyo danaha laga leeyahay kulan kasta.

WAQTIGA:

Waxaa la sheegi doona waqtiga la saadaalinayo in lagu bixin doono waxqabad kasta billawga kulan kasta iyo waxqabad kasta cinwaanka uu leeyahay. Si kastaba ha ahaatee, fudu-deeyayaashu waxa ay gaari karaan go'aankooda u gaarka ah ee la xiriira waqtii kordhintaa ama yaraynta taas oo ku xiran sida degdega ah iyo hawkarnimada shaqada ardayda inta uu socdo waxqabadku.

AGABKA LOO BAAHANYAHAY:

Agabka loo baahanyahay in la diyaariyo kulan kasta waa la diiwaan galiyay. Ardayda waa in la siyyaa buug ay ku qortaan casharka ayna uga shaqeeyaan waxqabadyada kala duwan inta uu socdo barnaamijku. Waa in la xasuu-siyyaa in ay la yimaadaan agabka kulan kasta. Qalimaanta calaamadda iyo sabuurad-waraaqeedka ama jeestada iyo sabuuradda waa loo baahanyahay ku-lamada intooda badan. Marka aysan agabyadaan diyaar ahayn, waxaa lagula

talinayaa fudu-deeyayaasha inay kulankasta ula qabsadaan hadba sida uu yahay. Fududeeyayaashu waa in ay horay u sii diyaarsadaan agabka loo baahanyahay kulan kasta.

WAXQABADYADA:

waxaa la bixin doonaa tilmaamo tillabo-tillaabo ah oo hagaya fududeeyaha kulan kasta. Tillabooyinkaas waxaa loo taxay habka ay tahay in loo fuliyo. Iyada oo la bixin doono qoraalka guud ee kulan walba, hadana fududeeyayaashu waxa ay xor u yihiin in ay adeegsadaan eraya-dooda u gaarka ah si ay ugu sharraaxan qodob kasta.

QIIMAYNTA KULANKA:

dhammaadka kulan walba waa in la sameeyaa qiimayn lagu waydiinayo ka-qayb galayaasha in ay soo koobaan waxa ay barteen inta lagu guda jiray kulanka, inta ay socotana fududeeyuhu waa in uu qortaa qodobada muhiim ka ah ee ay ka tageen, ka jawaaba wixii su'aalo ah ama aragtiyo ah, kulankana kusoo xiraa hawraar (hadal) wanaagsan, oo leh farriin cad.

Kulanka ugu danbeeya cutub kasta waxaa loo qoondeeyay in lagu soo koobo hormarka ay ardaydu sameeyeen ee ku aadan cutubka la qaataay iyada oo loo marayo 3 hab-raac faneed oo kala du-wan.

03/3 - Natijjooyinka Korjoogtaynta iyo Qiimaynta

Baraha fulinaya Hagaha asaga oo gacan ka helaya korjoogaha ama la-taliyaha waa in uu si joogto ah uga fakaraa, u indha-indheeyaa, u qoraa, isla markaasna ka warbixiyaa sida geeddi-socodku u shaqaynayo, in carruurtu ay imaanayaan iyo in ay ka qayb-qaadanayaan, in la gaaray ujeedooyinkii (In la kordhiyay aqoonta ardayga, fahamkiisa, iyo dareenka uu ka haysto wadaninimada, is-saamixidda iyo qiyamka kala-duwa-naanshaha iyo wadajirka, sinaanta jinsiga iyo dhaqanka nabadda, in la baro Hidde Dhaqameedka Soomaalida iyo la sahmiyo habab faneedyo kala duwan, in la kobciyo xirfadaha hal-abuurnimada leh, dareenka maskaxeed (emo-tional intelligence), xirfadaha qofeed iyo kuwa nolosha, in ay bartaan in si wadajir ah loo shaqeeyo si loo abuuro kulamo faneed iyo kuwo dhaqan taas oo dhiirrigalinaya nabadda iyo wadajirka ama mawduucyo kale).

Ujeedadaas darteed ayaa hababkan soo socda, iyo agabyadan ayaa lagu daray lifaaqa:

MAGACA QALABKA	YAA MASUUL KA AH?	GOORMA?	ARAGTIYO/FAALLO
Lifaaqa 1 aad - QALABKA QIIMAYNTA EE KA HORREYYA TABABARKA BARAHA	Tababarayasha.	Ka hor iyo kadib tababarka.	Barayaasha ayaa buuxsan kara.
Lifaaqa 2 aad - SU'AAL-WAYDIIN KU AADAN CAR-RUURTA BAR-BILLAW/BAR-DHAMMAD KU AADAN CARRRUTA	Barayaasha.	Ka hor inta uusan billaabani kulanka koobaad. Todobaad kadib marka uu dhammaado dhacdada ugu danbaysa.	
Lifaaqa 3 aad - LIISKA IMAADAYAASHA KULANKA	Barayaasha	Kulan kasta dhexdiisa.	Waxaa aruurinaya shaqaalaha CISP marka ay iskuulka imaadan.
Lifaaqa 4 aad - QALABKA INDHA-INDHAYTA EE SARGAALKA K & Q	K&Q ama Sargaalka mashruuca.	Marka shaqaalaha CISP ay soo booqdaan waxa ay adeegsan doonaan hal-beegaas	Qorshaha tagidda iskuulka waxaa dajinaya kooxda CISP.
Lifaaqa 5 aad - KU-CELINTA CUTUBKA-WARBIXINTA KULANKA 5 AAD	Barayaasha.	Marka ay barayaashu kulanka 5 aad ee kulan walba ee Cutubka, asaga/ayada waxa ay kulanka uga warbixin doonaan warbixintan. Hubi in aad kulanka ka hor dabacdi.	Waxaa aruurin doona shaqaalaha CISP marka ay iskuulada tagaan.
Lifaaqa 6 aad - QALABKA QORSHAYNTA DHACDADA	Barayaasha/ardayda.	Waxaa la adeegsan doona dhammaadka Cutubka 4 aad si loo qorsheeyo dhacdada ugu danbaysa	Waxaa aruurin doona shaqaalaha CISP marka ay iskuulada tagaan.
Lifaaqa 7 aad - QALABKA WARBIXINTA UGU DANBAYSAA EE DHACDADA	Bare/shaqaalaha CISP staffs.	Waxaa la adeegsan doona dhacdada ugu danbaysa.	

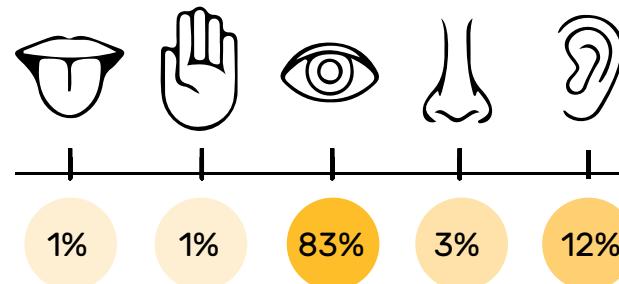
03/4 - Diyaarinta jawi ku haboon waxbaridda

Usoo bandhigidda ardayda waxqabadyada dhaqanka iyo fanka waxa uu u baahantahay in barayaashu noqdaan kuwo hal-abuurnimo leh, niyad-wanaag iyo in ay noqdaan tusaale wanaagsan oo lagu daydo. Ahaan shaha qof hal-abuurnimo leh waxa ay ka dhigantahay adeegsiga habab iyo farsamooyin kala duwan oo casri ah.

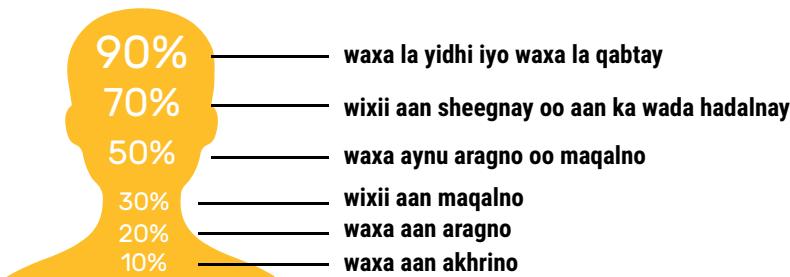
Ahaanshaha qof niyad-wanaagsana waxa ay ka dhigantahay in aad aragtiyada u sheegtid qaab wax dhisaya oo dhiirrigalin leh. In aad tusaale u noqtid dadka kalena waxay ka dhigantahay in aad carruurta u ogolaanno in ay fahmaan in aanan shaqadooda xaqirayn xataa haddii aysan sheegin waxa aan maskaxda ku hayno. Waa waajib ina saraan in aan barno in ku farxaan dadaaladooda isla markaana ay sii xiiseeyaan in ay gaaraan yoolal cusub. Kaasina waa qaab waxbarid oo aad qaali u ah loona adeegsan karo in lagu dabaqo meelo kale iyo xaalado kale. Majiraan jawaabo sax ah iyo kuwo khalad ah.

Kaliya waa aragtiyo kala duwan. Nolosho waxaa laga fishaa gafaf sidaa si la mid ahna fanka waa laga fishaa, waa in aan naqaana sidii aan ugu adeegsan lahayn fursado si aan u sii wanaajino nolosho iyo fankaba. Sababtan darteed waa in fanka la qiimeeyaa loona adeegsadaa in ay tahay qayb asaasi ah oo ka tirsan waxbaridda, si gaar ah iskuulada hoose/dhexe. Waxa ay gacan wayn ka gaysataa kob-cinta sahal u qoridda, waxay hormarisaa dhab u fakarka (critical thinking), qorshaynta, iskudu-widda, qaababka uu qofku u cabbiri karo dareenkiisa, waxayna kicisaa qaybo badan oo mas-kaxda ka mid ah taas oo noqon lahayd mid aan la adeegsan.

dareenkee ayaan ku baranaa?

khibradehee ayaan ka baranaa?

HABAB WAXBARIDA IYO XUSUUSTA

HABABKA	hayn 3 saacadood kadib	hayaa ka dib 3 maalmood
afka kaliya	70%	10%
muuqaal kaliya	72%	20%
afka + muuqaal	85%	65%

KUWANI WAA QAAR TALOOYIN AH

- » Hubi in aad dhistid marka ugu horraysa jawi wanaagsan oo lagu qabto lagulana tacaalo ti-jaabooyin adag oo ay dhici karto inay soo baxaan.
- » U sheeg ka-qaybgalayaasha in farshaxanku uu oodda-ka-rogo xasusyo awood leh. Ka-qaybgale kasta waxa loo ogolyahay in uu doorto waxa uu rabo ama ay rabto in ay sawirto oo ay rab-to/rabo in ay kooxda la wadaagto.
- » La tacaal sir ahaanta si guud: waxa kooxda dhexdeeda la iskula wadaago waxa uu ku harayaa kooxda iyo qolka dhexdiisa.
- » Xasuusi ka qaybgalayaasha in waxqabad faneed yadaan ay yihii hab wax looga qabanayo dhammaan noocyada waayo-aragnimada. Hanaanku waxaa qaadaadhigi doona jilicsanaanta iyo xoognaanta waxa uuna aqoonsan doona awoodaha uu qof kasta leeyahay.
- » Ogorlow waqtii kali la shaqeeyo, mid la wadaago iyo mid la helo caawimaad.
- » Caddee in si kasta oo laga yaabo in uu u qurux badanyahay sawirku ama gabaygu ama sheeka-du, waxaa iska leh qof kii sameeyay. Qof kasta waxa uu ku farxi karaa/kartaa waxa uu sameeyay!
- » Abuur waqtii wareeg ah oo dib-u-milicsasho ah halkaas oo qof kasta uu kula la wadaagi ka-ro/karto sheekadiisa. Ha ahaato qof qof, koox-hoosaad ama kooxda kaqayb galayaasha ah oo dhan. Taas waa loo dhaafi fududeeyaha.
- » Hubi fududeeye ahaan in aad ahaanto mid jooga inta ay socdaan waxqabadyadu iyo in aad si-isid dareen xiiso indho-indhaynta. Taasu waxa ay gacan kaa siin doonta in aad ku buuxisid xogta saxda ah qalabka korjoogtaynta, il gaar ahana ku hay carruuta baahiya qaba.
- » Aqoonso carruurta baahiyaha qaba ama eeg horumarkooda.
- » Si dhaw ula shaqee shaqaalaha CISP marka laguu baahdo, codso talo ama gudbin marka ay muhiimka tahay.

ABUURITAANKA JAWI FARXADEED IYO WADAJIR

Marka si fiican loo maareeyo, carruurtuna ay furfuranyihiin, wareegyada wadaagidda ka qayb galku waxa uu abuuraa dareen ammaan ah oo uu qofku la wadaagi karo xogtiisa qofeed, dareenkiisa taasuna waxa ay ardayda gacan ku siinaysaa in ay helaan kalsoonni qofeed iyo awood. Si looga gaashaanto sharraxaadyo dheer billawga wareegga mar marka qaar waa waxtar wanaagsan in lagu bilaabo baraf-jabiyyaal (ice breakers).

Kaqaybgale kasta waa is sheegaya isaga oo la wadaagaya magaciisa/magaceeda iyo hal dareen/aragti/ waayo-aragnimo wanaagsan ama aan wanaagsanayn si maalintaas un loo bilaabo. Waa muhiim in xoogga la saaro in aysan jirin jawaab saxan iyo mid khaldan laakiin ay tahay in wax la wadaaago iyo in waayo-aragnimada sida ay yihin loo aqbalo.

03/5 - Agabka iyo kaalmooyinka waxbaridda

- » Bokis qalin-rasaas midabo leh (24).
- » Sawirro daabacan.
- » Gabayo daabacan.
- » Bokis qalin-rasaas caadi ah (1/cunug)).
- » Tirtirayaal (2).
- » Qalin-qori (2).
- » Qalin bastel (24).
- » 1 xirmo oo A4 ah.
- » 0.5 litir oo koolada alwaaxa.
- » Koobi ka mid ah buugga CISP “Sheekooyinka Gabdhaha iyo haweenka Muqdisho” ama ama footokoobiyada bogagga.
- » Koobi ka mid ah buugga “DAAQADIHII NOLOSHEENA”- ama footokoobiyada bogaga.
- » Muqaal CISP- Hiddhe Dhaqameedka Soomaliya.
- » Muuqaallada CISP ee Masraxa ragannimada (iyo haweennimada markii ay diyaar noqodo).
- » Brojactarka muuqaalka.

— 04.

Soo-jeedinta mawduucyada iyo hababka

04/1 - Mawduucyada

04/1.1 - CUTUBKA 1 AAD: Hidde Dhaqameed

«...xaaladda sii xumaanshaha ah ama baaba'a hidde dhaqameedka ama hiddaha dabiiciga waxa ay saboolnimo halis ah ku tahay hiddaha dhammaan umadaha adduunka...»

Hordhaca Shirka Hiddaha Dunida ee Unesco.

UJEEDOOYINKA

- » In la fahmo aragtida hiddaha, macnaheeda, qiiimaheeda, iyo noocyadeeda kala duwan.
- » In la ogaado khatarada ay wajahayaan Hiddaha Adduunku.
- » In wax laga barto Shirka Hiddaha Adduunka ee UNESCO.
- » In la hormariyo xiisaha ardayda ay u hayaan dhawridda iyo ilaalinta hiddaha.
- » In wax badan laga ogaado, iyo in la xiiseeyo dhaqamada kale.
- » Iyo in la ixtiraamo kala duwanaanshaha dhaqameed iyo kan dabiiciga ah.
- » In si wanaagsan looga fakaro aqoonsiga (identity) iyada oo la baranayo hiddaha Soomaalida kan la taaban karo iyo kan aan muuqan/lataaban karin (tusaale. Dhismaha nagu xeeran, taalooyinka , muusiga iyo dhaansiga...)

WAA MAXAY HIDDE DHAQAMEED

Inta badan hiddaha waxaa lagu qeexaa in uu yahay dhaxal ka yimid xilligii tagay, kaas oo aan la noolnahay wakhtiga jooga, waana waxa aan u gudbinno jiilasha soo socda si ay wax uga bartaan, ay u cajabiso ayna ugu raaxaystaan. Qaamuuska waxaad ka helaysaa in hiddaha uu ku qeexayo in uu yahay wax la dhaxlay.

Waxaa laga yaaba inaad doorbidi lahayd in aad uga fakar tid hiddaha in uu yahay meelaha iyo agabka aan jeelaan lahayn in aan ilaashano. Kuwaasi waa meelaha dhaqanka iyo dabiiciga ah iyo alaabta aan qiiimayno sababta oo ah waxa ay ka yimaadeen awoowayaashii inaga hor-reeyay, way qurux badanyihiin, saynis ahaana waa muhiim,, waana tusaaloyin aan la badali karin iyo il aan ka helno nolol

yo dhirrigalin. Waa halbeegeena, meel aan tixraac ka dhigano iyo dhalashadeena. Hiddahan inta badan waxa uu ka turjumaa noloshii awoowayaasheen, waxa kaliya oo uu ilaa hadda la badbaadyna oo uusan la dabar-go'ina waa dadaalo gooni ah oo lagu bixiyay xafiditaan kooda.

Ma sawiran kartaa aagga xaafadaada/deegaankaga hidde la'aan? Ka fakar, tusaale ahaan meesha adiga iyo ardaydaadu aad ku nooshihiin. Waxa matalaya waagii hore, hadda la joogo iyo mustaqbal? Maxaa ay tahay in la xafido? Maxaa la badali karaa? Waa maxayse waxa aan la badali karin?

NOOCYADA KALA DUWAN EE HIDDAHA

Adduunku waxa uu ka kooban yahay hidde dhaqameed iyo hidde dabiici ah. Gobolka aad da-gantahay waxaa laga yaaba in aad ogtahay meelo leh taariikh-duugan (archeology) iyo dhadhaab la qoray (dhagax wayn), meelo diimeed ama barakaysan ama magaaloyin taariikh ah. waxaan ugu yeernaa kuwaas **hiddhe dhaqameed**. Waxaa laga yaaba in aad ku nooshahay mel u dhaw kayn ama xeeb qurux badan. Waxaan ugu yeernaa **Hidde dabiici ah**. Hiddahaan waa hidde aan dhammaantiis la dhaqaajin karin (si sahal ah looma dhaqaajin karo). Agabka hiddaha sida lacagta birta ah (shilinka), saambalada geedaha ka yimaada, riinjiyanta, taalooyinka, ama farshaxan-gacmeedka taariikhda duugan (archaeological artifacts) waa kuwo **la dhaqaajin karo** (si sahal ah ayaa meel inta looga dhaqaajijo ayaa meel kale la gayn karaa) Hidduhu waxa uu sidoo kale noqon karaa mid **la taaban karo ama mid aan la taaban ka-rin/muuqan**.

Hidhaha la taaban karo/muuqda waxaa ku jira dhismayaasha iyo goobaha taariikhiga ah, taallooyinka, farshaxan-gacmeedka iwm.., taas oo loo tixgaliyo in ay istaahisho in loo xafido mustaqbal. Kuwaas waxaa ku jira agabka muhiimada u leh cilmiga taariikhda duugan (arki-yoolagi) iyo naqshadaynta dhaqan gaar ah. Hidhe dhaqameedka la taaban karo waxa ay leeyihi-in joogitaan muuqda.

Hiddhaha aan la taaban karin/muuqan waxaa ku jira oraahyada sooyaalka ah ama oraahyada nool ee laga dhaxlay dadkii inaga horreeyay loona sii gudbiyay jiilalka aan awoowaha u nahay, sida, oraahyada soo jireen ka ah ee qadiim ka ah, gudashada fanka, caadooyinka bulshada, caadooyinka, xafladaha, aqoonta iyo waxyaalaha la sameeyo ee ku saabsan waxyaalaha dabiiciga ah iyo adduunka ama aqoonta iyo xirfadaha lagu soo saaro farshaxan dhaqameedka, cunnada iyo daawada. Hidde dhaqameedka la taaban karo si guud waxaa loogu qeexaa in uu-san haysan oogo muuqata.

Qiimaha sare iyo muhiimadda caalamiga ah ee ku saabsan u dhawridda Hiddaha Adduuka jii-lasha mustaqbalka iyo badbaadinta meeraha aanu ku noolnahay waxaa ku jira fursado badan oo aqooneed iyo waxbarasho oo leh takhasusyo dhinacyo badan leh oo kala duwan.

MUHIIMADDA AY LEEDAHAY XIFDINTA HIDDE DHAMQEEDKA

Fahanka Hiddaha Adduunku waxa uu gacan inaga siin karaa in aan wax badan ka ogaano asalkeena ama xididkeena,

iyo dhalashadeena dhaqameed iyo mappa bulsho. Si dhaw oo loo eego meel ka mid ah liiska Hiddaha Adduunku waxa uu inagu caawinayaa in aan wax ka barano wax yaalaha ay aaminsanaayeen, qiyamkoodii iyo aqoonstii dadkii iyo ilbaxni-mooiyinkii sameeyay (hidde dhaqameed) ama ku dhex dhaqmay (muuqaalada dabiiciga ah iyo kuwa dhaqameedka ah). Tani waxaa ku jira fursad lagu baran karo hiddaha la taaban karo iyo kana an la taaban karin/muuqan.

Hidde dhaqameedkeena iyo mid ka dabiiciga ah waa mid aad u jilcsan si wayn ayayna khatar usoo foodsaartay. Tusaale ahaan, intii lagu guda jiray dagaalkii sokeeye magaaloyin badan oo qadiimi ah ayaa la burburiyay. Taallooyin dhamqeed muhiim ah ayaa waxyeelo loo gaystay ama qarsoomay. Hiddaheena sidoo kale khatar waxaa soo foodsaartay khatara magaalobida (koboco xawliga ah ee magaaloyinka 'urbanizatio'), saboolnimada, aafaooyinka dabiiciga ah iyo dikhawga bii'adeena. Mid ka mid ah khatarada ugu waawayn ee uu wajahayo badbaada hiddu-hu waa is-ka indhatiridda ay dad badan oo adduunka ku nool ay ku samaynayaan hiddaha. Xafididda hiddaha waxa uu gacan wayn ka gaysan karaa ilaalinta bii'ada, kala-duwanaansheeda dhaqan iyo mid ka dabiiciga ah iyo falgalqa u dhexeeya dadka iyo bii'ada. Ilalinta Hiddaha Ad-duunku waxa uu gacan ka gaysanayaa latacalidda qaar ka mid ah walaacyada maanta waawayn, si gaar ah nabadda, dhalashada, wadajirka, khayraada dhaqaalaha iyo kororka.

SHIRKA HIDDAHA ADDUUNKA EE UNESCO (1972-DII)

Markii la aasaasay **Urururka Qaramada Midoobay U qaabilسان
Waxbarashada, سانسکریت iyo Dhaqanka (UNESCO) 1945-tii,**

dhammaadkii Dagaalkii Labaad ee Adduunka, dhawr ol-ole oo lagu badbaadinayo goobo muhiimad leh ayaa la sameeyay, waxaana la qoray heshiisyoo cusub oo caalami ah iyo soojeedinno lagu ilalinayo hiddaha bini'aadamka. 16-kii November 1972-dii heshiis ilaalinta Hidde dhaqameedka Adduunka iyo midka Dabiiciga ah ayaa waxaa dhaqan-galiyay kulankii Shirwaynaha Guud ee UNESCO kaas oo ka dhacay Xarunta way nee UNESCO ee Paris, France. Heshiiska xeerkii ugu horreeyay oo dalbanaya baahida degdega ah ee loo qabo aqoonsiga iyo ilaalinta hidde dhaqameedkeena iyo midka dabiiciga ah kuwaas oo qiime sare oo caalami ah, ahna kuwo aan la badali karin. Heshiisku waxa uu si adag u adkeeyay in ay tahay masuulyiad akhlaaqeed iyo mid maaliyadeed oo inaga saran ilaalinta waxa lagu tilmaa-may hidde dhaqameedkeena iyo kan dabiiciga ah ee inaga wada dhexeeya, iyada oo loo marayo is-kaashi caalami ah.

Heshiisku waa mid asal ah si wayn sababta oo ah waxa uu isku xirayaan dhawridda waxyaalaha dabiiciga ah iyo dhaqanka. Waxaa jira sharchiyo heer qaran ah oo aad u tiro yar, mana jiraan sharchiyo caalami ah oo si dhammaystiran isugu xiraysa dhawridda hiddhe dhaqameedka iyo midka dabiiciga ah. Dabcan deegaanka iyo dhaqanku waa ay is-dhammaystirayaan: dhalasho dhaqameedka ay leeyihii dad kala duwan waxaa ay wax ku sameeyeen deegaanka ay ku noolyihii, inta badana taallooyinka ugu quruxda badan, dhismaha iyo goobuhuba waxa ay qayb ka yihiin quruxda dabiiciga ah ee ku hareeraysan. Intaas waxaa dheer, goobaha ugu cajiibsan ee dabiiciga ah waxa ay wataan sumada waxqabadyo bini'aadam oo qarniyal jiray ama waa kuwo muhiimad diimeed, dhaqan, ama qiime faneed u lahaa dad.

04/1.2 - CUTUBKA 2 AAD: Nabad

«*TDhaqdhqaqaqa dhaqanka nabaddu waa sida wabi wayn, waxaa quudiya durduro kala duwan-sooyaal kasta, dhaqankasta, af kasta iyo aragti kasta oo siyaasadeed. Yoolkeedu waa duni ay dhaqamo badan ay kuwada noolyihii jawi ku astaysan Isfahan dhaqameed, isi-saamaxid iyo is-ku duubni.*»

_ Rene C. Romero Isku duwana heer qaran ee Guddiga UNESCO ee Filibiin.

Haddii aad rabtid xog dheeraad ah fadlan tixraac
mareegta Hiddaha Adduunka ee UNESCO :<https://whc.unesco.org/>

UJEEDOOYINKA

- » In la ogaado qaar ka mid ah qeexitaannada nabadda.
- » In la barto sida loogu shaqeyyo koox ahaan iyada oo lawada jiro (shaqo kooxeed).
- » In lagu billaabo cayimidda siyabo loogu darayo nabadda jawiyada fasalka iyo adduunka ku xeeran.
- » In laga fakaro goobaha hiddaha kuwaas oo calaamad u ah nabadda.

WAA MAXAY NABAD

Nabaddu waxa ay ku baaqdaa xiriilo aan rabsho lahayn oo kaliya aan wadamada u dhaxayn, laakiin sidoo kale u dhixeeya ashkhaasta, kooxaha bulshada, u dhixeeya wadan iyo dadkiisa, u dhixeeya dad iyo deegaankooda. Dhinacyada kala duwan ee nabaddu waxa ay naxasuusinaysaa abuuritaannada cajaa'ibta leh ee deegaanka iyo bini'aadantinada, taas oo in badan oo ka mid ihi ay ka turjumayso rabitaankeena joogtada ah ee xorriyada, cadaaladda, is-fahamka la is dhaafsado, ixtiraamka, jacaylka iyo saaxiibtinimada. Taasu waxa ay abuuraysaa xuquuqdeena asaasiga ah ee bini'aadantinimo taas oo aan sinaba looga maarmarin in ay qayb ka noqdaan nabadda iyo horumarka qof kasta, bulsho kasta iyo adduunka oo dhan.

MUHIIMADDA NABADDA IYO DHIBAATOYINKA DAGAALKA

Nabad waarta waxa ay ka billaabataa wadnayaasheena iyo maskaxda dhammaanteen. Way sahlantahay in la ogaado in nabadda afkaartee-na, ducadeena iyo fakarkeena ay ka turjunto nabadda adduunka.

Markii aan qaadanno masuuliyadeena qofeed waxa aan joojinaynaa in aan is-eedayno iyo in aan sii xanaaqno (taas oo sii hurinaysa dagaalka), waxaana aqbalaynaa in dhammaanteen uu waajib inaga saaranyahay in aan billawno in aan adduunka badalno, inaga oo ka bilaabayna nafteena. Ficil kasta oo nabadeed waxa uu adduunka u sameeyaa nabad waarta, ugu danbayna waxaa raacaysa isbadal siyaasadeed. Nabaddu waxa ay ku baaqdaa xiriiro aan rabsho lahayn oo kaliya aan wadamada u dhaxayn , laakiin sidoo kale u dhexeeya ashkhaasta, kooxaha bulshada, u dhexeeya wadan iyo dadkiisa, u dhexeeya dad iyo deegaankooda.

BAAQA DASTUURKA UNESCO THE UNESCO CONSTITUTION DECLARES

"[...jahliga uu midba kan kale ka qabo jidatka iyo qaab no-looleedka kan kale aaya ahayd sabab guud oo inta la noolaa keentay kala-shakiga iyo is-aaminaad la'aanta u dhaxaysa dadyawga ad-duunka, inta badana kala duwanaanshahoodu waxaa ka qarxi jiray colado...]

[...Colaadaha waxaa suurto galay diiditaanka mabaad'ida karaamada, sinaanta iyo is-ixtiraamka , faafintoodana iyada

oo loo marayo jaahilnimo iyo nacayb caqiido oo la qabo in aysan sinayn dadka iyo isiradu...]

[...Si ballaaran oo loo faafiyo dhaqanka, iyo wax baridda aadanaha si loo gaaro cadaalad, xoriyad iyo nabad waxaan sinaba looga maarmi karin karaamada bini'aadamka oo dhan, waxayna sa-maynaysaa waajib muqadas ah oo saran wadamada oo dhan ayna waajib tahay fulintoodu iyada oo ay jirto dareen is-kaalmayn iyo damqasho...]

[...sidaa darteed nabadda waa in lagu dhisaa is-ku duubnida fakarka iyo kan akhlaaqueed ee bi-ni'aadamka...].

SIDAA DARTEED, WAXYAALAHAA AAN SINABA LOOGA MAARMIN NABADDA IYO HORUMARKA WAA:

- » **Xorriyad**
- » **Cadaalad**
- » **Is-fahan iyo is-ixtiraan**
- » **Jacayl iyo saaxiibtinimo**

04/1.3 - CUTUBKA 3 AAD: Ka-mid ahaanshada iyo Cadaaladda Jinsiga

«*Dadow! Wuxaan idin abuurnay lab iyo dhiddig, waxaana idinka dhignay umado iyo qabiillo, si aad isku barataan.*»

— Al-Quran, 49:13.

«*Isku kaalmaysta wanaagga iyo Alle-ka-cabsiga, laakiin ha isku kaalmaysanina danbiga iyo gar-darada.*»

— Al-Quran, al-Maidah 5:2.

UJEEDOOYINKA

- » In la fahmo muhiimadda ay leedahay takoorid la'aanta, is-saamaxaadda iyo in la ixtiraamo dadka oo dhan iyo dh-aqamadooda, ragga, dumarka, wiilasha, gabdhaha da' kasta oo ay yihiin, xaaladooda dhaqaale iyagoo lagu ixtiraamayo kala-duwanaanshahooda iyo baahiyahooda gaarka ah iyo awodahooda.
- » In la fahmo macnaha ka-mid ahaanshaha iyo faquuqa/ka-saaridda
- » In si wanaagsan looga fakaro cadaalada jinsiga oo ay kasoo horjeedo cadaalad la'aanta jinsiga.
- » In wacyi badan loo yeesho noocyada kala-duwan ee faquuqidda ee ku dhexjira hab-dhaqamadeena.
- » In wacyi badan loo yeesho qiyamka ka-mid ahaanshaha iyo kala-duwanaanshaha.
- » In wax laa barto tusaalooyinka wanaagsan iyo sheekoooyinka ka-mid ahaanshaha iyo cadaalada jinsiga.

 Usoo jeedi barayaasha iyo ardayda in ay raadiyaan maahmaahyo Soomali ah, hal-qabsiyo iyo gabayo dhiirrigalinaya ka-mid ahaanshada iyo sinaanta Jinsiga.

KA-MID AHAANSHAHADA BULSHO

waa hab lagu kobcinayo shuruudaha ashkhaasta iyo kooxuhu ay qayb uga noqonayaan bulsho- iyada oo la kobcinayo awooddha, fursadaha iyo karamada kuwa lagu gacan-bidixeeyo dhalashadooda darteed. Wadankasta waxaa ka jira, kooxo gaar ah— Ha noqdaa soo-galooti, dadka asaliga ah, ama kuwa laga tirada badanyahay— oo wajahaya caqabado ka hor joogsanaya in ay si dhammaystiran uga qaybqaataan nolosha siyaasadeed, dhaqaale iyo mappa bulsho. Kooxahaas waa la faquuqay iyada oo loo marayo tiro hab-dhaqanno oo isugu jira dacaayad, cay-ku-dhajin, iyo khuraafaad ku salaysan jinsi, qawmiyad, isir,

diin iyo dhalashadooda jinsi. Hab-dhaqannadaan waxa ay u diidi karaan karaamadooda, amnigooda iyo fursadda ay noloshooda ku hogaamin lahaayeen.

NOOCYADA KALA DUWAN EE KA-MID AHAANSHADA

Ka-mid ahaan shada bulsho waxay ka dhigantahay in dadku dareemaan in ka mid yihiin bulshadooda ama wadankooda
 Ka-mid ahaanshada bulshada waxay ka dhigantahay in dadka oo dhan ay si siman u helaan xuquuqda ah in lagu ixtiraamo in ay bulshada ka mid yihiin.
 Ka-mid ahaanshada bulshada waxay ka dhigantahay in ay dadku si firfircoon uga qayb-qataan ayna si nabad-galyo ah isaga kaashadaan nolosha bulshada iyo go'aan qaadashada
 Ka-mid ahaanshada bulshada waxay ka dhigantahay in haweenka iyo raggu ay si siman uga wada qayb-galaan nolosha bulshada iyo go'aan qaadashada.

Ka-mid ahaanshada bulshada waxay ka dhigantahay in dadka laga tirada badan yahay, barakacayaasha, iyo masaakiinta magaalooyinka degan ay ka qaybgalaan oo ay si siman isaga kaashadaan nolosha bulshada iyo go'aan qaadashada
 Ka-mid ahaanshada bulshada waxay ka dhigantahay in dadka ka tirsan bulshada ay awoodaan in ay sheegtaan baahiyahooda iyo in ay maqlaan dadka kale oo awoodda maamul haya
 Bulsho lagawada mid yahay waxa ay ka dhigantahay bulsho nabad badan oo xasilloon.

Ka-fakar waxa ay yihiin kooxaha iyo dadka la-faqquqay, la-gacanbidixeyay ,aad kana u jilicsan ee bulshadaada, iskuulkaaga, iyo qoyskaaga ku jira.

Ka-fakar goorta iyo sida loo faqquqay iyo saamaynta uu faqququ ku leedahay bulshadada, maxaad samayn kartaa si aad isbadal u abuurto?

CADAALAD JINSIGU

waxa ay aqoonsantahay in haweenka iyo raggu ay leeyihiin xuquuq dhalasho oo ay ku naaloonaayaan xuquuqda aadanaha, karaamada, fursadaha iyo khayraadka. Marmarka qaar in la hormariyo cadaaladda jinsiga, waa in la qaadaa tallaabooyin magdhaw laga siinayo gacanbidixaynta taariikheed iyo midda bulsho taas oo ragga iyo haweenka u diiday in ay u hawlgalan si la mid ah heerka goobta looga cayaaro.

Si kastaba ha ahaatee, xaaladu waxa ay cakirmaysaa markii aan isku dayno in aan dhaqangalinno farriintaan. Hirgalint farriintaan waxa ay u badan tahay in u baahantahay badal lagu sameeyo fakarka iyo hab-dhaqanka heer kasta ee nidaamyada waxbarasho, kasoo bilaabanaysa barayaasha fasalka iyo kuwa sida tooska ah u bixiya khibaradaha waxbarasho, ilaa kuwa masuulka ka ah siyaasadda qaranka.

Cadaaladda jinsigu waxa ay u taagantahay xuquuq, waajibaad iyo fursado ay u simanyihiin haweenka iyo ragga iyo gabdhaha iyo wiilasha. Wax ay ka dhigan tahay in haweenka iyo raggu ay ku naaloodaan xaalad siman iyo in ay haystaan fursado siman si ay u xaqiijiyan xuquuqdooda bini'aadamtinimo oo dhammaysti

**ran iyo in ay ka qayb qaataan hormarka siyaasadeed, dhaqaale
iyo bulsho ayna ka faa'iidaystaan natijjooyinka.**

Cadaaladda Jinsigu waa mabda' asaasi ah ee xuquuqda bini'aadamka ah, waana shardi-horaadka hormar la joogtayn karo oo dadka diiradda saaraya, sidiisa buuna u yahay yool la hiigsado.

Inta badan takooritaanka waxaa lagu difaacaa iyada oo tix-raac looga dhigayo dhaqan, diin iyo sooyaal taas oo ay u muuqato in aysan dhib lahayn haddii lagu soo kobo in aysan jirin koox bulsho oo la dhibaatootay tacadiyada xuquuqda bini'aadamka oo loogu gaysanayo magaca dhaqanka in ka badan inta ay haweenku la dhibaatoodeen.

Sidoo kale haweenka, waxaa magaca dhaqanka loogu diiday xaga codaynta waxaana si joogta ay ula kulmaan tacadiyo iyo caadooyin u diiday qofnimadooda. Sinaanta ku jirta nolosha dhaqanka waxa ay aqoon sanaysaa in aysan jirin xubno ka tirsan bulsho oo lagu sharfaa ama lagu gacan bidixeeyaa sababta oo ah waxa ay ku dhasheen, ama u soocan yihin lab iyo dhiddig (rag iyo dumar).

Cutubkaan waxa uu diiradda saarayaan baridda carruurta in uu midba kan kale uu ixtiraamo si qof ahaaneed iyo In ay su'aal ka keenaan faquuqa lagu samaynayo kooxaha qaar. Barayaasha waxaa si gaar ah loogu diyaariiyay in ay tusaan ardaydooda in ay ikhyaar tahay maka ay timaado samaynta dhalashadooda u gaarka ah (identity), iyo in ay tooshka ku ifiyaan hababka ay bulshadu u hor istaagto sinaanta fursada iyo Ka mid ahaanshaha.

Cadaalada jinsigu waxa ay kor u qaadaa faya-qabka ashkhaasta, bulshooyinka, dhaqamada iyo umadaha adduunka oo dhan. Sida lagu sheegay Warbixinta Farqiga Jinsiga Caalamka ee Golaha Dhaqaalah Adduunka 2017-dii, in dhaqaalah adduunku ay u baahanyihiin isu-dheellitirka jinsiga (gender parity) si uu u barwaaqoobo. Mustaqbalka awoodaha bini'aamka kaliya kuma xirna hormarinta haweenka laakiin waxa ku xiranyahay rabitaanka in dib loo tixgaliyo waxa ay ka dhigantahay ahaanshaha lab ama dhiddig, rag iyo haweenimo, labadoodaba, ama midkoodna. Si kale haddii loo dhigo, kaliya ma ahan arrin haween; waa arrin bini'adam.

04/2 - Hababka (Maanso iyo Sheeko-tabin, Muuqaal faneed, Masrax)

UJEEDOOYINKA LAGA LEEYAHAY HAB-RAAC FANEEDYADA

- » In la koordhiyo kalsoonida qofeed, hanka qofeed iyo awoodda is-cabiridda ee carruurta dhexdooda.
- » In la kordhiyo wacyigalinta ku saabsan hidde dhaqameedka, nabadda, Ka mid ahaanshada bulsho iyo cadaaladda jinsiga iyada oo la adeegsanayo hab-raacyo hal-abuurnimo ah iyo ka qaybgalid.
- » In la kobciyo heerarka soojeedidda, diirad-saaridda iyo anshaxa qofeed.
- » In la ballaariyo shabakadda bulsho, lagu raaxaysto khibradda bulsho iyo in la yareeyo go'doonka.
- » In la kordhiyo isku-xirka u dhexeey dadka isku faca ah, barayaasha iyo bulshada inteeda kale.
- » In laga qaybqaato waxqabadyo degdeg ah oo cusub taas laga helayo fursado aqooneed.

04/2.1 - Maanso iyo sheeko-tabin

Maansada iyo sheekotabintu waxa ay ilmaha siin karaan qaab caafimaad leh oo ay ku sheegaan dareenka xooggan. Maansada oo cod dheer fasalka dhexdiisa lagu akhriyo waxa ay kordin kartaa is-aaminaadda iyo is-ku damqashada u dhaxaysa bulshada fasalka, iyada oo sidaas oo kale xoogjin karta xirfadaha akhris iyo dhagaysi. Hab-warinta/sardinta waxa ay u wanaagsanyihii gaaridda dhammaystiran oo ballaaran ee xaqiqada taas oo furaysa su'aalo cusub iyo qaabab aqooneed.

Sheekotabintu waa u gudbinta dhacdooyinka iyada oo la adeegsanayo weedho, iyo muuqaalo inta badan loo gudbiyo qaab gole-ka-fuul ah (improvisation). Sheekooyinka iyo warintu waxaa adeegsada dhaqankasta si ay ugu madadaashaan, waxbarasho, xafidida dhaqanka iyo tallaalid-da qiyamka akhlaaqda. Agabyada muhiimka ah ee sheekooyinka iyo sheekotabinta waxaa ka mid ah tuduc, jilayaal, iyo aragtida sheekada.

Dhacdooyin isxig-xiga oo isku xariirsan wawa ay leeyihii astaamahan soo socda:

- iyada ayaa naf ahaanteeda u taagan wawa ayna leedahay billaw, dhex iyo dhammaad.
- wawa ay leedahay agabyadan warineed ee soo socda:
- qof hogaamiye ah (jilaha ugu wayn/atoore)
- sheeko male-awaal ah, taas oo ay weheliso caqabad, iska hor imaad ama lagdan.
- waxay leedahay mucaarad.
- xujjo bay haysataa (authentic).
- waa mid qofeed.
- waxay kicinaysaa oo ay dib u soo xasuusinaysaa dareen ama.
- wawa ay leedahay sheeko ay la socoto dareen.

1 Samee Jawi

2 Soobandhig Jilayaasha

3 Samee xaalad daganaansho la'aan oo

4 Fur xaaladaas daganaansho la'aan

5 Samee dhammaad

04/2.2 - Sawir faneedyada (sawiridda, riinjiyaynta, midabaynta)

Ciyaalka u suurtogalisaa waxqabadyada sawirl faneedyadu in ay fahmaan oo ay u cabiraan ad-duunkooda qaab muuqaal ah oo la taaban karo. Waxqabadyadan wawa ay horumarin doona xasaasiyada ay carruurtu ka qabaan agabyada muuqaalka adduunka, wawa ayna kordhin-doontaa awoodda ay carruurta in ay sawir ku xiriiraan iyada oo adeegsanaya xariiqin, shaxan (shape), qaab, midab iyo xardhid (texture).

Sawirka dartiis carruurtu wawa ogaanayaan in sawirku yahay hab dabiici ah kaas oo ay ku gubiyaan waayo-aragnimadooda iyo dareenkooda. Wawa u suurtoobaysa in ay abuuraan oo ay cabbiraan duni qofeed iyo in ay mala-awaalkooda u cabbiraan si madaxbanaan. Shaqa kooxeedka markay imaato, carruurtu wawa ay u muujinayaan wacyi sawireed iyo xaasaasiyad sawirada ardayda kale taas oo keeni karta qaab cusub oo ay kula wadaagaan ardayda kale khi-baradooda iyo aqoontooda adduunka.

04/2.3 - Masrax

Masraxa waxbarashada waxaa loo adeegsadaa in lagu dhiirrigaliyo waxbarasho wax-ku ool ah ee iskuulada. Riwaayadu waa jilidda iyada oo la adeegsanayo khiyali si loo noqdo qof ama wax aan adiga ahayn. Kaliya waxaa xaddidaya khiyaliga, cabsida ka qaybgalayaasha ee khatarta, ama xaddidaada uu hogaaamiyuu ama barahu u dajiyay. Yoolku ma ahan qaabka loo soo bandhigayo, muhiimadu waxa ay ku jirtaa riwaayada in ay tahay istraatijiyyad waxbarasho oo lagu kobcinayo waxbarashada gaar ahaan manaa hijta waxbarasho. Masraxa waxaa loo adeegsan karaa qaabab kaladuwani. buugaan waxaan adeegsan doona aragtiyada asaasiga ah ee **Masraxa Sawirka iyo Masraxa Golaha**.

Masraxa Sawirka: waxa uu adeegsadaa jirar si uu u sameeyo sawir aamusani taas oo ififaalo ka bixinaysa aragti aan muuqan sida xiriiro iyo dareenno, iyo sidoo kale xaalado macquul ah. ardayda dhagaysanaysa iyaga ayaa qiyaasi doona ama fasiran doona. Adiga oo taas adeegsanaya waxaa suurtogal kuu noqonaysa in aad soojeedisid macduuca.

Masraxa Golaha: mar haddii ay ardaydu caadaystaan adeegsiga jirkooda si ay u sameeyaan sawirro aan-dhaqaaqayn ayna muujiyaan dhibaatooyin, waxa ay abuuri karaan muuqaal gaa-ban (scene) ama jilitaan yar oo ku sallaysan arrimihii kasoo baxay masraxa sawirka. Waxa ay usoo bandhigi karaan muuqaalka dadwaynaha, intaas ka dibna baraha ayaa ardayda ku jirta dadwaynaha waydiin kara in ay masraxa (stage) tagaan oo ay badalaan sheekada iyaga oo dhibaatooyinka usoo jeedinaya xalal kaladuwani oo wax looga qabanayo muuqaalka gaaban (scene).

— 05.

Hagaha Cutubka Dhaqanka iyo Fanka

05/1 - CUTUBKA 1 AAD: Hidde Dhaqameed

Ujeedooyinka

- » In la fahmo macnaha, qiyamka iyo noocyada hiddaha.
- » In la ogaado khatarada ay wajahayaan Hiddaha Adduunku.
- » In wax laga barto Shirka Hiddaha Adduunka ee UNESCO.
- » In la hormariyo xiisaha ardayda ay u hayaan dhawridda iyo ilaalinta hiddaha.
- » In wax badan laga ogaado, iyo in la xiiseeyo dhaqamada kale.
- » Iyo in la ixtiraamo kala duwanaanshaha dhaqameed iyo kan dabiiciga ah.
- » In wanaagsan looga fakaro dhalashada iyada oo la baranayo hiddaha Soomaalida kan la taaban karo iyo kan aan muuqan/lataaban karin (tusaale. Dhismaha nagu xeeran, taalooyinka , muusiga iyo dhaansiga...)

5.1.1 - Kulanka 1 aad: Hordhaca mawduuca

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Haddii aad haysato brojaktar waad baahin kartaa **muuqaalka hidde dhaqameed ka Soomalida** (kaas oo ay soo saartay Cisp). Nuqul ka mid ah muuqaalkaas ayaa la bixin doona inta lagu guda jiro tababarka barayaasha, ama haddii aad haysato khad internet waxa aad ka daawan kartaa halkan si toos ah:
<https://youtu.be/xyqvC-0vLbQ>.
 haddii aysan suurto gal kuu ahayn in aad is-ku dubariddo baahinta muuqaalka waxaad soo gudbin kartaa ujeedada hidde dhaqameed-ka adiga oo adeegsanaya qoraalka cutubka 4 aad: soo bandhigidda mawduucyada iyo hababka.
- » Waraaqo, qalimaan.

WAXQABAD:

1. Horudhac: u sharrax ardayda qaab-dhismeedka cutubka (mawduuca, ujeedooyinka, waxqabadyada iyo qiimaynta). Xogta ka raadi cutubka 4 aad ee Hagaha. (**10 daqiiqo**)
2. U sharrax ardayda waxa uu yahay hidde dhaqameed. (**30 daqiiqo**)
 - Xogta ka raadi aad hidde dhaqameedka ee ku jira cutubka 4 aad: soo bandhigidda mawduucyada iyo hababka.
 - Nooc yada kala duwan ee hidde dhaqameedka (mid la-taabankaro ama mid aan la-taabankarin/aan muuqan, la dhaqaajin karo ama aan la dhaqaajin karin).
 - Maxay muhiim u tahay in la xifdiyo hidde dhaqameedka, muxuu hidde dhaqameedku uu saldhig ugu yahay aqoonsiga iyo nabad-dhisidda?
 - Waa maxay Shirkaa Hiddaha Adduunka ee UNESCO muxuuse muhiim u yahay?

3. IKHYAARI (haddii aad haysato barojactar) soo bandhig muuqaalka Hidde dhaqameedka Soomaaliya oo ay soo saartay Cisp: (**10 daqiiko**)
 - Muuqaalka dukumantariga ah waxa uu rabaa in aad ka ogaato dhinacyo kale waxa uu uga dhiganyahay hidde dhaqameedka Soomaaliya daneenayaal kala duwan. Waxa uu ka hadlayaa kaalinta uu dhaqanku ku leeyahay hormarinta nabadda, iyo faa'iidada ay leedahay xafidida iyo ilaalinta hidde dhaqameedka Soomaaliya.
 - Baahinta Muuqaalka. (**20 daqiiko**)
4. Dood ku saabsan muuqaalka haddii ay kuu suurto gashay in aad baahiso ama dood ku saabsan soo bandhigiddii hidde dhaqameedka Waraaq ku qor: (**10 daqiiko**)
 - Ma taqaana meel ka mid ah goobaha hidde dhaqameedka oo ku taalla Soomaaliya taas oo u baahan in la ilaaliyo?
 - Sidee loo ilaalin karaa?
 - Ka codso qaar ka mid ah ardayda in ay fasalka la wadaagaan. (**10 daqiiko**)
5. Waydi ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiko. (**20 daqiiko**)
 - Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay?
 - Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?
 - Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii?

Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.

6. Aruurinta agabka una xaree si hayaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.

5.1.2 - Kulanka 2 aad: Maanso iyo Sheeko-tabin

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Qof kasta oo ka mid ah ardayda waxaa looga baahanyahay nuqul ka mid ah gabayga ku saabsan aqoonsiga Soomaliga "I'm Somali-Soomaali baan ahay". Ka hel qoraalkiisa Cutubka.
- » Ee Hagahaan.

WAXQABAD:

1. Dib-u-xasuusi casharkii hore ardaydana u sharrax hab-raacyada maansada. (**15 daqiiqo**)
Xogta waxaad ka helaysaa Cutubka 4 aad, soobandhigidda mawduucyada.
2. Soogudbi gabay soomaali ah oo caan ah kaas oo loo tixgalin karo in uu yahay mid macno wayn u leh dhalashada iyo dhaqanka Soomaliyeed, tusaalena u noqon kara hidde dhaqameedka aan la-taab karin/aan muuqan. (**10 daqiiqo**)
3. Gabayga u akhri ardayda si cod dheer una ogolow aragtiyadooda iyo jawaab-celintooda. Waxa aad doodda u adeegsan kartaa qaar ka mid ah su'aalahaan. (**30 daqiiqo**)
 - Mataqaana gabaygaa?
 - Muxuu ka hadlayaa?

- Maxaad ka jeelaatay ama ka heshay?
 - Maxay kugu dhalisay in aad ka fakarto?
 - Ma aaminsantahay in gabayaan uu matalayo hidde muhiim ah oo ay Soomaliya leeda-hay? sabab?
4. Ardaydu iyaga oo koox ah ayay akhriyanayaan gabayga, waxa ayna hoosta ka xariiqayaan qaybta ay ka helaan ama ay door-bidaan, waxa ayna qorayaan jumladda marka ugu hor-raysa soo jiidata ee ay ku dhex arkaan tuducyada/baydadka. (**15 daqiiqo**)
ka codso kooxaha qaar in ay fasalka la wadagaann. (**15 daqiiqo**)
 5. Waydii ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiqo. (**20 daqiiqo**)
 - Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay?
 - Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
 - Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?
- Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.
Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.
6. Aruurinta agabka una xaree si hayaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.

5.1.3 - Kulanka 3 aad: Sawir faneed

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Nuqulada/koobiyada 10 sawir oo ku saabsan hidde dhaqameedka Soomaliya.
Waxa aad adeegsan kartaa sawirada ku jira cutubka 7.2 ee Hagahaan ama waxaad dooran kartaa kuwo kale.
- » Xulo sawirada (dhismayaasha taariikhiga ah, deegaanka, fanka farshaxanka, agabyada soojireenka ah iyo dhaansi), waraaq, bokis qalin-rasaaska caadiga ah, midabo, tirtire.

WAXQABAD:

1. Dib-u-xasuusi casharkii hore una sharrax ardayda hab-raacyad sawir faneedyada. (**15 daqiiqo**)
Xogta waxaad ka helaysaa Cutuba 4 aad, soobandhigidda mawduucyada iyo hababka.
2. Tus ardayda 10 sawir oo ku saabsan hidde dhaqameed kaladuwan oo ay Somaalidu leedahay.
(Dhismayaasha taariikhiga ah, deegaanka, fanka farshaxanka, agabyada soojireenka ah iyo dhaansi).
3. Ka codso ardayda in ay sawiraan tusaale ka hadlaya waxa uu yahay hidde dhaqameed iyo in ay sameeyaan qoraal yar oo ay taas ku sharraxyaan. (**30 daqiiqo**)

4. Samee koox-hoosaadyo ama kooxo yaryar si waafaqsan noocyada hidde dhaqameed ee ay doorteen (qodobka 2 aad eeg si aad u aragtid tusaalooyinka hidde dhaqameedka Soomali-yeed). Ka codso koox-hoosaad kasta in ay doortaan hal hidde dhaqameed oo kujira, iyo in ay ka jawaabaan su'aalaha soo socda:
 - ⇒ Maxaad u doorteen hidde dhaqameedkaan gaarka ah?
 - ⇒ Maxay idiin matalaysaa?
 - ⇒ Ma u malaynaysaan in ay halis ku jirto oo qarsoomi doonto? Sabab?
5. Ku dhiirrigali ardayda kale in ay aragtidooda ka dhiibtaan oo ay su'aalo waydiyaan.
6. Hal afhayeen ha yeeshaan koox-hoosaad kasta si uu u matalo hidde dhaqameedka ay kooxdu doortaya hana la wadaago fasalka jawaabaha su'aalaha 4 aad.
7. Waydi ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiqo. (**20 daqiiqo**)
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay.
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
 - ⇒ Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.
Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.
8. Aruurinta agabka una xaree si hayaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.

5.1.4 Kulanka 4 aad: Masraxa

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Waraaq iyo qalin/qalin-rasaas.

WAXQABAD:

1. Dib-u-xasuusi casharkii hore una sharrax ardayda hab-raacyada masraxa. Xogta waxaad ka helaysaa Cutuba 4 aad, soobandhigidda mawduucyada iyo hababka. (**15 daqiqo**)
2. Ka codso ardayda iyaga oo kooxo ah in ay ka fakaraan hidde dhaqameedka la-taaban karo iyo kan aan la-taaban karin ee matalaya dhaqanka Soomaliyeed (dhismayaasha taariikhiga ah, goobaha dabiiiciga ah, fanka iyo agabyada farshaxanka, heesihii hore, ama gabay) kana codso in ay usoo bandhigaan iyada oo ah riwaayad gaaban. (**10 daqiqo**)
3. Koox kasta ka codso in soo diyaariyaan riwaayad gaaban oo ku saabsan hidde dhaqameedka ay doorteen (riwaayadaas waa in aysan ka badnaan 5 daqiqo) waana in lagu soo celiyaa riwaayadda dhawr jeer. (**30 daqiqo**)

4. Hal koox ka codso in ay kusoo bandhigaan riwayadooda ardayda kale hortooda.
Ka dib waydii ardayda dadwaynaha ah ee daawanaya su'aashan:
⇒ maxaad aragtaan?
⇒ Ku dhiirrigali in ay cabbiraan waxa ay arkaan iyo fasiraadooda ku aadan riwaayadda. (**60 daqiiqo**)

5. Waydii ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiqo. (**20 daqiiqo**)
⇒ Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay
⇒ Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
⇒ Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.
Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.

6. Aruurinta agabka una xaree si haagaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.

5.1.5 Kulanka 5 aad: Ku celin /hubin

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Kulli agabyada ay barayaashu aruuriyeen dhammaadka kulan kasta. Hayso nuqlu daabacan ka mid ah lifaaqa 5 aad si aad waxyaalaha ishaadu qabato aad ugu qorato inta uu socdo kulanku.

WAXQABAD:

1. Soo koobid furan (plenary). Isaga oo wata agabyadii uu aruuriyay dhammaadka waxqabad kasta barayaashu waxa ay carruurta waydiinayaa: (**30 daqiiqo**)
 - Maxaadan horay u aqoon oo aad ka baratay Cutubkaan kaas oo kugu cusbaa?
 - (sabuuradda ku qor waxaanad jawaabaha ku kaydisaa warbixintaada)
 - Hab-raac faneedyada keebaad inta badan ku raaxaysatay? Sababtee ayaad u jeelaatay/ sidee ayaad dareentay?
 - Maxaad ka baratay hidde dhaqameedka? (dood **15 daqiiqo** ah qaata si aad ardayda usoo xasuusid mawduuca).
2. Iyaga oo kooxo yaryar waydii ardayda in helaan farriinta ugu muhiimsan ee ay rabaan in ay gudbiyaan inta lagu jiro dhacdada ugu danbaysa ee hidde dhaqameedka. Ka dib marka ay u shaqeeyaan kooxo yaryar waydii ardayda in ay kusoo laabtaan kulanka dooddha furan oo ay soo gudbiyaan farriintooda (2-3 kooxdii). Ku qor jawaabaha warbixintaada. (**30 daqiiqo**)

3. Adiga oo ka billaabanya natijjooyinkii doodaha ee kooxaha shaqada, kala dood aragtiyada lataaban karo iyo bandhigyada la fuliyay bishii hore (ku qor jawaabaha warbixintaada). **(1 saac)**
4. HA ILOOBIN - barayaasha muhiim bay u tahay in ay qortaan natijjada dood kasta si ay ugu adeegsadaan warbixinadooda joogtada ah iyo in ay awood u yeeshaan in ay hagaan waxqabadyada ugu danbeeya iyaga oo ka duulaya wixii awal laga dooday.
5. Fadlan dhammee lifaaqa 5aad.

WE
BUILD
PEACE
in Somalia

05/2 - CUTUBKA 2 AAD: Nabadda

Ujeedooyinka

- » In la ogaado qaar ka mid ah qeexitaannada nabadda.
- » In la barto sida loogu shaqeeyo koox ahaan iyada oo lawada jiro (shaqo kooxeed)
- » In lagu billaabo cayimidda siyaabo loogu darayo nabadda jawiyada fasalka iyo adduunka ku xeeran.
- » In si laga fakaro goobaha hiddaha kuwaas oo calaamad u ah nabadda.

5.2.1 KULANKA 1 AAD: Hordhaca mawduuca Cutubka

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Waraaqo, qalimaan.

WAXQABAD:

1. Hordhac: Ardayda u sharrax qaab-dhismeedka Cutubka (mawduuca, ujeedooyinka, waxqabadyada iyo qiimaynta). Xogta waxaad ka helaysaa Cutubka 4 aad ee Hagaha. (**10 daqiiqo**)
2. U sharrax ardayda waxa ay nabaddu tahay. Xogta waxaad Ka helaysaa.
Cutubka 4 aad: soo bandhigidda Mawduucyaa iyo hababka. (**15 daqiiqo**)
 - ⇒ Waa maxay nabad?
 - ⇒ Muhiimadda nabadda iyo waxyeelada dagaalka.
3. Sabuuradda ku qor erayga'nabad' (ama erayga un dheh)kana codso ardayda in ay taxaan weedho ama erayo badan intii suurtogal ah ee ay la xiriirin karaan nabadda. Ku casuun ama ka dalbo in uu arday kasta akhriyo waxa uu taxay/ay taxday. Markii kor loo akhrinayo

liisaska, sabuurada ku qor weedhii cusub, hoostana ka xarriiq weedhaha lagu soo celceliyo. Dhammaadka waxa aad awoodi doontaa in aad ogaatid weedhaha lasoo celceliyo kuwaas oo inta badan lala xiriiryo erayga nabad. Ku qoro waraaq. (**15 daqiiqo**)

4. Sabuuradda ku qor erayga *dagaal* kuna celi waxqabakii hore mid la mid ah. (**15 daqiiqo**)
5. Waydii ardayda iyaga oo ah koox 5 ah in ay gartaan goob ama meel xiriir la leh ama calaamad u ah nabadda oo Soomaliya ku taalla. Ka doda muhiimaddeeda taariikheed waxaanad ka eegtaa goobta adiga oo tixgalinaya wakhtigan la joogo iyo mustaqbalka.(45 daqiiqo). Waxaad adeegsan kartaa su'aalahan soo socoda: maxay u doorteen goobtaan? -miyay yaqaanaan sheekada goobta? -muhiim miyaa in loo xifdiyo jiilalka mustaqbalka, maxay tahay sababtu? -maxay ka dhigantahay farriinta nabadda ah ee goobtaan ay u sidi karto jiilalka mustaqbalka?
6. Waydii ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiqo. (**20 daqiiqo**)
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay?
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
 - ⇒ Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.

Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.

7. Aruurinta agabka una xaree si hayaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.

5.2.2 KULANKA 2 AAD: Maanso iyo sheekotabin

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Nuqullo la soo xushay oo ah buugga: "sheekooyinka haweenka iyo gabdhaha Muqdisho". Wuxaa ka heli kartaa sheekooyinka Cutubka 7.3.1 ee Hagahaan.
- » Ilmo ayaa iga timid-Canab.
- » Yamen llaa Soomaaliya-Caasha.

WAXQABAD:

1. Dib-u xasuusi casharkii hore una sharrax ardayda hab-raaca sheekotabinta. (**15 daqiiqo**)
Xog-ta waxaa ka helaysaa Cutubka 4 aad, ee soobandhigidda mawduucyada iyo hababka.
2. Akhri mid ka mid ah sheekooyinka la soo jeediyay ee ku qoran buugga sheekooyinka haweenka iyo gabdhaha Muqdisho. (**40 daqiiqo**)
Kala dood fasalka:
 - Waa maxay aragtidaada iyo dareenkaaga ku aadan sheekadan?
 - Haweeneeyda sheekadaan ugu muhiim oo ay ku socoto makuu tahay tuusale wanaagsan oo aad ku dayato?
 - Mise kugu dhalisay in aad ka fikirto qof aad taqaanid?
 - Sidee ayuu ahaa dareenkaagu markii aad dhagaysanaysay sida ay u qurux badnayd una ammaan badnayd Soomaaliya waagii hore?
 - Maxaa la samayn karaa si loo dhiso Soomaaliya nabad ah markale?

3. Ka codso ardayda iyaga oo ah kooxo ka kooban 5 in ay qoraan sheeko yar oo ku saabsan dhacdo nabad ah ama mid dhacdo aan nabad ahayn ama xaalad (waxa ay noqon kartaa dhacdo si dhab ah u dhacday ama sheeko male-awaal ah). Ku dhiirrigali in ay keenaan sheekooyin hal-abuurnimo leh. Xasuusi ardayda in ay a digtoonaadaan oo ay iska ilaaliyaan dacaayadda marka ay soo bandhigayaan. Qor sheekada adiga oo maskaxda ku haya in aad kusoo bandhigi doontid kooxda oo dhan (**40 daqiiqo**).
 Xasuusnow qodobadan soo socoda ka hor inta aaan qorin sheekada:
 - ⇒ Sheekadee rabtaa in aad sheegto.
 - ⇒ Waa maxay yoolka ama u jeedada ugu danbaysa.
 - ⇒ Waa maxay farriinta ay wadato sheekadu.
4. Koox kasta ka, codso inay sheekadooda la wadagaan oo ay u akhriyaan kooxda oo dhan, kadibna fasalka waydii in ay aragtidooda ka dhiibtaan. (**40 daqiiqo**) Wuxaad adeegsan kartaa su'aalahan soo socda:
 - ⇒ Maka heshay sheekada? Sabab?
 - ⇒ Maxay ku soo xasuusinaysaa? Miyay ku soo xasuusinaysaa xaalad la mid ah oo adiga ku qabsa-tay?
 - ⇒ Waa maxay farriinta sheekada?
5. Waydii ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiqo. (**20 daqiiqo**)
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
 - ⇒ Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.
 Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.
6. Aruurinta agabka una xaree si hahaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.

5.2.3 KULANKA 3 AAD: Sawir faneed

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Nuqullo la soo xushay oo ah buugga: "sheekooyinka haweenka iyo gabdhaha Muqdisho". Wuxaa ka heli kartaa sheekooyinka Cutubka 7.3.1 ee Hagahaan.
- » Ilmo ayaa iga timid-Canab.
- » Yamen llaa Soomaaliya-Caasha.

WAXQABAD:

1. Dib-u xasuusi casharkii hore una sharrax ardayda hab-raacyada sawir faneedyada. (**10 daqiiqo**)
Xogta waxaad ka helaysaa Cutubka 4 aad ee Soo bandhigidda mawduucyada iyo hab-abka.
2. Tus sawirka farshaxamaynta jirka (Aadan: 'Soomaaliya way kuftay wayna kacday') una akhri sheekada: soo gudbi sheekada iyo riinjiaynta adiga oo u sheegaya carruurta in uu kani yahay qof farshaxan ah oo iska dhex arka 3 qaybood:
→ Qaypta koobaad waa dagaal, midna waa isbadal, midna waaa nabadda.
→ Qoraalka akhri sharraaxaya riinjiaynta. (**15 daqiiqo**)
3. Waydii ardayda: sidee u qeexi lahaydeen Soomaaliya maanta: ma dagaal, Isbadal mise nabad?
U ogolow in ay cabbiraan aragtiyadooda. (**10 daqiiqo**)

4. Ka codso ardayda in ay sawiraan waayo-aragnimo qofeed taas oo muhiim ah kuna saabsan nabadda ayna qoraan farriin la socota sawirka. **(20 daqiiqo)**
5. U qaybi ardayda koox-hoosaadyo 5 ah si ay u wadaagaan sawiradooda. Isla koox-hoosaadyada waxaad waydiisaa ardayda in ay ka doodaan su'aasha "sidee ayaa loo oogtayn karaa nabadda waarta ee Soomaaliyadeena?". **(20 daqiiqo)**
6. Kooxkasta u samee hal afhayeen si uu fasalka ugu soo koobo qodobada muhiimka ah ee doodad ku jiray. **(20 daqiiqo)**
7. Tus sawiradda oo dhan fasalka ama ku dhaji darbiga qolka fasalka. **(10 daqiiqo)**
8. Waydii ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiqo. **(20 daqiiqo)**
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay?
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
 - ⇒ Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.
Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.

9. Aruurinta agabka una xaree si hagaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan. Hubi in aad agabyada dhan aa ku aruurisay fayl iyo in aad meel u dhigtiid dhacdada ugu danbaysa.

5.2.4 KULANKA 4 AAD: Masrax

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Nuqullo ka mid ah sheekooyinka u-dhaqdhaqaqayaasha nabadda Soomaaliya. Elman Cli Ax-med iyo Xaawa Cabdi. Wuxaad ka heli kartaa Cutubka 7.4 ee Hagahan

WAXQABAD:

1. Dib-u xasuusi casharkii hore una sharrax ardayda hab-raaca masraxa. (**15 daqiico**)
Xogta waxaad ka helaysaa Cutubka 4 aad, ee soobandhigidda mawduucyada iyo hababka.
U sharrax ardayda waxa uu yahay sawir masraxeed. (**5 daqiico**)
2. Si wadajir ah u akhriya nolosha haweenkii/raggiii caanka ahaa ee nabadda, kana dooda. Wuxaad dooran kartaa hal sheeko un, tusaae ahaan: Elman Cali ama Xaawo Cabdi ama qof kale oo u-dhaqdhaqaqa nabadda kaas oo aad aaminsantahay in Soomaliya lala xiriirin karo. (**15 daqiico**)

3. Waydii ardayda su'aalahan soo socda. (**15 daqiiqo**)
 - ⇒ Maxaad u malaynaysaa in ay ku saabsantahay sheekada qofkaan?
 - ⇒ Akhrinta nolosheeda/noloshiisa, miyay kugu dhalisay in aad ka fakartid qof aad taqaano?
 - ⇒ Yaa kuu ah tusaaleha aad ku dayato marka laga hadlao nabadda?
 - ⇒ Sidee ayuu kuu dhiirrigaliyay/dhiirrigalisay?
4. U-kala qaybi fasalka kooxo yaryar oo 5 ah ama 6. Adiga oo adeegsanaya habka Sawirka Masraxa waydii in ay jirkooda ka sameeyaan sawir dagaal ah, ka dibna sawir nabad ka had-laya.
 Si xor ah ardayda u daa in ay go'aansadaan sida ay jirkooda ugu matalayaan sawir-ka/aragtida ay rabaan in ay cabbiraan. Waa in ay taas u sameeyaan si dhakhso ah oo aan horay looga sii fakarin, hadal iyo dhaqdhqaaq toona majiro. (**15 daqiiqo**)
5. Koox kasta waxa ay kooxda oo dhan usoo bandhigaysaa labadooda sawir ee dagaalka iyo nabadda. Marka la soo bandhigo 2 sawir fasalka waydii su'aalahan. (**45 daqiiqo**)
 - ⇒ Maxaad aragteen?
 - ⇒ Sidee baan uga gudbi karnaa sawirka dagaalka oo aan ugu gudbi karnaa sawirka nabadda?
 - ⇒ Maxaa u baahan in la qabto?
 - ⇒ Ma imaan kartaa masraxa mana samayn kartaa sawir cusub kaas oo matalaya sidii aan dagaalka uga gudbi lahayn oo aan nabadda ugu gudbi lahayn?
6. Waydii ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiqo. (**20 daqiiqo**)
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
 - ⇒ Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.
 Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.
7. Aruurinta agabka una xaree si hagaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.

5.2.5 KULANKA 5 AAD: Ku celin/Hubin

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Kulli agabyada ay barayaashu aruuriyeen dhammaadka kulan kasta. Hayso nuqlu daabacan ka mid ah lifaaqa 5 aad si aad waxyaalaha ishaadu qabato aad ugu qorato inta uu socdo kulanku.

WAXQABAD:

1. Dib-u xasuusi casharkii hore una sharrax ardayda hab-raaca masraxa. (**15 daqiiqo**)
Xogta waxaad ka helaysaa Cutubka 4 aad, ee. Soo koobid furan (plenary). Isaga oo wata agabyadii uu aruuriyay dhammaadka waxqabad kasta barayaashu waxa ay carruurta waydiinaya: (**30 daqiiqo**)
Maxaadan horay u aqoon oo aad ka baratay Cutubkaan kaas oo kugu cusbaa? (sabuuradda ku qor waxaanad jawaabaha ku kaydisaa warbixintaada).
→ Hab-raac faneedyada keebaad inta badan ku raaxaysatay? Sababtee ayaad u jeelaatay/ sidee ayaad dareentay?
→ Maxaad ka baratay hidde dhaqameedka? (dood 15 daqiiqo ah qaata si aad ardayda usoo xasuusid mawduuca).
2. Iyaga oo kooxo yaryar waydii ardayda in helaan farriinta ugu muhiimsan ee ay rabaan in ay gudbiyaan inta lagu jiro dhacdada ugu danbaysa ee hidde dhaqameedka. Ka dib marka ay u shaqeeyaan kooxo yaryar waydii ardayda in ay kusoo laabtaan kulanka dooddha

furan oo ay soo gudbiyaan farriintooda (2-3 kooxdii). Ku qor jawaabaha warbixintaada. (**30 daqjiyo**)

3. Adiga oo ka billaabanya natijjooyinkii doodaha ee kooxaha shaqada, kala dood aragtiyada lataaban karo iyo bandhigyada la fuliyay bishii hore. Ku qor jawaabaha warbixintaada. (**1 saac**)
4. HA ILOOBIN - barayaasha muhiim bay u tahay in ay qortaan natijjada dood kasta si ay ugu adeegsadaan warbixinadooda joogtada ah iyo in ay awood u yeeshaan in ay hagaan waxqabadyada ugu danbeeya iyaga oo ka duulaya wixii awal laga dooday.
5. Fadlan dhammee lifaaqa 5aad.

05/3 - CUTUBKA 3 AAD: Ka-mid ahaanshaha/ Cadaaladda Jinsiga

Ujeedooyinak

- » In la fahmo macnaha iyo qiyamka weedhaha ka-mid ahaanshaha iyo cadaaladda jinsiga.
- » In si wayn loogu baraarugo qaybaha kala duwan ee faquuqidda ee dabeecadaheena ku jira.
- » In wax laga barto tusaalooyinka haweenka ka tirsan bulshada kuwaas oo ka baxay xadidaadda kaalimaha jinsiga (gender roles) oo guul gaaray.
- » In la kobciyo u damqashada loo hayo dadka kale.
- » In la tixgaliyo xariirka ka dhexeeyaa jinsiga, ka-mid ahaanshaha bulshada iyo sinaan-la'aanta.
- » In la fahmo awoodda aan leenahay si wadajir ah si aan isbadal wanaagsan uga samayno bulshadeena.

5.2.5 KULANKA 5 AAD: Ku celin/Hubin

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Waraaqo iyo qalimaan; kaarar ama waraaqo leh qixidda astaamahan/tilmaamahan hoose:

Astaamaha waxay ku qoranyhiin waraaqaha.

- ⇒ Haddi ay carruurti 30 yihiin waxaad samayn kartaa waxqabadkaan 2 jeer, ama 2-dii ilmood oo kasta waxaad siin kartaa astaan isku mid ah.
- ⇒ Gabadh 13-sano jir ah, waxna aan baran guriga ka shaqaysa,
- ⇒ Wiil 13-sano jir ah, arday dugsi sare oo ah wiilka mulkiile dhul.
- ⇒ Nin 35-sano jir ah, shaqaale Urur aan Dawli ahayn,
- ⇒ Haweeney 25-sano jir ah, shaqaale is-kaa wax u qabso/ mutadawac Urur ay Bulshadu leedahay.
- ⇒ Nin dhallinyaro ah oo 18-jir, xammaali aan waxna baran
- ⇒ Nin 50-jir ah, imam.
- ⇒ Haweeney 45-sano jir ah, mulkiilaha ganacsi ballaaran
- ⇒ Gabadh 15-sano jir ah, Ardayad fasalka 1 aad ee dugsiga sare, kana tirsan qoys barakacay.
- ⇒ Nin 20-sano jir ah, dhammeeyay dugsiga hoose/dhexe, askari ka tirsan shirkad gaar ah.
- ⇒ Haweeney 35-sano jir ah, dhakhtarad.

- ⇒ Gabadh 12-sano jir ah, ardayad fasalka 6 aad, gabadha hogaamiye maxalli ah.
- ⇒ 10 years old boy, grade 3 dropout, lives in IDP camp.
- ⇒ Wiil 10-sano jir ah, fasalka 3 aad uga hartay iskuulka, ku nool xero barakacayaal.
- ⇒ Haweeney 40-sano jir ah, carmal, suuqa ku gadda qudaarta.
- ⇒ Gabadh 17-sano jir ah, foom 1 aad uga hartay iskuulka, hadda un guursatay.
- ⇒ Gabadh 15-sano jir ah, guursatay lehna 2 carruur ah, ku nool xero barakacayaal.
- ⇒ Nin 25-sano jir ah, guursaday, baranaya waxbarashadiisa heerka labaad (Master degree).
- ⇒ Haweeney 55-sano jir ah, guursatay, leh 4 carruur ah.
- ⇒ Agaasimaha NGO maxalli ah.
- ⇒ Nin 55-sano jir, shaqo la'aan, ku nool xero barakacayaal.

WAXQABAD:

1. Hordhac: U sharrax ardayda qaab-dhismeedka cutubka (mawduuca, ujeedooyinka, waxqabadyada iyo qiimaynta). Xogta waxaad ka helaysaa Cutubka 4 aad ee Hagahan. (**10 daqiiqo**)

Waxaad sabuuradda ku qortaa macnahan kala duwan ee ka-mid ahaanshaha ee soo socda (kuna jira su'aalaha asaasiga ah ee Cisp) (Baseline questionnaire):

 - Ka-mid ahaanshada bulsho waxa ay ka dhigantahay in dadku dareemaan in ay ka mid yihiin bulshadooda iyo wadankooda.
 - Ka-mid ahaanshada bulsho waxa ay ka dhigantahay in dadka oo dhan ay si siman u helaan xuquuqda ah in lagu ixtiraamo in ay bulshada ka mid yihiin.
 - Ka-mid ahaanshada bulsh waxa ay ka dhigantahay in ay dadku si firfircoон uga qayb-qaataan ayna si nabad-galyo ah isaga kaashadaan nolosha bulshada iyo go'aan qaadashada.
 - Ka-mid ahaanshada bulsho waxa ay ka dhigantahay in haweenka iyo raggu ay si siman uga wada qayb-galaan nolosha bulshada iyo go'aan qaadashada.
 - Ka-mid ahaanshada bulsho waxa ay ka dhigantahay in dadka laga tirada badanyahay, barakacayaasha, iyo masaakiinta magaalooyinka degan ay ka qayb-galaan oo ay si siman isaga kaashadaan nolosha iyo go'aan qaadashada.
 - Ka-mid ahaanshada bulsho waxay ka dhigantahay in dhammaan dadka ka tirsan bulshada ay awoodaan in ay sheegtaan baahiyooda iyo in ay maqlaan dadka kale oo awoodda maamul haya.
 - Bulsho laga wada mid yahay waxay ka dhigantahay bulsho nabad badan oo xasilloon.
 - Ka-mid ahaanshada waxa ay aqoonsataa in aan nahay "hal" xataa hadii aanan "isku mid ahayn".
3. Fududee waxqabadka (Power walk) (**1 saac iyo 15 daqiiqo**) ka qaybgalayaasha gee meel wayn oo furan ama fasil wayn.
 - 3.1 Si isku qasan u sii ka-qaybgale kasta kaar ama waraaq wadata qeexidda astaamaha qof. Wiilashu waxa ay jili karaan astaanta shakhsiyad haween ah, gabdhuhuna waxa ay jili karaan astaan shakhsii rag ah.
 - 3.2 Ka codso ka qaybgalayaasha in ay qaataan hal daqiiqo oo ay 'xirtaan kabaha'/iska dhigaan astaamaha shakhiga ay heleen, ayna ka fakaraan waxa ay nolosha uga dhigantahay qofkan. Sheeg su'aalahan soo socda, ardayduna waa ay ka fakari karaan si

iskood ah, ama ku qor waraaq-ma ay wadaagayaan jawaabahooda wali:

- ⇒ Sidee ayay u ekayd carruurnimadaadi?
- ⇒ Guri caynkee ah ayaad ku noolayd?
- ⇒ Waa maxay sida ay maalinkasta oo noloshaada ka mid ah ay u egtahay?
- ⇒ Meeqa lacaga ah ayaad heshaa bil kasta? Ma leedahay wakhti aad fasax tahay? Maxaad ku samaysaa?
- ⇒ Maxaa ku xiiso galiya, maxaase ka cabsataa?

3.3 Ka codso ka-qaybgalayaasha in ay sameeyaan layn toosan iyaga oo horay ujeeda, una sheeg in layn kaas oo matalayo karaamada bini'aadamka iyo helitaanka baahiyaha asaasiga ah..

3.5 U sheeg ka-qaybgalayaasha in aad kor u akhrin doontid weedhahan, haddii astaantooda la sheegana ay weedha ugu jawaabi karaan 'haa', waa in ay hal tillaabo horay u qaadaan. Haddii astaanta shakhsigooda ay u dhawdahay in ay 'maya' ama'ma aqaani' waa in ay hal tallaabo gadaal u qaadaan.

- ⇒ U akhri weedhahan si tartiib ah oo faseex ah, kuna celi haddii loo baahdo.
- ⇒ Ma cuntaa ugu yaraan laba wakhti maalintii?
- ⇒ Markii aad jiratid, ma awoodaa in aad aragto dhakhtar?
- ⇒ Ma awooday/awoodaa in aad dhammayso dugsiga hoose/dhexe?
- ⇒ Ma awooday/awoodaa in aad tagto dugsi sare?
- ⇒ Xor ma u tahay in aad ku dhex socoto bulshada adiga oon ka baqayn dhibaatayn/qashqashaad?
- ⇒ Ma leedahay awooorra aad ku saamayn karto dadka ka tirsan bulshadaada?
- ⇒ Lacag ma haysataa?
- ⇒ Miyay ku ixtiraamaan dadka ka tirsan ah bulshada?
- ⇒ Ma heshaa biyo lacabbo oo nadiif ah oo ammaan ah?
- ⇒ Si joogto ah ma ula kulantaa tacadiyo/rabshad?

3.6 Markii aad dhammayso su'aalaha, waydii ka-qaybgalayaasha oo dhan in ay meeshooda joogaan ayna sii ahaadaan astaanta isla shakhsigii, adiga oo isla markaa sii waydiinaya su'aalahsan soo socda.

- ⇒ Waydii jilayaasha/shakhsiyadka hore jooga: kuma ayaad tiihiiny, maxaadse u joogtaan horay?
- ⇒ Waydii jilayaasha/shakhsiyadka gadaal jooga: kuma ayaad tiihin? Sidee aaya dareenteen intii aad daawanayseen markii ay kuwa ⇒ kale horay u dhaqaaqayeen? Maxaad u baahantahay si aad u gaartid laynka matalaya karaamada bini'aadamka iyo helitaanka baahiyaha asaasiga ah?

- ⇒ Waydii jilayaasha raga ah ama labka ah in ay gacamahooda kor u taagaan, ka dibna haweenku kor ayaguna gacmahooda ha u taagaan.
- ⇒ Waydii ka-qaybgalayaasha oo dhan: halkee ayay jireen inta badan haweenka iyo gabdhaha? Halkee ayay jiraan inta badan ragga iyo wiilasha? Ma waxaa jira jilayaasha aad isugu mid ah marka laga reebo xaqiiqada ah in mid uu yahay haween midna uu yahay rag?

3.7 Qof kasta dib ugu soo celi goobtii hadalka doodana ku daadihi adiga oo adeegsanaya su'aalahan:

- ⇒ Maxaad ka baratay waxqabadkan?
- ⇒ Maxaa sababay in dadka qaar laga tago waxqabadkan?
- ⇒ Kulligeen waxaan billawnay inaga oo siman laakiin waxaan ku danbaynay inaga oo aan sinayn. Maxay ahaayeen waxyaalaha inaga dhigan inaanan sinaan? (liiska waxaad ku qortaa suubaradda-waraaqda ah).
- ⇒ Maxaa ka dhigay jilayaasha qaarkood in ay aad u awoodaan in ay horay u socdaan? (liiska waxaad ku qortaa suubaradda-waraaqda ah).
- ⇒ Qofna miyuu dareemay in shakhsigaad jilaysay karaamadiisa bini'aadanimo lagu xadgudbay ama la inkiray?
- ⇒ Maxay isaga egyihiin shakhiyaadka ku jiray waxqabadka/layliskan iyo dadka dhabta ah ee ku jira bulshadeena?
- ⇒ Yaa laga tagay oo ka mid ah bulshadeena? Sabab? Ma cadaalad baa?
- ⇒ Awoodo caynkee ah ayay haystaan dadkaas taagta daran, sidee ayay u adeegsan karaan si ay horay ugu socdaan oo ay ugu biiraan dadka kale?

3.8 Soo koob qodobada doodad ugu muhiimsan.

4. Waydii ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiqo. (**20 daqiiqo**)

- ⇒ Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay?
- ⇒ Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
- ⇒ Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.

Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.

5. Aruurinta agabka una xaree si hayaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.

5.3.2 KULANKA 2 AAD: Maanso iyo sheekotabin

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Agabka: nuqullo ka mid ah sheekooyin laga soo xushay buugga "Sheekooyinka haweenka iyo gabdhaha Muqdisho" ee Cisp. Wuxaaq sheekooyinka ka heli kartaa Cutubka 7.3.2 ee Hagahan.
- » Inftiinka Yar-Waris.
- » Qasrigreena quruxda badan ee ku yaalla xeebta-Saamiya.

WAXQABAD:

1. Dib-u xasuusi casharkii hore una sharrax ardayda hab-raacyada sheeko-tabinta. (**15 daqiiko**)
Xogta waxaad ka helaysaa Cutubka 4 aad, ee soobandhigidda mawduucyada iyo hababka.
2. Akhri mid ka mid ah sheekooyinka la soo jeediyay ee ku qoran buugga sheekooyinka haweenka iyo gabdhaha Muqdisho. (**40 daqiiko**)
Kala dood fasalka:
 - Waa maxay aragtidaada iyo dareenkaaga ku aadan sheekadan?
 - Haweeneeyda sheekadaan ugu muhiim oo ay ku socoto makuu tahay tuusale wanaagsan oo aad ku dayato? Mise kugu dhalisay in aad ka fikirto qof aad taqaanid?
 - Waa sidee dareenkaagu markii haweenka iyo kooxaha kale ee jilicsan ay dhibaato badan kasoo gaarto sidii ay bulshada dhexdeeda boos uga heli lahaayeen?

- ⇒ Maxaa la samayn karaa si loo dhiso bulsho lagawada mid yahay markale?
3. Ka codso ardayda in ay qoraan sheeko gaaban ama gabay ka hadlaya waayo-aragnimo qofeed oo ku saabsan ka-mid ahaanshaha ama faquuqa. **(30 daqiiqo)**
 4. Fasalka u akhri qaar ka mid ah sheekooinka ama gabayada, aruurina kuwa kale si aad mar gooni ah aad u akhriso casharka ka dib. **(15 daqiiqo)**
Waxaad ardayda waydiin kartaa su'aalahan soo socda:
 - ⇒ Waa maxay farriinta ugu muhiimsan ee sheekadan/gabaygan?
 - ⇒ Sheekadan maxay inaga baraysaa ka-mid ahaanshada/faquuqa?
 5. Waydii ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahan soo socda dhawr daqiiqo. **(20 daqiiqo)**
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay
 - ⇒ Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
 - ⇒ Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.
Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.
 6. Aruurinta agabka una xaree si hagaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.

5.3.3 KULANKA 3 AAD: Sawir faneed

WAKHTIGA : 2 SAAC

AGABKA:

- » Nuqullo midabaysan oo dhammaystiran ee farshaxan jireedka iyo sheekada Sanaa: "Bulsho midowday". ee ku jirta buugga Cisp ee "Windows into our lives". Xogta waxaad ka heli kartaa Cutubka 7.5.2 ee Hagahan.
- » Waraaqo, bokis qalimaan caadiya ah, midabyo, tirtire.

WAXQABAD:

1. Dib-u xasuusi casharkii hore una sharrax ardayda hab-raaca sawir faneedk. (**10 daqiiqo**)
Xoga waxaad ka helaysaa Cutubka 4 aad ee soobandhigidda mawduucyada iyo hababka.
2. Tus sawirka farshaxan jireedka (sanaa: 'bulsho midowday') akhrina sheekada; soo gudbi sheekada iyo riinjiaynta adiga oo u sheegaya in labada qof ee riinjiaynta ku jira ay isku baa-hanyihii, waa in ay midoobaan waxayna rabaan in ka-mid noqdaan dadka si ay u dhisaan Soo-maaliya wanaagsan. (**15 daqiiqo**)
3. Waydii ardayda:
Ma u malaynaysaan in Soomaaliya maanta uu ka jiro ka-mid ahaansho oo kooxaha bulshada oo dhan ay kawada midyihii?
U ogolow in ay cabbiraan aragtiyadooda. (**10 daqiiqo**)

4. Ka codso ardayda in ay sawiraan waayo-arragnimo qofeed oo muhiim ah oo ku saabsan ka-mid ahaanshada ama faquuqa (arday ahaan, gabadh ahaan, mawaadin ahaan, qof dhalinyaro ah ahaan, barakace ahaan, qof ka mid ah dadka laga tirada badanyahay) ayna farri-in qoraan ay raacinayaan sawirkooda. **(20 daqiiqo)**
5. U qaybi ardayda koox-hoosaadyo 5 ah si ay u wadaagaan sawiradooda. Isla koox-hoosaadyada waxaad waydiisaa ardayda in ka doodaan su'aasha "Maxay yihiin dareenka la socda faquuqidda iyo dareenka la socda ka-mid ahaanshada?". **(20 daqiiqo)**
6. Kookkasta u samee hal afhayeen si uu fasalka ugu soo koobo qodobada muhiimka ah ee doodad ku jiray. **(30 daqiiqo)**
 Waydii ardayda su'aasha: maxaa Soomalida ka dhigi kara inay midoobaan, maxay si guud uga wada dhexeeya oo ay wadagaan?
 Qoraal ka qoro doodad.
7. Tus sawiradda oo dhan fasalka ama ku dhaji darbiga qolka fasalka. **(10 daqiiqo)**
8. Waydii ardayda in ay si dagan uga fakaraan su'aalahsan soo socda dhawr daqiiqo. **(20 daqiiqo)**
 - Maanta miyaan bartay xog cuusb? Waa maxay?
 - Maanta miyaan bartay xirfad cusub? Waa maxay?
 - Ficil naftayda ah ma samayn doona si aan uga falceliyo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.
 Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.
9. Aruurinta agabka una xaree si hagaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaan.
 Hubi in aad agabyada dhan aa ku aruurisay fayl iyo in aad meel u dhigtiid dhacdada ugu danbaysa.

5.3.4 KULANKA 4 AAD: Masrax

WAKHTIGA: 2 SAAC

AGABKA:

- » Ikhyaari: Muuqaalka CISP ee ku saabsan raganimo, baroactor.

WAXQABAD:

1. Dib-u xasuusi casharkii hore una sharrax ardayda hab-raaca masraxa. (**10 daqiiqo**)
Xogta waxaad ka helaysaa Cutubka 4 aad ee soo bandhigidda mawduucyada iyo hababka. (**10 daqiiqo**)

2. IKHTIYAR KA 1AAD:

- ④ Ku soo bandhig fiidiyowga CISP muuqaalka (Raganimo) oo sheegaya in fiidiyowgu uu ku saabsan yahay doorarka lamaanaha iyo caadooyinka iyo sida ay u saamaynayaan xiriirka ka dhexeeyaa ragga iyo dumarka. Waxqabadka ayaa dhiirigelinaya ragga in ay dib uga fikiraan sida aqoonsigooda loo dhisay iyo in ay ku hawlalaan sidii loo heli lahaa xalal suurtagal ah. (**10 daqiiqo**)
- ④ Fiiri fiidiyowga, haddii mashruuc la heli karo. Baaritaanka ka dib weydii su'aalahsan soo socda. (**30 daqiiqo**)
 - Maxay yihiin saddexda muuqaal ee ugu waaweyn ee aad ku aragtay fiidiyowga?
 - Waa maxay / maxay yihiin dhibaatooyinka ay matalaan?
 - Miyay tani ka dhacaysaa Soomaaliya?
 - Maxaa la samayn karaa si loo beddelo?

- ④ U qaybi ardayda kooxo 5 ah oo weydii in ay abuuraan ciyaar gaaban oo matalaya al-ternative / xalka mid ka mid ah 3-da muuqaal ee lagu muujiyey fiidiyowga - (cunugga dhashay dhalashada waxaa la siiyaa qoriga, macalinku wuxuu la dagaallamaa ardayda, sayga. waa mid dagaal kula jira xaas) - hubi in ay soo bandhigaan xalal kale oo aan ahayn kuwii horey loogu soo bandhigay fiidiyowga. (**20 daqiqo**)
- ④ Koox kasta waxay muujineysaa waxqabadka fasalka intiisa kale oo ka wada hadla. Waxay noqon kartaa faa'iido in wiilashu matalaan gabdhaha iyo dhanka kale. Waad waydiin kartaa su'aalaha soo socda. (**40 daqiqo**)
 - ⇒ Maxay tahay muuqaalkani?
 - ⇒ Sideed dareemeysay intii waxqabadka?
 - ⇒ Tani ma tahay xalka wanaagsan?
 - ⇒ Hadday haa tahay Sababta? Haddaysan ahayn sababtu?
 - ⇒ Xalkaani miyuu macquul yahay xaalada Somaalida? Ma shaqeyn kartaa?

2. IKHTIYAR KA 2AAD: (Haddii mashruucu uusan heli karin)

- ④ Fasalka ugu kala qaybi kooxo yaryar oo 5 ama 6 ah. Adeegsiga habka Masraxa Sawirka weydiiso inay jirkooda ku abuuraan muuqaal ku saabsan ka-saarista, ka dib iyo sawir kusaabsan ka-mid-ahaanta.
U oggolow ardayda si xor ah inay go'aan ka gaaraan sida loogu muujiyo jirkooda muuqaalka / fikradda ay jeelaan lahaayeen inay muujiyaan. Waa inay si dhakhso ah u sameeyaan tan, iyagoo aan ka fikrin ka hor, ereyo iyo dhaqdhaqaaq midna. (**20 daqiqo**)
- ④ Koox kastaa waxay u soo bandhigaysaa kooxda ballaaran 2-da sawir ee ka-saarista iyo ka-mid-noqoshada.
Ka dib markii 2 Sawir la muujiyo weydii fasalka su'aalaha: (**60 daqiqo**)
 - ⇒ Maxaad aragtaa?
 - ⇒ Sideen uga gudbi karnaa muuqaalka ka saarida una gudbino midka ka mid noqoshada?
 - ⇒ Maxaa loo baahan yahay in la qabto?
 - ⇒ Miyaad u gudbi kartaa masraxa oo aad abuuri kartaa muuqaal cusub oo matalaya sida aan uga gudbi karno ka saarista oo aan ugu darno?

In la xiro labada kalfadhi (Xulashada 1 iyo Xulashada 2):

3. Weydii ardayda inay si aamusnaan ah uga fikiraan su'aalaha soo socda dhowr daqiqo. (**10 daqiqo**)
 - ⇒ Ma bartey macluumaad cusub maanta? Waa maxay?
 - ⇒ Miyaan bartay xirfado ama fikrado cusub? Waa maxay?
 - ⇒ Miyaan wax ka qaban doonaa noloshayda intaan uga jawaab celinayo wixii aan bartay? Sidee?

Ku dhiirrigali dhawr arday in ay fasalka la wadagaan fikir koodii.
 Uga mahadceli ardayda ka qaybgalkooda soona afmeer kooxda.
4. Aruurinta agabka una xaree si hagaagsan oo nidaamsan si ay diyaar u noqdaan kulanka 5 aad ee cutubkaanee cutubkan.

5.3.5 KULANKA 5 AAD: Kucelin/Hubin

 WAKHTIGA: 2 SAAC

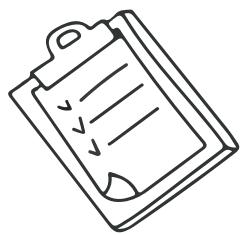
 AGABKA:

- » kulli agabyada ay barayaashu aruuriyen dhammaadka kulan kasta. Hayso nuqlu daabacan ka mid ah lifaaqa 5 aad si aad waxyaalaha ishaadu qabato aad ugu qorato inta uu socdo kulanku.

 AGABKA:

1. Soo koobid furan (plenary). Isaga oo wata agabyadii uu aruuriyay dhammaadka waxqabad kasta barayaashu waxa ay carruurta way-diinayaa (**30 daqiiqo**): Maxaadan horay u aqoon oo aad ka baratay Cutubkaan kaas oo kugu cusbaa? (sabuuradda ku qor waxaanad jawaabaha ku kaydisaa warbixintaada). Hab-raac faneedyada keebaad inta badan ku raaxaysatay? Sababtee ayaad u jeelaatay/ sidee ayaad dareentay? Maxaad ka baratay hidde dhaqameedka? (dood **15 daqiiqo** ah qaata si aad ardayda usoo xasuusid mawduuca).
2. Iyaga oo kooxo yaryar waydii ardayda in helaan farriinta ugu muhiimsan ee ay rabaan in ay gudbiyaan inta lagu jiro dhacdada ugu danbaysa ee hidde dhaqameedka. Ka dib marka ay u shaqeeyaan kooxo yaryar waydii ardayda in ay kusoo laabtaan kulanka doodda furan oo ay soo gudbiyaan farriintooda (2-3 kooxdii). Ku qor jawaabaha warbixintaada. (**30 daqiiqo**)
3. Adiga oo ka billaabanya natijjooyinkii doodaha ee kooxaha shaqada, kala dood aragtiyada lataaban karo iyo bandhigiyada la fuliyay bishii hore. Ku qor jawaabaha warbixintaada. (**1 saac**)
4. HA ILOOBIN - barayaasha muhiim bay u tahay in ay qortaan natijjada dood kasta si ay ugu adeegsadaan warbixin nadooda joogtada ah iyo in ay awood u yeeshaan in ay hagaan waxqabadyada ugu danbeeya iyaga oo ka duulaya wixii awal laga dooday.
5. Fadlan dhammee lifaaqa 5aad.

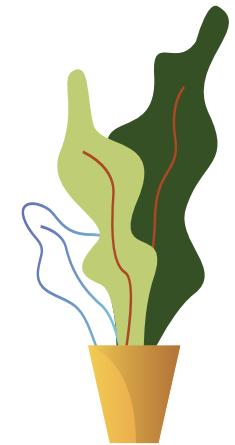
FINAL

WORKS DONE

CHECK

05/4 - CUTUBKA 4 AAD: Diyaarinta dhacdada ugu danbaysa

Ujeedooyinak

- » Dib isku xasuusin iyo ka fakarid shaqooyinkii lasoo qabtay.
- » U-soo koobid maadooyinkii ku jiray mawduuca qaab is-kaashi ah.
- » Dhiirrigalinta hal-abuurnimada.
- » Qaybinta xogtii la bartay.
- » Abuuridda isku xir u dhexeeya iskuulka, qoyska iyo bulsho waynta kale ee ku xeeran.

5.4.1 KULANKA 1 AAD: Wadaagidda xogta dhacdada ugu danbaysa

WAKHTIGA: 2 SAAC

AGABKA:

- » dhammaan agabyadii la soo saaray intii lagu jiray 3-dii cutub iyo qoraaladii barayaasha. -IKHYAARI weeye haddii aad haysato baroactor baahi muuqaalka CISP: Moqdishu: barta in-ternerka/aragtida-Aragtida Hodan. Haddii aad haysato khadka internetka waxaad ka daawan kartaa halkan: <https://youtu.be/6qYFRaZTNBw>

WAXQABAD:

1. Hubin degdeg ah oo lagu samaynayo ujeedooyinka waawayn: billawgii koorsooyinka waxaan dajinay ujeedooyin kuwaas aan ugu yeerno yoolalkeena, oo isugu jira kuwo qofeed iyo kuwo fasal. Dhawr daqiiqo ku bixi in aad ka fakarto cutubyadii hore iyo in aad sabuuradda ku qortid ama waraaq wayn ujeedooyinka ugu waawayn. (ee cutubka 3.1 ee hagahan) (**15 daqiiqo**)
2. Ikhyari: baahi muuqaalka: Moqdishu: barta internerka/afkaarta-Aragtida Hodan waydii ardayda: (**10 daqiiqo**)
Maxay dareemeen inta uu socday baahinta muuqaalka?
Maxay ka jecladeen oo ay ka heleen muuqaalka?
3. Xasuusi ardayda in diyaarinta bandhig faneed, ardaydu in ay u baahanyihiin in ay sida ugu wanaagsan u adeegsadaan hal-abuurnimadooda. Kuma filna kaliya inay dhahaan ama ay qoraan waxa ay yaqaanaan, laakiin muhiim bay u tahay ardayda in ay usoo bandhigaan waxa ay yaqaanaan qaab hal-abuurnimo leh. Markasta waa ay wanaagsan tahay in ardaydu ay waqtii xoogaa ah qaataan inta ay diyaarinayaan shaqadooda. (**10 daqiiqo**)
4. Maxaan rabnaa in aan abaabulno dhacdada ugu danbaysa? Intii lagu guda jiray waxqabadyada waan akhrinay, waan sawirnay, waan

qornay waxaan u fikirnay qaab hal-abuurnimo leh, waxaan u shaqaynay koox ahaan. Soo qaado dhammaan agabka la soo saaray intii lagu jiray waxqabadyada (sawiridda, qoraalka, liisaska iyo xasuus qorka qofeed 'notes') kalana dood aragtiyada ay sheegeen intii lagu jiray kulanka 5-aad ee cutub kasta. (**15 daqiiqo**)

5. Liisaska waxaa loo arkaa in ay yihiin hab ardayda looga qaybgalinayo in ay dib-u xasuustaan ugana fakaraan shaqooyinka lasoo qabtay. Waa waxqabad ardayda u ogolaanaya in ay ka doo-daan xasuusyo, sameeyaan doodaa, iyo in si wadajir ah maskaxda u wada tuujiyaan. Ardayda ka codso in kooxo koox u shaqeeyaan oo ay sameeyaan liisas: (**20 daqiiqo**)
 - ⇒ 5 wax oo ay barteen.
 - ⇒ 5-ta sawir ee ugu fiican ee ay sameeyeen.
 - ⇒ 5 farriin oo la xiriirt a 3 mawduuc ee ka mid ah cutubyada ay jeelaan lahaayeen in ay la wadagaan inta ay socoto dhacdada.
6. Ka dib ku dhaji darbiga liiska koox kasta kana codso ardayda oo dhan in ay eegaan. (**10 daqiiqo**)
7. U-kala qaybi ardayda kooxo yaryar si ay uga doodaan aragtiyada suurtogalka ah dhacdada ugu danbaysa. (**40 daqiiqo**)

Waxaad adeegsan kartaa foomka dhacdada ee ku jira li-faaqa 6 aad ee Cutubka 6.6 ee hagahaan.

 - ⇒ Sidee ayaad u suuraysanaysaa dhacdada ugu danbaysa?
 - ⇒ Maxay yihiin farriimaha ugu muhiimsan ee aad rabto in aad la wadaagto?
 - ⇒ Halkee ayaa lagu qaban karaa?
 - ⇒ Sidee baan uga qaybgalin karnaa/casuumi karnaa?
 - ⇒ Qof ma inagu caawin karaa diyaarinteeda?
8. Agabka ay u baahnaan doonaan (nidaamka codad 'waxyaalaha loo adeegsado soosaaridda co-dadka sida duubitaanka' kuraas, boodhadh lagu soo bandhigo sawirada, agabyo kale ee qoraal iwm...)
9. Qoraal ka qaado soojeedinnada ku siinaya hanuunin marka laga hadlayo wax-ku oolnimada dhacdada lasoo jeediyay.
10. Soo koob qaadana qoraal xasuus ah ee fasalka xiga. (**10 daqiiqo**)

5.4.2 KULANKA 2 AAD: Soo saaridda fikirka

WAKHTIGA: 2 SAAC

AGABKA:

- » Agabka la soo saaray intii lagu jiray 3 cutub.

WAXQABAD:

1. Dib-u xasuusi wixii aad horay uga doodeen kulankii ugu danbeeyay. (**10 daqiiqo**)
2. Soosaar aragtida dhacdada ugu danbaysa: (**1saac iyo 30 daqiiqo**)
 Hubi agabka horay loo xusay (halkee, goorma, hawlarnimada, yaa imaanaya, agabka loo baahanyahay, xeerka iskuulka, iwm.)
 → Cutub/mawduuc kasta (hidde dhaqameed, nabad, ka-mid ahaanshada iyo jinsiga)
 → Adiga iyo ardayda oo wadajira aqoonsada farriinta ugu wayn ee ay rabaan in ay keenaan oo ay ka dhigaan mid muuqata inta lagu guda jiro dhacdada (iyada oo wayn darbiga ku qor/ ama waraaq wayn).
 → Dooro sawirada ugu fiican ee la soo bandhigayo (sidee, halkee).
 Sawirada u dhis qaar farammo ah, haddii aad u malaynayso in ay taasu ka dhigayso mid aad u muuqda. Sawir kasta sii cinwaan.
 → Diyaari nuqul ka mid ah gabayga kaas oo loo adeegsaday waxqabadyada cutubka ugu horreeya ee ku saabsan Maansada.
 → Dib-u qor weedhaha iyo jumladaha agabka kuwaas oo laga diyaariyay casharada kala duwan, adiga oo abuuraya halku dhagyo, farriimo iyo qoromooyin aad u muuqda.

- ⇒ Dooro sawir masrax ama riwaayad kaas oo aad kusoo bandhigi doonto kuna jira kuwa la sameeyay inta ay socdeen waxqabadyadu.
 - ⇒ Dooro qayb ka mid ah qoraalada ama sheekooyinka la adeegsaday inta ay socotay waxqabyada (tusaale ahaan inta lagu guda jiray
 - ⇒ Cutubka ka-mid ahaanshada/jinsiga markii lagaa codsday in aad naftaada ka qorto) si loo akhriyo inta ay socoto dhacdadu.
3. Soo koob qodobada shaqo ee ugu muhiimsan koox kastana sii shaqo kulanka soo socda. (**20 daqiiqo**)

5.4.3 KULANKA 3 AAD: Soo gabagabaynta fikradda

WAKHTIGA: 2 SAAC

AGABKA:

- » Agabka la soo saaray intii lagu jiray 3 cutub.

WAXQABAD:

1. Dib-u xasuusin ku saabsan waxii aad ka doodeen kulankii ugu danbeeyay. (**10 daqiiqo**)
2. Sii gacanta ugu danbaysa ee Dhacdada. (**1 saac iyo 30**)

Mar labaad hubi agabka la doortay kana fakar habka ugu wanaagsan ee loo soo bandhigi karo inta ay socoto dhacdada ugu danbaysay.

Diyaari sawiro la filayo in la diyaariyo bandhigga (tixgali masaaxada fasalka loo doortay dhacdada iyo sida aad ku wanaajin lahayd soo bandhidda shaqadaada).

Go'aanso qofka dadwaynaha usoo bandhigaya dhacdada una sharrax in tani ay tahay gabagabada cutub waxbarasho kaas oo ay ku jireen mawduucyo kalduwan kuwaas oo lagu soo qaata iyada oo loo maray habraacyo faneed oo kaladuwan.

Go'aanso cinwaanka dhacdada iyo farriinta ugu wayn ee la xiriirta mawduuc kasta.

Diyaari barnaamij faahfaahsan oo waqtiyaysan ee dhacdada ugu danbaysa.
3. Soo koob si nidaamsana u dhig dhammaan agabka loo baahanyahay kulanka xiga. (**20 daqiiqo**)

5.4.4 KULANKA 4 AAD: Diyaarinta dhacdada iyo tijaabinta (rehearsal)

WAKHTIGA: 2 SAAC**AGABKA:**

- » Agabka loo soo xushay kulankii ugu danbeeyay.

WAXQABAD:

1. Maanta waa maalin muhiim sababtoo ah waxaad ku tijaabinaysaan dhacdada meesha ay dhab ahaantii ka dhaci doonyo. La imow dhammaan agabka loogu talo galay dhacdooyinka ugu danbeeya una diyaar garow soo bandhidda. (**30 daqiiqo**)
2. Tijaabi qoraalka aad akhrin doonto, sawirka masraxa/ama muuqaalka iyo soobandhigidda qayb kasta oo ka mid ah dhacdada, adiga oo raacaya shaxda. Eeg in ay shaqaynayo oo aad ka heshay. (**1 saac**)
3. Hubi markale shaxda/barnaamijka iyo dhammaan agabka loogu talo galay dhacdada. Waxkasta waa in ay diyaar noqdaan todobaad-ka soo socda. Haddii ay wax maqanyihii, qoro. (**30 daqiiqo**)

5.4.5 KULANKA 5 AAD: dhacdada ugu danbaysa

DHACDADA UGU DANBAYSA WAA MUHIIM:

LOOGU TALAGALAY ARDAYDU:

- Waxa ay wadaagi karaan waxa ay barteen.
- Waxay dhiirigalisaa hal-abuurnimada.
- Waxay kobcisaa hanka qofeed.
- Waxay ardayda baraysaa sida loo hadlo dadwaynaha hortooda.
- Waxay xoojisaa dareenka lahaansho ee iskuulada iyo bulsho waynta inteeda kale.

WAALIDIINTU AMA DARYEELAYAASHU:

Carruurta ay waalidiintood ay ku hawlanyihii waxbarashadooda waxa ay u badan yihiiin:

- In ay si wanaagsan ula jaan-qaadaan iskuulka.
- In Iskuulka in ay u imaadaan si nidaamsan.
- In ay layliska guriga ku dhammeeyaan si joogto ah.
- In ay helaan darajo sare.

➢ In ay qallin jabiyaan oo ay aadaan jaamacad.

➢ In uu yeesho xirfado bulsho.

➢ In uu muujiyo dhaqan wanaagsan.

➢ In uu xiriiro wanaagsan la yeesho waalidiinta.

➢ In uu yeesho han-qofeed oo sare.

LOOGU TALAGALAY ISKUULADA:

- Dhacdooyinku waxay si wanaagsan u saamaynayaan horumarka aqooneed waxayna is-kuulka u abuurtaa jawi wanaagsan.
- Waxay gacan ka gaysataa ka qaybgalinta daneeyayaasha kale
- Waxay kordhiyaan muuqashada iyo magaca iskuulku uu ku dhexleeyahay bulshada.
- Waxay kordhiyaan xirfadaha barayaasha iyo awoodda iyaga oo u maraya caqabado cusub.

— 06.

Korjoogteynta iyo qiimeynta

06/1 - Lifaaqa 1 aad: Agabka qiimaynta baraha ee ke hor iyo ka

Adeegso agabkaan si aad ugu qiimayso aqoonta baraha kadib iyo ka hor tababarka.
Iyaga ayaa buuxsan kara , hubi in ay buuxiyaan inta aadan billaabin tababarka.

Taariikhda: _____ **Jinsiga (L/DH):** _____

Magaca baraha: _____

Magaca Iskuulka: _____ **hoose/dhxe/Sare:** _____

1. Tax saddex nooc oo ka mid ah Hidde dhaqameedka Soomaaliya ee aad taqaanid [3 dhibcood]:

-
-

2. keen laba tusaale oo ka mid ah goobaha hiddaha la-taab karo iyo laba tusaale oo ka mid ah hiddaha aan la-taab karin [4 dhibcood]:

Goobaha La-taab karo:

-
-

Goobaha aan la-taab karin:

-
-

3. Sheeg laba qaab oo ay barayaashu iyo ardaydu ay isaga kaashan karaan nabadda fasalka [2 dhibcood]:

-
-

4. Qeex hal wakhti oo taariikhda ka mid ah kaas oo ay Soomaaliya ay ku jirtay xaalad nabad ah [2 dhibcood]:

-
-

5. Xaaladda Soomaaliya adiga oo ku salaynaya, dadkee ayaa inta badan la takoora (keen saddex tusaale) [3 dhibcood]:

-
-
-

6. Sidee ayaa u qeexi lahayd ka-mid ahaanshada bulsho? [2 dhibcood]:

-
-
-

7. Tax laba faa'iido oo ku jirta siinta wiilasha iyo gabdhaha fursado siman oo ay ku dhammaystaan waxbarashadooda [2 dhibcood]:

-
-
-

8. Sidee ayaa u adeegsan lahayd fanka si aad u daadihis/fududayso kulan ku saabsan kobcinta fahamka carruurta ee ku saabsan nabadda? [2 dhibcood]

-
-
-

06/2 - Lifaaga 2 aad: Su'aalaha aasaasiga ee ardayda

Maxaa Sababay?

Su'aalahane waxa ay ahaan doonaan kuwo **ISKU MID AH** ka hor inta aysan barayaashu bilaabin waxqabadka iyo kadib marka la dhammeyo waxqabadka. Jawaabaha carruurtu malahan mid sax ah iyo mid khalad ah. Ujeedadu waa in la cabbiro isbadalka iyo in la cabbiro in hagihu uu yahay wax-ku ool marka ay timaado kobcinta aqoonta caruurga. Bare ahaan, muhiim ayay kuu tahay in aad muujisid mawqif dhedhexaadnimo ah oo aan ahayn mid wax xukumadaya.

Goorma ayay tahay in la qabto?

1. Ka hor kulanka Ugu horreeya ee hagahan; waa waajib in ardayda oo dhan ay qayb bar-naamijka ka noqdaan.
2. Ka dib dhacdada Ugu danbaysa, dhawr bari ka dib, baraha waxaa looga baahanyahay in uu isku keeno carruurta si uu u waydiyo su'aalaha qoran markale.

Sidee ayaa loo adeegsanayaa?

1. Hayso nuqul footo kobi ah oo diyaar u ah arday kasta
2. Baruhu waxa uu diyaarsanayaa bokiska cod aruurinta (ballot box) ama bashqad si uu ugu aruuriyo su'aalaha lasoo buuxiyay.
3. Barayaashu waxay bixinayaan hordhac.

Waydiinta fasalka su'aalaha

1. Baruhu waxa uu su'aalaha ugu akhrinayaa fasalka si kor ah.
2. Baruhu waa ku celin karaa su'aalaha.
3. Carruurtu waxa ay sax saarayaan jawaabaha ku qoran waraaqaha koobiga ee ay buuxi-nayaan.
4. Baruhu waxa uu hubinayaa in qof kasta uu raacayo.
5. Baraha LOOMA ogola in uu sharraxo su'aasha, ama uu sharraxo aragtida.
6. Haddii uusan cunugu fahmin, waxaa loo ogolyahay in ay su'aasha ka boodaan.
7. Dhammaan su'aalaha dadka ku saabsan (demographics) ee ku jira bar-billawga iyo br dhammaadka (baseline and endline) waa wajib.
8. Hubi in su'aalaha oo dhan ay leeyihii taariikhda iyo in lagu muujiyay magaca iskuulka.

SU'AALAH BAR- BILLAWGA AH EE CARRUUTA

HORDHACA/OGOLAANSHA

Su'aalahan waxa ay gacan nagu siinayaan inaan qiimayno fahamkaaga ku aadan mawduucyo gaar ah.

Ma ay jiraan jawaabo sax iyo kuwo khalad ah, waxa kaliya ee aan rabno waa aragtidaada daacada ah iyo aqoontaada.

Su'aaluhu waa sir wayna qarsoonyihii waxaana kaliya loo adeegsan karaa ujeedo waxbarasho oo kaliya.

Jawaabahaaga shakhsii ahaaneed qofna lalama wadaagi doona.

Ardayda u sharraax in ay kaliya saxi doonaan bokisyada jawaabahooda. Waxad ku tusi kartaa sida loo sameeyo waraaqo maran ee ay ku qoran yihiin su'aalaha.

Ogow: haddii uu ka-qaybgaluhu dhaho haa ama maya, uga mahadceli wakhtigooda.

QAYBTA 1 AAD: XOGTA QAAB-DHISMEEDKA BULSHADA

Fadlan ka jawaab su'aalo dhawr ah oo adiga kugu saabsan.

Magaca Iskuulka : _____		Taariikhda: ____/____/____ (DD/MM/YY)
SHAYGA	JAWAABTA	SAXEE HADDII HAA
Miyaan bixisay ogolaansho adiga oo og si aad uga qayb qaadato daraasada?	Haa _____ Maya _____	
Jinsi	Lab/Rag _____ Dhiddig/Haween _____	
Imisa sano ayaad jirtaa?	10-14 Sano jir _____ 15-18 Sano jir _____	
Xaalada qixidda	Bulshada wax marti galisay _____ Barakacayaal _____ Qurbe-joog _____ Soo-noqde _____	
Yaa hogamiya gurigiina dadka ku nool?	Aabe ama adeed ama awoowe _____ Hooyo ama eedo/habaryar ama ayeyyo _____ Walaale, abaayo ama ina adeer ka yar 18 _____ Kuwa kale caddee _____	
Imisa carruur ah ayaa hadda ku nool gurigiina?	Lambarka gabdhaha _____ Lambarka wiilasha _____	
Fasalkee ayaad ku jirtaa?	F4 add _____ G5 add _____ G6 add _____ G7 add _____ G8 add _____ F1 add _____ F2 add _____ F3 add _____ F4 add _____	

QAYBTA 2 AAD: AQOON KU SAABSAN KA-MID AHAANSHADA BULSHADA

Waxaan rabnaa in aan wax kaa aqoontaada ku saabsan kaa waydiino kuwan soo soo socda;

Sida adiga kuu muuqata muxuuse yahay ka mid noqoshada bulshada?	Haa (1)	Maya (0)	Ma aqaani (2)
b) Ka-mid ahaan shada bulsho waxay ka dhigantahay in dadku dar-eemaan in ka mid yihiin bulshadooda ama wadankooda.			
t) Ka-mid ahaan shada waxaa loola jeedaa bulsho nabad ah oo xasilloon.			

QAYBTA 3 AAD: AQOON KU SAABSAN XUQUUQDA IYO AQOONTA QAAB-DHISMEEDKA HAY'ADAH

Waan aqaana, laakiin nuxurka ma aqaani ama waxa ay ka macno tahay:

- 1. I know about it.
- 2. I know about it, but I don't know the content or what it means.
- 3. I don't know about it.

	1	2	3
Ma taqaana waxa uu yahay hidde dhaqameed?			
Haddi ay haa tahay, ma sheegi kartaa 3 nooc oo ka mid ah hidde dhaqameedka Soomaliya?			
_____ , _____ , _____			
Ma taqaana Heshiiska UNESCO ee ku saabsan ilaalinta goobaha Hiddaha Aduunka?			
Ma ogtahay jiritaan ka wasaaradda Haweenka lyo Horumarinta Xuquuqul insaanka?			

QAYBTA 4 AAD: WAXYAALAHU UU QOFKU AAMINSANYAHAY

Hadda waxaan jeelaan lahayn in aan ogano waxa ay tahay waxa qof ahaan aad aaminsantahay. ma ay jirto khalad ama sax; kakiya waxaan rabnaa aragtidaada runta ah. Baraha ayaa weedhahan/jumladaan akhrinaya, carruuta ayaa kadib dooranaya jawaabaha: aad ma u khilaafsantahay, khilaafsantahay, mise waafaqsantahay ama aad ayaa u waafaqsantahay weedhha/jumlada?

Ixtiraamka kala-duwanaanshaha/takoorid la'aanta/ cadaaladda nabad ku-wada noolaanshada	Aad u khilaaf-san (1)	Khilaaf-san (2)	Waafa-qsan (3)	Aad ugu waafa-qsan (4)
Waxaan aaminsanahay in kala-duwanaanshaha qabiilada iyo asalka bulsho iyo kan isir ee bulshadeena ay wiiqayaan/daciifinayaan bulshadeena.				
Waxaan in aaminsanahay in dadkasta iyada oo aan la ee-gayn asalkooda bulsho iyo isirkooda ay tahay in lagu ix-tiraamo qofka ay yihiin iyada oo ay jiraan kala-duwansho ay iga duwanyihin dhaqanka iyo aaminadda.				
Marmarka qaar rabshadu waa habka ugu fican ee lagu xallin karo dhibaatooyinka ama is-qabqabsiga u dhexeeya bulshada.				
Waxaan aaminsanahay in adeegsiga garaacidda dhal-linyarada uu marmarka qaar yahay lagama maarmaan.				
Sinaanta/cadaaladda jinsiga				
Gabdhabha iyo wiilasha waa in la siiyaa fursado siman oo ay ku tagaan kuna dhammaystaan iskuulka.				
Gabdhabha iyo wiilashu waa in ay wadagaan shaqooyinka guriga si siman equally.				
Isku xirka iyo wada-hadal				
Waxaan aaminsanahay in si kasta oo uu u qalafsan yahay arrintu, in lagu xallin karo iyada oo loo marayo wada-hadal.				
Waxaan aaminsanahay in ay tahay in duqayda iyo dhal-linyaradu ay helaan fursado siman oo wadahadal si ay u xalliyan dhibaatooyinka bulshada.				
Ka-qaybgalka/dareenka wakiinimo				
Markii ay timaado in aragtidayda u cabbiro xubin ka tirsan bulsho kale waxaan leeyahay han-qofeed wana isku kalsoonahay.				
Waxaan dareemayaa in aan leeyahay bulshada aan ku dhexnoolahay.				
Waxaan dareemayaa in aan ahay muwaadin sharci ah oo Soomaliya ku sugaran.				
Waxaan aaminsanahay in dadku ay dhallinyarada ku taa-geeraan kaalimaha hogaamineed.				
Waxaan dareemayaa kalsooni in aad kala hadlo saaxiiba-day, qoyskayga iyo dadka aan isku faca nahay ixtiraamka kala-duwanaanshaha, takoorid la'aanta iyo ka qaybgalinta muwaadin.				

06/3 - Lifaqa 3 aad: Liiska imaanshaha Kulanka

Liiskaan imaanshaha waa in la adeegsadaa kulan kasta oo uu baruhu buuxiyaa ardayduna ay saxiixdaa.
Baraha ayay masuuliyadiisa tahay inuu siiyo sargaalada CISP markii laga codsado.

Magaca Iskuulka: _____	Taarikhda: _____ / _____ / _____	Lam.Cutubka _____	
Magacaha baraha: _____		Lam.Kulanka _____	
N°	MAGACA ARDAYGA	LAB/DHIDDIG	SAXIIXA
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			

06/4 - Lifaaqa 4 aad: Agabka indha-indhaynata ee sargaalka korjoogtaynta iyo quiimaaynta/kormeeraha

Agabkaan (tool) waxaa uu noqon doona warbixinta kormeeraha ee dhammaadka dhacdada, siminaarka ama tababarka. Natijjooyinka ugu muhiimsan ee warbixin-ta waxay wax u taraysaa warbixinta waxqabadyada taas oo uu soo saaray fududeeyaha. **Agabkaan waa inuu adeegsadaa shaqaalaha korjoogtaynta iyo qiimaynta ama kormeerayaasha indha-indhaynaya waxqabadka.** Waa in ay leeyihii fakar indha-indhayn, taas oo ka dhigan in aysan ka-qaybgalayaasha xukumayn, waxaana kale oo loo baahanyahay in ay noqdaan dhexdhexaad marka ay adeegsanayaan agabkaan.

Sawirada: *qaad masawirada iyo agabka kale ee ay carruurtu sameeyeen (gabayada, fanka)-hubi markasta in aad fanka ka qaadir sawirro dhammaystiran.*

Magaca baraha:	Taariikhda: _____	Magaca iskuula: ____ / ____ / ____
Dugsiga hoose: ☐ Dugsi Sare: ☐	Magaca Casharka: _____ Kalfadhiga: _____	
Magaca macalinka: _____ Magaca kormeeraha / sarkaalka: _____		
Falgalka kooxda: <i>Fadlan sharax kooxda firfircoon ee kalfadhiga maanta</i>	Fadlan sharrax falgalka kooxda ee kulanka manta (qeex ma waxaa jiray arday muuqatay iyo kuwo xishoonayay? HAA HADAY TAHAY, miyaad dareentay in baruhu uu hubinayay in dhammaan carruurtu ay ka qaybqaad-anayeen, sideena ahayd? Miyaad aragtay is-ku dhac u dhxeeyaa ardayda? Haday haa tahay, side ayay baraha iyo ardayda kale u xalliyeen?	

	Cabbirkaan waa loo buuxinaya hadba sida ay tahay go'aanka ama xukunka kormeeraha ee khuseeya sida ay wax u socdaan.					
	qofna	Dhawr kamid ah	Kala-badh kood	badank- ood	dham- maantood	Qoralaka ishaadu qabatay:
Ardayda sida firfircoон uga qaybqaаданасы ку-ламада.						
Ardayda awooday in uu midba kan kale u dhagaysto si ixtiraam leh.						
Ardayda muujisay in in ay fahmeen oo ay qiimaynayaan kala-duwanaanshaha dha-qanka iyo bulshada.						

Maxay carruutu ka dhaheen mawduucyada soo socda (so aruuuurri halkudhig/oraah)?

MAWDUUCA	HADAL (LABADA JINSIBA KA QAYB GALI BUUNDANA SII ARDAYGA HADLA)
Hidde dhaqameed	
Nabadda	
Ka-mid ahaanshada jinsiga	
Dhalashada Soomaaliga iyo dareenka muwaa-din-nimo	

ARAGTIDA:

Su'aalo furan: Baruhu miyuu awooday in uu carruuta u gudbiyo nuxurka hagahan?

Haddii ay maya jawaabtu tahay qor waxyaalaha aad ka walaacday-mawduucyad ee ama waxqabadyad ee ayay ahaayeen kuway ku adkaatay inuu gudbiyo? Carruutu mawduucyada miyay fahmayeen? Mise way ku adkaayeen? Maxay kula tahay inuu dhibku ahaa?

06/5 - Lifaaqa 5 aad: Ku-celinta Cutabka-warbixinta Kulanka 5 add ee Baraya-sha

Agabkaan (tool) waxaa adeegsan doona barayaasha inta lagu guda jiro kulanka 5 aad ee cutubkasta. Wuxaan dhiirigalinayna xukun la'aan iyo dhaqan dhexdhexaadnimo ah marka la adeegsanayo agabkaan. Wuxaan rabnaa in aan maqlno codka carruurta!

Agabkaan waxaa markle loo adeegsan doona Cutubka 4 aad marka la qorshaynayo dhacdada ugu danbaysa.

Magaca baraha: _____	Taariikhda: _____	Magaca iskuula: ____ / ____ / ____
Dugsiga hoose: ☐ Dugsi Sare: ☐	Magaca Cutubka: _____	
Teacher's name: _____		
Waydii ardayda:		
Maxaad ka baratay cutubkaan taas oo kugu cusbayd oo aadan aqoon?		
Hab- raac faneed (art methodology) kee ayaa inta badan ku raaxaysa-naysay/xiisaynaysay?		

Sababtee ayaad uga heshay?/sidee baa daremaysay?	
Farriimaha cutubkaan ku jira kuwaas oo ay ardaydu rabaan in ay gudbiyaan inta lagu guda jira dhacdada ugu danbaysa.	
Fikirada loogu talo galay dhacdada ugu danbaysa iyo bandhigga cutubkan. <i>Agabkaan waxaa markle loo adeegsan doona Cutubka 4 aad marka la qorshaynayo dhacdada ugu danbaysa.</i>	

Intii lagu guda jiray cutubkaan, intee ka mid ah ardayda ayaa muujisay tayooyinkan soo socda?

Ka-qaybgalayaashu waxay muujiyeen si heir qofee ah	qofna	Dhawr ka mid ah	Kala badh kood	badankood	dhammaantood
Kalsooni-qofeed.					
Si firfircoon ayay u dhagaysanayeen waxayna kala sheekaysanayeen dadka ay isku faca yihii oo ka kala jeeda meelo kala duwan.					
Waxay muujiyeen tayo ka dhigaysa xidig isbadal (<i>waxa ay awoodeen in ay kala hadlaan dadka ay isku faca yihii hadalo ka dhan ah fa-quuqa/takoorka</i>)					

06/6 - Lifaaga 6 aad: Agabka Qorshaynta Dhacdada

U adeegso agabkaan si aad ugu diyaar garowdid dhacdada ugu danbaysa ee ay diyaariyeen inta lagu jira cutubka 4 aad.

TAARIKHDA DHACDADA: _____ **Magaca iskuulka:** ____ / ____ / ____

Goobta ay ka dhacayso: _____ **Baraha masuulka ka ah:** _____

Waxqabadka [Maxay yihii nashaadaadka ay samaynayaan tusaale ahaan. shaati, bandhigyo farshaxan, gabayo]. Hubso in dhammaan mawduucyada iyo dariiqooyinka oo dhan la metelayo ugu yaraan hal mar.	Farriimaha la isgaadhsii doono Laxiriira mowduucyada looga hadlay hagaha Ex: Nabadda, dhowrista hiddaha dhaqanka, kor u qaadista nabadda, sinnaanta jinsiga iyo ka mid noqoshada bulshada.	Waxaa loo cayimay Ardayga masuulka ah in uu diyaaryo [u astee 1-2 ar-day in ay ho-gaamiyaan waxqabadka]	Alaabta [qalabka loo baahanya-hay in lagu qab-to waxqabadka tusaale. Ni-daamka codka (cod-soosaardda loo adeegsado) ba-rojactor, agabka qoraalka loo adeegsado (sta-tionar)]	Goobta dhacdada	Bartilmaameedka Kumaa ka qeyb galaya? Immisa iyaga ah? Ex: 20 macalin, 10 maamule maxali ah, 50 waalid, 200 arday.	Xasuus qorasho

06/7 - Lifaaqa 7 aad: Agabka warbixinta ee dhacdada ugu danbaysa

Agabkaan u adeegso si aad ugu qoroto hawla dhacdada ugu danbaysa ee ay diyaarieen ardaydu intii lagu guda jiray cutubka 4 aad.

Taariikhda	Waxqabadka	Farriinta lasoo gudbiyay	Jawaab-celinnada (hadalada) ka yimid dadwaynaha

— 07.

Agab dheeraad ah oo loogu talo galay waxqabadyada

07/1 - Gabay Soomaaliyeed

WAXAA LOO ADEEGSAN DOONA CUTUBKA 1 AAD KULANKA 2 AAD (5.1.2)

"SOOMAALI BAAN AHAY" - Abdulkadir Hersi Siyad

Magaca gabagani waa kan bandhiganna soo dheegetey. Gabayga waxaa qoray Cabdiqadir Hersi Siyaad 1978, in doorana waa ka horeeyey Dagaalkii-sokeeye 1991. Geesinamada Soomaalida iyo hanweynidooda gabayaagu ku xarragoonayaa waa mid boqolaal kun oo Soomaali ah oo ka soo barakacay waddankoodii labaatankii sanno ee u danbeeyey u riyaaqayaan. Sidaa daraadeed dad tiro badan baa gabaygan dusha ka haya.

Cabdiqadir Hersi Siyaad (1945-2005) Abwaan Cabdiqadir Hersi Siyaad waxaa inta badan lagu gartaa naanaystiisa Yamyam. Intii Dagaalkii Sokeeye ugu doorka roonayd Cabdiqadir wuxuu ku noolaa magaala-madxada Muqdisho; wuxuse ka gabyijirey dhibaatooyinka dalkisa ka jira, isaga oo sidii uu nabad ugu soo dabaali lahaa awooda saaraya. Cabdiqadir oo ka dabayimi reerkiisii oo dega-naa Columbus, Ohio 2005, markii uu soo gadhayba waxa jiidhay gaadhi, kaasi oo uu u go'ay.

I AM SOMALI (English version) - By Abdulkadir Hersi Siyad

*In these relentless days,
if you have been truly alive,
reflect on past times,
trace back the lines,
ask yourself:
WHO IS SOMALI?*

*No one who breathes oppresses me.
Because I believe in equality
no one is placed above me.
When you come to visit me
see no half hearted hospitality.
I AM SOMALI*

*To those of you who say you care
while threatening me with chains,
you're like a vessel full of holes,
your two faced treachery leaking away.
Attempts to betray me will never hold sway.
I AM SOMALI*

*Although I have nothing, my head is high,
I do not beg, I am rich inside with
self respect, dignity and pride.
If you're my foe, I'll never be subdued,
if you're my friend, my whole heart is for you.
I AM SOMALI*

*The way ahead is hard, but clear.
My journey will be grievous
though my borders are well known.
My sword brings danger and misery,
my soul already hangs on the tree.
I AM SOMALI*

*The man who can harm me barely exists,
but if he comes close, he'll find I resist.
Should victory be mine, I will not oppress,
any wronged man will regain his rights,
and even my enemies treated justly.
I AM SOMALI*

*I dread war, always search for peace,
but from enemies I will not flinch,
if they get too close, I'll defend myself,
won't turn my face from hostility,
no coward am I
I AM SOMALI*

*Swift as the wind yet
not a man of impulse,
toxic as venom yet
swathed in patience, I seek
to bring goodness wherever it's needed.
I AM SOMALI*

*To the man who will not consider my view,
I won't be forced to comply with you,
joining with others all over the world,
I'll shake off the chains of my oppressors,
servant to no one, unburdened, free.
I AM SOMALI*

*Though you have far more wealth than me,
don't come with patronizing charity,
your false praise I do not crave,
I do not sleep, I'm wide awake,
your hollow promises cannot persuade.
I AM SOMALI*

*While I grazed my cattle, you came to divide,
like livestock you scattered me far and wide,
but my branding you can never hide;
my task now to do what's right,
my duty is clear to reunite.
I AM SOMALI*

SOOMAALI BAAN AHAY - Waxaa qoray - Cabdiqaadir Hersi Siyaad

Waqtiyada socdaalka ah
Ayaamaha silsidda ah
Xilliyada bal suuree
Soojire haddaad tahay
Sadarrada dib ugu noqo
SOOMAALI WAA KUMA?

Sinnaantaan la magac ahay
Sankuneeifle ma oggoli
Inuu iga sarrayn karo
Anna garasho sogordahan
Sooryo ruux ugama dhigo
SOOMAALI BAAN AHAY

Ninna madax salaax iyo
Kama yeelo seetada
Sasabada ma qaayibo
Sirta waxaan iraahdaa
Saab aan biyaha cellin
SOOMAALI BAAN AHAY

Dabayshaan la socod ahay
Salfudeydna uma kaco
Waabay sunaan ahay
Marna samawadaan ahay
Samir baan hagoogtaa
SOOMALI BAAN AHAY

Inkastoon sabool ahay
Haddana waan sarriigtaa
Sacabada ma hoorsado
Saaxiib nimaan nahay
Cadawgayga lama simo
SOOMAALI BAAN AHAY

Socdaalkaygu waa meel
Sahaydaydu waa dacar
Soohdintaydu waa caan
Seeftaydu waa cudur
Naftuna geedka iga suran
SOOMAALI BAAN AHAY

Nin i sigay ma nabad galoo
Nin i sugayna maba jiro
Libta weli ma sii dayn
Gardarrada ma saacidoo
Nin xaqlana cid lama simo
SOOMAALI BAAN AHAY

Nabaddaan u sahanshaa
Colaaddaan ka selelalaa
Sooma jeesto goobaha
Ninka nabarka soo sida
Gacantiisa kama sugo
SOOMAALI BAAN AHAY

Ninkaan taydu soli karin
Uma yeelo suu rabo
Sida dunida qaarkeed
Ninna kabaha uma sido
SOOMAALI BAAN AHAY

Ninka iga sed roonow
Siintaada magaca leh
Ogow kaama sugayee
Hana oran "sasabo bedow"
Dareen seexda ma lihiye
SOOMAALI BAAN AHAY

Saan la kala jaraan ahay
Summadi ay ku wada taal
Rag baa beri i saanyaday
Anoo xoolo soofsada
Xil midnimo anaa sida
SOOMAALI BAAN AHAY.

07/2 - Sawirro ku saabsan Hidd Dhaqameedka Soomalida

WAXAA LOO ADEEGSAN DOONA CUTUBKA 1 AAD KULANKA 3 AAD (5.1.3)

1 - Buuraha Cal Madow, Somaliland.

2 - Xeebta Murcaanyo, Gobolka Bari.

3 - Masaajidka Cabdi Caziz, Moqdisho.

4 - Marka, Magaalo qadiimi ah.

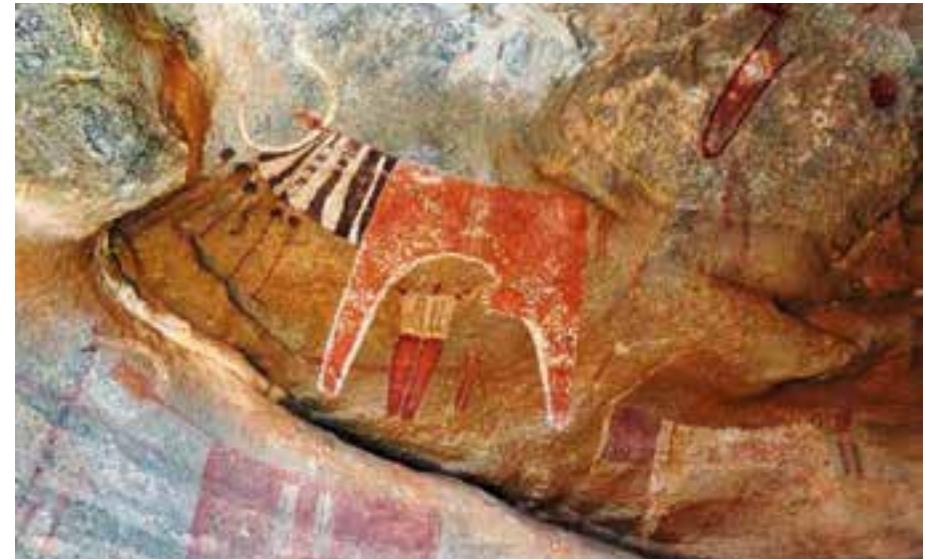
5 - Berbera, Dhismo qadiimi ah.

-07 - AGAB DHEERAAD AH OO LOOGU TALO GALAY WAXQABADYADA

108

6 - Moqadishu, Magaaladi qadiim ka ahayd.

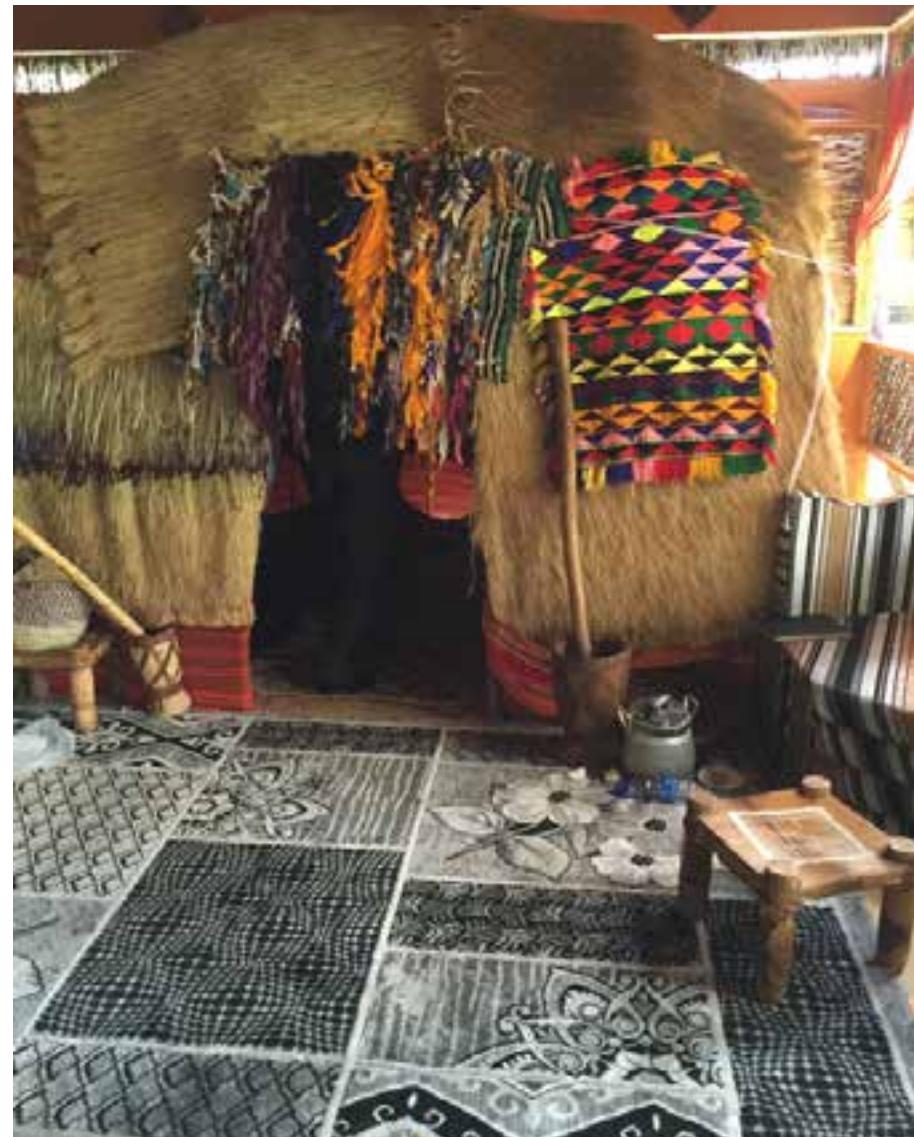
7 - Laas Geel, Goob Arkiyoolaji, Somaliland.

8 - Qa'ableh goob Arkiyoolaji, Gobolka Sanaag.

9 - "Aqal", buul-dhaqameed Soomaaliyeed oo dhaqameed.

10 - "Aqal", aragtida gudaha.

110

11 - "Haan", weel caano Soomaaliyeed

12 - "Aqal", rooga dhaqanka soomaliga.

13 - "Aagaan", weel caano Soomaaliyeed.

14 - Gogosha rooga dhaqameed.

15 - Farshaxanka dhaqameedyada Soomaaliyed.

112

16 - "Kaban", a traditional Somali oud lute.

17 - Qalabka muusikada Soomaaliyeed

18 - "Buraanbur", Qoob-ka-ciyaarka dhaqanka Soomaaliyed.

19 - Haweenka Soomaaliyed dharka caadiga ah.

07/3 - Sheekooyin

LAGA SOO XUSHAY BUUGGA CISP EE: "SHEEKOOYINKA GABDHAHA IYO HAWEENKA MUQDISHO"

07/3.1 - Waxa loogu talo galay Cutubka 2 aad-nabadda-kulanka 2 (5.2.2)

Xarunta Murtida

Anab

"Golaha murtida iyo madaddaalada ama masraxa qaranka ee Muqdisho xusuus gaar ah ayuu igu lee-yahay, ciyaaraha iyo riwaayadaha lagu sameeyana waan jeclaa."

Magacaygu waa Canab Maxamad Axmad, waxaan ku dhashay dagmada Boondheere ee Magaalada Muqdisho, 62 sano ka hor. Anigu waligay kama bixin magaalada, xitaa wakhtiyadii ay jireen dagaala-da sokeeye. Xusuustaydii ugu horaysay ee Muqdisho waxay ahayd markaan 10 sano jir ahaa, intaanan qaan gaarin, xiligaas magaaladu waxay ahayd mid yar oo nabdoon.

Dagmooyinkii ugu qadiim-sanaa ee magaalada Muqdisho qaarkood sida Shangaani, Xamar-Weyne, Boondheere iyo Cabdulcasiis waxaa ku ooli jiray dhismayaal qaaraami ah sida, Masaajidyo iyo Masraxo. Xiligaas dadku waxay iftiinsan jireen

faynuus, kuwa aan awoodin inay iibsadaan faynuusna waxay shidan jireen Mushamacyo. Lagama walwali jirin tuugo sidoo kalana cimiladu waxay ahayd mid wanaagsan. Dadku waxay aadi jireen meel kasta oo ay doonayaan xiliga ay rabaan, xitaa waxaan isticmaali jirnay biyo nadiif ah.

Sida aan ugu damaashaadi jirnay nabad iyo xasilooni waa xasuusta iigu weyn ee aan xasuusto. Waxaan xasuustaa inaan u kala lugayn jiray Dagmada Yaaqshid iyo Xamar-Weyne kaligay oo aynan wax cabsi ah i haynin. Sidoo kale, waxaan hilmaami karin ciyaaraha aan ka qayb qaadan jiray. Maalmaha jimcaha oo kale Wuxaan ku soo

dabaalan jirnay xeebta, marmarna waxaan booqan jiray Daljirka Dahsoon oo ahaa taalo qaran oo ku taalla magaalada.

Markaan soo waynaaday, waxaan bilaabay inaan xiiseeyo tiyaatarka. Shaqadaydii iigu horaysyna waxaan ka bilaabay Tiyaatarka Muqdisho (Xarunta Murtida iyo Madadaalada). Waaan u leeyahay xasuus fiican. Waaan jeclaa riwaayadaha iyo bandhiyada meeshaas lugu soo bandhigay. Waaan si gaar ah uga heli jiray riwaayadaha jaceylka, sida Shuumeey.

Xaflado badan baa lugu qaban jiray xiligaas. Mid ka mid ah, waxay ahayd Xuska Maalinta Kacaanka ee 21da Oktoobar oo loogu dabaal dagi jiray afgambigii Siyaad Barre.

Maalinta 21 Oktoobar, dadku waxay qaadi jireen heeso wadani ah oo ay ku amaanayaan waxqabakay dawladu samaysay. 21 Oktoobar waxay ahayd Maalinta Qaranka ee Calanka, dadkuna ay salaanta iskugu tahniyadayn jireen.

Xafladahaas dartood, dadku axay aadi jireen Garoonka Istadiyoonka Muqdisho si ay u soo dhaweeyaan madaxda iyo geesiyyada dalka.

Waaan xusuustaa dadku xitaa waxay teendhoyin hoyyi ah ka samaysan jireen gudaha garoonka xiliga habeenkii si ay u daawadaan madaxda qaranka ee khudbadaha halkaas ka jeedinaya.

Dadku waxay ahaan jireen kuwo siman, qofna kama uusan hadli jirin qabiil iyo qabyaalad. Qof mid kale ka sareeyana ma

jiri jirn. Dadku xoriyado badan ay lahaayeen, kuwaasi oo ay ku faraxsanaan jireen. Qofna xoriyadiisa iyo xuquuqdiisa lama fara galin jirin, lamana xadidi jirin. dadka awooda lehna ma aynan ku takrifali jiriin xukunka.

1970kii ka hor, waxaa jiray culesyo dhaqaale; dadku waxay u badnaayeen dad aan wax qorin, wadankuna wuxuu ka soo kabanayay isticmaarka samayntiisii. Ma jirin luuqad qaran oo qoran, ama manaa hij waxbarasho oo la isku raacay inay yeeshan dugsiyadu. Dhaqaluhu wuu yaraa, dawladuna ma aynan ahayn mid xoogan. Dadka Soomaaliyeed waxay ku tiirsanaan jireen beeralaynimo iyo xooladhaqasho.

Lakiin 1970 yadii, dhaqaale badan baa wadanka ka soo galay dhanka dowlada iyo dhanka ganacsiga aan la lahayn wad-amada kale. Xiligaas waxaan wada dareemi jirnay kor'ukaca dhaqaalaha iyo shilin soomaaliga oo xoogaystay.

Markaan ahaa inan yar, hooyaday waxay ku lahayd Magaaalada Muqdisho maqaaxi weyn dagmaada Xamar-Weyne, taaso gabar walaashay ah iyo anigu aan kacaawin jirnay in la shido. Walaashay iyo anigu waxaan ahayn gabdhaha kaliya ah ee qoyska, sidaas darteed waxaan garab ka gaysan jirnay hawsha guriga. Taasoo macnaheedu yahay inaan wakhti aan ku ciyaano helin.

Waaan lai geeyay iskuulka Sheekh Xassan Barsane. Waan jeclaa waxbarashada; waxaa nala barayay aqoon, akhlaad iyo wadani nimo. Waaan iskuulkaas ku jiray ilaa markaan ka dhamaystay waxbarashada dugsiga sarre. Waaan qaadanay

HAGAHA BAREYAASHA EE WAXQABADYADA DHAQANKA IYO FANKA EE LOOGU TALO GALAY ISKUULADA

maadooyin xiiso leh, sida ciyaar qorid, muusig, gabay, iyo sheekayn. Lakiin waxaan sidoo kale aad u jeclaa juquraafiga, mana ku fiicnay xisaabta. Waxaan maalinti ku mashquulsanaa maqaaxida, mana heli jirin wakhti aan uga shaqeeyo layliga xisaabta, galaaska fiidkii ka dib.

Xubnaha qoyskaygu waxay iga filanayeen inaan waxbarto si aan u garab istaago markaan waxbarashada dhamaysto. Waxay iga rabeen inaan hooyaday ka caawiyo korinta walaaladay. Lakiin Dugsiga sare kadib, wa la i guursaday mana helin fursad aan ku aado jaamacad. Sababta yaraantaa la iigu guursaday waxay ahayd in ay jiree gabdhoo badan oo aan isku xaafad ahayn oo reero lahaa, kuwaas oo nimankoodu ay gaari ku wadi jireen. Waxaan jeclaystay qaab noloedkoodaas, waxaanan ka heli jiray gawaarida Land Guruusarka ah, sidaa darteedna waxaan ku dambeeyay in aan guursado masuul dowladeed.

Markuu dagaalka sokeeye ka bilowday Muqdisho, waxaan ka shaqaynayay Tiyaatarka Qaranka. Waxaan wali xusuusta dagaalkii ugu horeeyay iyo markaan xabada dhawaaqeeda ka maqlay Muqdisho. Riwaayadii Shumeey baa ka socotay tiyaatarka habeenkaas. Waxaanan Aad ugu argagaxnay markaan anaka oo riwaayada daawanayna maqalnay sawaxanka rasaasta. Wali waan argagaxsanayn.

Magaladii durbaba way isbadashay. Qiimihii raashinka ayaa durbaba kor u kacay. Dowladu waxay dareentay inuu jiro kacdoon shicib, dadkiina waxay ukala qaybsameen qabiil qabiil. Dil aan kala sooc lahayn baa bilowday, maydadkiina waxay safmeen dariiqyada iyo meelkasta, qofkastana wuxuu

bilaabay inuu magaalada iskaga cararo, xitaa madaxdii dowlada. Dagaaladaas waxay aad u sameeyeen noloshayda oo waa ay badaleen. Anigu ma jecli inaan ka sheekeeyo sababtoo ah waxay ahayd muraarad dilaac. Waxkasta oo aan dhawrad jiray waan ku dhimiyyay dagaalada, waxayna igu reebeen xusuus aad u xun.

Hada, waxaan u xiisay quruxdii Muqdisho. Alla maxay ahaan jirtay magaalo bilicsan. Dalxiisayaal ayaa imaani jiray halkan, kaluun ayay baddu lahayd, hudheeladuna way buuxi jireen. Waxaan sidoo kale lahaan jirnay fooqaq dhaadheer iyo dhismayaal quruxsan. Waan u xiisay muqdisho iyo markaan fiidkii intaan ku labisto dharka ugu dambeeyaa, aan aado Xamar Weyne anoo salaamaya qof kasa oo jidka iiga hor imaada. Hada waxaa jira goobo ku yaala Muqdisho oo aanan eegi karin sababtoo ah ilmo iyo oohin baa isoo dhaafta. Meelo aniga si gaara ii taabta sida Xarunta Murtida iyo Madadaalada Qaranka. Maalmahan, waxaan joogaa xili aan u go'ay alle tuug iyo cibaado si aan llaahaygii i abuurtay ugu dhawaado.

Laga soo bilaabo Yaman ilaa Soomaaliya

Caasha

"Waxaan u xiisay wadooyinkii iyo jidadkii furnaa. Maanta waxkasta waa la xiray, ma jiraan wax dhaqdhaqaaq habeekiina dadku ayagaaba iska kala shakisan."

Magacaygu waa Caasha Axmad, waxaan ahay 58 sano jir, hooyo haysata lix ilmood. Wuxaan ku dhashay Shangaani, lakiin waxaa i soo korisay ayeeyaday oo dagan Xamar-Weyne. Waxaa ayeeyo gurigeeda la iigu wareejiyay si aan uga caawiyo hawsha guriga. Ayeeyaday waxay ahayd qof naxariis badan, waligeed ima canaan, imana garaacin intaan la joogay. Sidoo kalana ima aysan gudin, taasoo gabdhaha inta badan ay maraan.

Ayeeyaday waxay asal ahaan ka soo jeedday dalka Yemen, waxayna awoowgay is guursadeen isagoo ka shaqaynayay dalka Yemen. Kadibna waxay u soo guureen Muqdisho, qoyska-yu wuxuu ku hadlaa inta badan Af-Soomaali iyo Af-Carabi. Dadka inta badan waxay ii maleeyaan inaan ahay yamaniyad, muuqaalkayga dartiis.

Xasuusahaygii ugu fiicnaa ee Muqdisho waxay ahayd markaan yaraa oo aan aadi jiray xeebta iyo markaan kula soo wareegi jiray magaalada qoyskayga.

Nalal ayaa meel kasta ku xirnaan jiray, dhismayaasha dhaadheer iyo wadooyinka oo laami ahaana habeen kasta

waa la dhaqi jiray. Dadku waxay ahaayeen walaalo, wax kastana waxay ku qabsan jireen si isku duubni ah. Xilligaas, magaaladu waxay lahaan jirtay 12 dagmo. Wuxaan xusuustaa dagmooyinku waxay ku tartami jireen nadaafadda, aqoonta iyo dhaqanka, sidoo kalana, bandhigyo ayaa lugu qaban jiray Xarunta Golaha Shacabka.

Wuxaan u xiran jirnay xafladahaas dhar dhaqameed, waxaanan qaadi jirnay heesaha qaraamiga, iyo kuwa dhaqanka. Muqdisho waxay ahayd hooyada qaranka. Muqdisho waxay ahayd meel qof kasta uu leeyahay. Magaaladu waxay ahaan jirtay mid nabdoon, gabdhuhuna waxay xiran jireenqaali ah iyagoo si xoriyad ah u socon jiray oo aan cabsi qabin.

Wuxaan xasuustaa markaan aniga iyo ninkaygu isku raaci jirnay kulamada maamuuska iyo kuwa sare, sababtuna waa raggu barigaas waxay ku faani jireen xaasaskooda; maantana maba arkaysid nin xaaskiisa meel fagaare ah ama isku imaatin bulsho ay isku soo raacayaan. Shacabku waxay haysteen xorriyad weyn, wax isku gardaroodana ma jiri jirin.

HAGAHA BAREYAASHA EE WAXQABADYADA DHAQANKA IYO FANKA EE LOOGU TALO GALAY ISKUULADA

Nolosha beeruhu waxay ahayd mid wanaagsan; dadku waxay tabcan jireen galley, digir, iyo khudradba. Ganacsigu wuu faa'iido badnaa. Gaajo ama nafaqodarro lama aqoon xiligaas. Runtiina maba maqli jirin magacyadaas.

Lakiin, wakhtiyada abaaraha ay dhacaan, dawladdu waxay siin jirtay dadka ay saameysay abaarto timir iyo buskud. Dadku waxay aadi jireen badda, si ay kalluun u soo jilaabtaan, waxay soo qabsadaan bay u iib-geyn jireen suuqa. Xitaa waxaa jiri jirtay maalin u gaar ah iibka kalluunka, oo aan la gadi jirin hilbaha kale. Khudradda, dhuxusha iyo mooska lama ogolaan jirin in loo dhoofiyi dibadda, sidaas darteedna qiimo jaban ayay ahaayeen.

Anoo ah gabar yar ayaa la i geeyay dugsi ku yaalla dagmada Xamar Weyne. Quraanka waxaan dhameeyay ilaa juska 3aad kadibna waan ka baxay dugsigii.

Iskool waxbarasho caadi ah ma ku biirin, sababtoo ah waxaan caawin jiray ayeeyday, oo aan u samayn jiray roodhi, canjeero, doolshe iyo macmacaan la iibin jiray.

Waxaa la i guursaday anoo jira 14 sano, sidaas darteedna fursad aan xilli dambe iskool ku dhigto ma helin. Qoyskaygu waxay ahaayeen reer diinta ku dheer, sidaas darteedna ma aynaan doorbidin waxbarashada aan ahayn diiniga, mana rabin waxaan ka ahayn dugsi quraan.

Ragga guur-doonka ah, waxay daneeyaan gabadh kasoo jeedda qoys lugu yaqaano diinta. Waxaan ahaa gabadha 3aad ee reerkeena, dadkuna waxay dhihi jireen waa gabadha ugu quruxda badan.

Waxaa la igu guursaday dagmada Shangaani. Ninkayga iyo anigu waxaan dhalnay afar ilmood. Wax dhibaato ah nama dhexmarin, inkastoo uu guursaday xaas labaad, lakiin ma uusan ahayn qof xun.

Wuxuu muqdisho ka tagay xilliadii ay jireen dagaaladii sokeeye, wuxuuna aaday Yurub. Hada wuxuu qaar ka mid ah carruurtiisa kula noolyahay Hargaysa, ilmihiisa intii kalana waxay kala jiraan wadamo kale.

Marka ay dagaaladu soo gaareen dhabarka dambe ee Madaxtooyada ee Dagmada Wardhiigley ayaan arkay hollaca ay gashay Magaalada Muqdisho. Markuu dagaalku bilowday, waxkasta way qarxeen. Markaan colaaddu qaraxday, dhac iyo boob joogta ah, dil, iyo kufsi loo gaysto gabdhaha iyo haweenka ayaa batay. Balse dhibka ugu badan wuxuu gaaray dumarka, qaar baa xitaa si qasab ah lagu guursaday. Dadkii oo dhan, dumarkii, caruurtii, iyo duqooshinkiiba way ka carareen magaalada. Dagaalada waxaan nooga geeriyyoday ayeeyo, madfac ayaa ku dhacay iyadoo salaada Casar tukanaysa. sidoo kale wiilal iyo gabdho aan habayar u ahay ayaa ku dhintay. Guud ahaan dagaaladu si aad argagax u leh ayay qoyskeena u saamaysay, reerkeeniina meelo kala gadisan buu u kala firxaday.

Anigu waxaan u qaxay magaalada Marka, intaan jidka ku jiryna waxaa iga dhuntay 150 garaam oo dahab ah, sida katiinado iyo faraantiyo. Xamar-Weyne waxay ka mid ahayd meelaha dagaalada ugu xun ay ka dheceen, sidaa darteedna qoysas badan ayaa la boobay lana baabi'iyay.

Muqdishadii aan anigu ku barbaaray waxaan ugu xiisay waxaa ka mid ahaa dabaaldagyadii dadka oo dhan ay ka qayb qaadan jireen iyo dalxiiskii. Waxaan sidoo kale tabey wadooyinkii iyo jihadkii furnaa, maanta meel kasta way xirantahay, haqdhqaqaqna ma jiro wakhtiga habeenkii, dadkuna way kala shakisanyihii. Beertii ubaxa ee magaalada quruxda badnaydayaan u xiisay. Hada meel walba waa ubax iyo geed la'aan. Roob fiican ma da'o. xitaa duurjoogtii iyo bada wixii ku jiray baa sii gabaabis ah.

07/3.2 - Waxa uu leeyahay Cutubka 3 aad-ka-mid ahaanshada iyo Jinsiga - kulanka 2 (5.3.2)

Iftiinka yar

Waris

"Marka aan guulaysto waxaan balan ku qaaday in aanan iloobin waayahaygii hore iyo meeshii aan ka imid."

Magacaygu waa Waris, waxaan dhigtaa Iskuulka Al-Bilad. Inkastoo ay labadayda waalidba ay noolyihi-in hadana waxaan nahay qoys sabool ah oo ku nool xero qaxooti oo aan waxna lahayn. Waalidkaygu ma woodaan inay daboolaan baahida anagoo todobo caruura ah. Ma awoodno in aan xirano koronto iyo faa'iidooyinka ay haystaan gabdhaha asaagayga oo kale ah. Waxaan leenahay hal musql oo ay nala wadaagaan dad badan taasoo marmarka qaar keenta dhibaatooyin caafimaad.

Sidoo kale qoyska yagu mahaysto gogol fiican oo aan ku se-exano. Saddex gabdhood oo aan kujiro waxa aan wadaagnaa hal joodari oo duug ah aadna u dhamaaday oo aan la firin karin. Xubnaha kale ee qoyskayaga waxay ku seexdaan darmo. Aabahay waa shaqo la'aan hooyadayna waxay gadaa dharka.

Inkastoo xaaladaas aan ku jirno, hadana waligay ma aanan arag aabahay iyo hooyaday oo is haysta. Way wada jiraan

markasta. Ma dareenno in aan nahay qoys sabool ah sababtoo ah jacaylkooda ayaa wuxuu na ilowsi-iyaa saboonimadeena. Mahelo lacag aan ku gato cunada-fudud ee ay gataan ardayda xilliga bareegga iskuulka sababtoo ah waalidaygu ma awoodaan inay isiinyaan wax lacag ah. Marmarka qaar ma helo quraac subaxii. Aniguna waxna ma waydiyo waalidakay sababtoo ah maba ay haystaan wax ay isi-iyaaan.

Nasiib wanaag waxaan helay deeq waxbarasho oo aan ku tago iskuul taasna waa barako Alle. Il baa la iga haya sifiicana wax uma arki karo. Wuxaan ka walwalaa in ay mustaqbalka ii keento dhibaato. Ma sameeyo waxyaalo badan oo aan jeclahay in aan sameeyo sifiicana uma arki karo waxa ku qoran sabuurada. Marmarka qaar lama ciyari karo caruurga, ama qosol iyo kaftan lama wadaago sababtoo ah waxaan ka baqaa in ay iigu yeeraan "indhogaduud".

Markii aan damco in aan la sheekaysto il-maha kale waxay i waydiyaan wixa iiga dhacay indhaha. Cabaar baan ka aamusaa marka danbana wixaan siyaa jawaab kooban aniga oo u sheegaya in indhaha la iga hayo. Markaas bay dhahaan "Ilaahay ha ku caafiyoo" ana wixaan dhahaa "aamiin" markaas baan sheekadeena sii wadanaa. Kadib baan wixaan naftayda u sheegaa in Alle uu isiiin doono caafimaad wanaagsan sababtoo ah Asaga ayaan aaminsanahay. Hooyaday waxay markasta ii sheegtaa in aan fiicnaan doono ee aan sii wato waxbarashaydayda.

Waxay ii damaanad qaadaa in aanan lacag la'aan aanan uga joogi doonin Iskuulka sababtoo ah ayadaa awooddeeda isugu gaynaysa shaqada lacagna helidoonta meel kasta oo ay ka heshoba. Aabahay Quraan buu igu akhriyaa wuxuuna ii sheegaa in aan fiicnaan doono. Hooyo iyo Abe way i dhiiri galiyaan ayagoo ii sheegaya in aan dadaalo inta aan awoodo oo aan Ilaahay isku xiro mar-kasta oo aan culays dareemo.

Waxaan rajaynayaa, anigoo og rabitaankooda cajibka ah, in qoyskaygu ay i gayn doonaan dhakhtar indho si aan u helo ookiyaalaha araga oo aan wax ku barto. Waxaan kaloo jeclaan lahaa in la ii gado dhar cusub inta laguda jiro damaashaadka lidda laakiin ma awoodno. In aan ku noolaado guri qurux badan sida gabdhaha ila midka ah ayaduna waxay ii noqon lahayd deeq wanaagsan maadaama uu gurigeenu yahay mid aan dayactirnay oo yar.

Meel fog baan u doonaa biyaha waxaana kusoo qaada dhabarkayga sababtoo ah gurigayagu malahan qasabada biyaha, sidaa darteed inta badan waan ka dibdhacaa iskuulka.

Markii aan helay deeqda waxbarasho waxaan la jeclaaday walaalahay inay helaan deeq la mid ah. Markasta oo aan arko ardayda kale oo iskuulka ay u raacayaan walaaladood waxaan u murugoodaa walaalahay. Waxbarasho la'aan noloshoodu ma hormarayso.

Waxaa iga go'an in aan dhameeyo waxbarashadayda jaamacadda. Taasu waa jidka kaliya ee aan ku gaari karo nasiib wanaagsan oo aan ku caawinkaro waalidkay. Waxaan rabaa in aan noqdo macalimad dhigta iskuulada iyo jaamacadaha; marwo caan ah oo aqoonahanad ah iyo bare-sare oo magac leh tababarana dadka Soomaliyed. Macalinimadu waa xirfad bulsho oo kuu sahlaysa inaad yeelato saax-iibo badan.

Marka aan guulaysto waxaan balan ku qaaday in aanan iloobin waayahaygii hore iyo meeshii aan ka imid. Waxaan jeclahay in aan gacan ku siiyo dadka xaaladayda oo kale ku sugar sidii ay ku hormari lahaayeen, gaar ahaan kuwa qaxootiga ah. Waxaan jeclaan lahaa in aan furo iskuullo lacag la'aan ah oo wax lagu baro dadka jilicsan oo aan awooddin lacag ay wax ku bartaan. Mustaqbal-ka waxaan rabaa in dadku ay iigu yeeraan gabdha caawisa dadka kale.

Iskuulka markii aan joogo, markasta waan ku dadaala waxbarashada, gaar ahaan xisaabta, sababo badan oo ay ka mid tahay in ay tahay maaddo aan caan ahayn oo aysan jeclayn ardo badan inay bartaan. Waxaan rabaa in noqdo dadka faro-ku-tiriska ah oo bartay. Markii aan iskuulka joogo waxaan iska dhigaa macalinka sidaa darteed waxaan macalinkayga xisaabta si xor ah u waydiyyaa su'aalo.

Asaguna wuxuu ii sheegaa in aanan baqin oo aan waydiyo waxkasta oo aanan fahmin. Waxaan kaloo galaa tartanada waana ku guulaystaa inta badan. Markasta fasalka anigaa ugu horreeya. Ardayda ay reerahoodu ka lacag badan yihiin keena waxay ii balan qaadaan inay ii gadayaan cunada fudud oo bareegga lacuno laakiin waligay maqaadan hadiyadooda; Waxaan sameeyaa sidii aan wax u bari lahaa oo aan uga caawin lahaa layliskooda guriga. Waxay la yaabaan sababta aan waxkasta ugu sharaxayo hadana aanan qaadanayn hadiyadooda. Sida aan diyaarka ugu ahay in aan caawiyo mar-kasta waxay sabab u noqotay in ay saaxiib ila wada noqdaan ardaydu aniguna waan jeclahay. Markii aan xanuunsado way isoo booqdaan waxayna ii keenan hadiyado. Markii aan maqanahayna waxay dhahaan qof nagu qaali ah baa maanta iskuulka ka maqan.

Muddo ka hor, hay'ad ayaa siisay nalalka cadceeda ku shaqeeya qosas anagoo kale ah. Nasiibkayga waxaan ku jiray dadkii helay ha nal. Iftiinkas yar wuxuu isiiyay farxad badan sababtoo ah waxaan awood u yeeshay in aan habaynkii wambarto. Qayb ahaan, waxay iga caawisay in aan waxbarashayda sii wato. Dhawaan hooyadeen waxay bilawday ganacsi yar, ma aanan filayn inay awooddo inay sa-mayn karto. Anaga caruurta ah aad buu ganacsigaas noo dhiirigaliyay in aan aragno hooyadeen oo guul gaarta. Ganacsigaas wuxuu na galiyay rajo.

Yoolka noloshaydu wa in aan noqodo macalinka ugu wanaagsan oo la noqonkaroo iyo in aan noqdo qof aqooniyahan ah sida macalimadayda Ifraax oo ah macalimadda aan ugu jeclahay. Waxaan kaloo jeclahay macalin dariskeena ah sababtoo ah markasta wuu na dhiirigaliyaa asagoo wata buugaag waawayn.

Dadka qaar baa waxay dhahaan wuxuu dhigaa jaamacad. Markasta waxaan saaxiibady u sheegaa in aan rabo in aan noqdo asagoo kale.

Meesheena quruxda badan eek u taala xeebta - (Our Beautiful Palace on the beach)

Saamiya

"Awowgay wuxuu ahaa saaxiibka iigu waanagsan, halyey iyo tusaale aan ku daydo.

Siyaabo badan buu ii dhiirigaliyay aniguna waan jeclaa sababtoo ah wuxuu ahaa nin jacayl iyo deeqsinimo leh."

Magacaygu waa Saamiya Cali. Waxan ku dhashay Soomaaliya, gaar ahaan magaalo yar oo ku taalla xeebta lana dhaho Marka. Wuxaan xasuustaa in caruurnimadayaanii aan ku ciyaari jiray xeebta oo leh ciid cad oo qurux badan. Wuxaan la noola qoyska yaga oo ahaa qoys badan, kaas oo ka koobnaa waalidkay, awowgay iyo ayayday, eedooyin, adeerro, ilma adeerro iyo saaxibada qoyska. Marttida si wayn baa loogu soo dhawayn jiray gurigeena, wuxuuna ahaa guri wayn oo ku dhaw xeebta kaas oo aan ku sheegi karo qasrigeenii.

Markii aan yaraa, waxaan ahaa ilmo jecel wax kasta inuu ogaado, waxaana dadka waydiin jiray su'aalo badan kuwaas oo marmar ka qaar dhibaato ii keeni jiray. Wuxaan xasuustaa mar in aan waydiiyay ayayday sababta ay gabdhuhu u qabtaan shaqada guriga halka ay wiilashu ay banaanka ku soo ciyaaraan, maadaama aan jeclaa ciyaarta. Ayayday aad ayay u xanaaqday wayna igu qaylisay ayadoo i dhahaysa in nimanku aysan galin jikada aysana wax shaqo ah ku lahayn qabashada hawlahu guriga: oo ay tahay shaqo haween. Ciyaalnimada darteed ma aanan fahmi karin in dhaqankayagu uu u asteyay shaqooyinka aasaasiga ah in ay qabtaan jinsiyada kala duwan, taasna waxaay dhaawacday qalbigaygii yaraa.

Taas waxay keentay in aan qabto waxyalo aanan jeclayn qabashadooda, sida nadaafada iyo barashada sida wax loo kariyo, sababtoo ah waxaan dhashay anoo dhiddig ah. Sidoo kale waxaan ka imid qoys diimeed dhaqan ahaan wax yaalo badanna waxaa loo arkay in ay tahay an-shax xumo iyo ceeb, sida in aan la ciyaaro wiilasha, waxaa la iga rabay in aan gabdhaha kale la ciyaa-ro.

Awowgay wuxuu ahaa saaxiibka iigu wanaagsan, halyey, iyo tusaale aan ku daydo. Siyaabo badan buu ii dhiirigaliyay ana waan jeclaa sababtoo ah wuxuu ahaa nin jacayl iyo deeqsinimo leh. Wuxuu aad u jeclaa suugaanta iyo dhaqanka, wuxuuna jeclaa midabayada. Wuxuu wax ku sawiri jiray buugga-sawirka kaas oo uu isticmaali jiray xiligiisa firaaqada.

Wuxaan nasiib u yeeshay in aan arko qaar ka mid ah shaqadiisa, sababtoo ah markasta iskama dhigi jirin buugga mana tusi jirin farshaxankiisa qof aan aniga ahayn. Wuxuu ahaa wadani wuxuuna aad u jeclaa wadankiisa. Wuxuu kaloo ahaa xubin ka mid ah guddiga qabiilka, halkaas oo uu ka shaqayn jiray xal u helida khilaafaadka iyo qabashada ku-lamada.

Wakhtiyada aan ugu jeclaa waagaas waxay ahayd marka ay jiraan allebariyadu wakhtigaas oo caruur-tu ay ku ciyaari jireen banaanka halka dadka waawayna ay diyaarin jireen cunno-oyinka ayna qaadi ji-reen dikri. Way sacabin jireen, xadrayn jireen, waxayna dadka siin jireen sadaqo. Fiidkiina haweenku waxay aadi jireen guryahooda maadaama ay jireen shaqooyin kale oo u baahan in ay qabtaan halka ragga loo keeni jiray shaah, qaxwe, iyo cunno-fudud, ayagoo wareeg u fadhiya kana xaajoonaya ari-maha saamaynta ku leh bulshada dhexdeeda si ay keenan xal macquul ah.

Marka qofkasta wuxuu qayb ka ahaa bulshada. Waa magaalo yar oo dadka dhan ay iswada yaqaaneen ama ugu yaraan qofka aadan aqoon waxaa yaqaana qof aad taqaanid. Waxaan xasuustaa in aan Mar-ka dhexdeeda ku faraxsanaa, dareen farxadeed oo aanan ku arkin dhammaan meelihii kale ee aan noloshayda ku qaatay. Waalidkaygu way shaqaynayeen, sidaa darteed inta badan ma anan arki jirin, gaar ahaan aabahay oo la shaqayn jiray US Marines hooyadayna waxay ka mid ahayd shaqaalaha rayidka ah ee u shaqeeyya dawladda.

Waxaan ku jirnay nolol cajiib ah. Inta uusan qarxin dagaalkii, nolosho waxay ahayd mid dhammaystiran oo ka kooban ku noolaanshaha magaalo quruxbadan oo ay ku noolyhiin bulsho isjecel iyo qaraabo isdaryeesha. Waxay ahayd janno oo kale, laakiin dhabta murugada leh waxay ahayd in aan kasoo tagnay xusuusyahaas oo dhan. Aniga waxay ila tahay in xusuusyihii sida cad iigu muuqan ji-ray in ay hadda sii dhumayaan.

Caruurnimadayaadii aad baan u niyad jabay marmarka qaarna waxaan hamin jiray in aan ahaa wiil si aan ula ciyaaro wiilasha kale. Si kastaba ha ahaatee, waxaan ahaa awowgay gabdhaha uu awoowaha u yahay gabadha uu ugu jeclaa taasna waxay isisiay faa'iidooyin dheeraad ah, sida in aan u raaci jiray suuqa oo kulahaa dukaan yar oo ku gadi jiray dharka hiddaha, sawiro iyo qalab kale sida digsiyada, fandhaalada, silisyada luqunta, dhagodhagaha iyo jijimaha.

Dukaankiisa waxaa lagu gadi jiray waxy-aalaha lagu aqoon-sado dhaqankeena. Aad ayuu u jeclaa dukaankiisa umana malaynayo in aan arkay qof shaqadiisa u jecel si la mid ah sida uu shaqadiisa u jeclaa. Waxyaalaha dhaqanka oo dhan, gaar ahaan waxyaalaha la isku qurxiyo aad bay u qurux badnaayeen. Aad baan u jeclaan jiray waxaana ra-jayn jiray in aan maalin maalmaha ka mid ah inta aan waynaado aan xirto, sababtoo ah waan yaraa la iimana ogolayn in aan xirto. Waan raaci jiray markii aanan aadayn iskuul iyo dugsi.

Badanaa anigu waxba ma qaban jirin maadaama uu awowgay ii sheekaynayo, halka gabdhaha kale ay qaban jireen shaqada guriga. Sidaa si lamid ah waan jeclaa waxaana u aqoonsanaa inuu yahay halyeygayga. Wuxuu isiiyay xoriyad badan marmarka qaarna si aad ah baan u qosli jiray, ileen mar-marka qaar waan dhibadnaaye. Maalin maalmaha ka mid ah galab awowgay wuxuu shaah ku cabayay barandada. Waxa uu ku raaxaysanayay daawashada xeebta. Waxa uu ii dirsaday in aan sonkor uga soo qaado jikada anna waxaan xeebt uga keenay ciid. Sababo yaableh darteed waxaan u maleeyay inay sonkor ahayd, waxaana waydiiyay, " awoowe maxaa iigu

diraysaa jikada si aan sonkor uga keeno hal-ka aan ka helo karo banaanka?" markaas baan waxaan shaaha uga daray cantoobo ciid ah.

Dhacdadaa waxay noqotay kaftanka qarniga ilaa maantana qaar ka mid ah qoyskayga way isoo xusuu-siyaan. Nasiib darro, waxaa qarxay dagaalkii sokeeye maalmihii quruxda badnaa ee aan ku ciyaari jirnay banaankana waxay noqdeen maalmo qaraw ah xabadda iyo cabsiduna ay baahday. Waxay gaartay heir aan naloo ogolaan in aan banaanka u baxno. Iskuul ma anan aadi jirin, guriga cunno nooma ool waxaan nasiib lahayn hadii hal mar aan wax cunno maalinkii.

Waxaa khasab nagu noqotay in aan maalin ka tagno gurigeenii oo aan qaxno si aan u badbaadino nafteena. Waxay ahayd qiyaastii shantii galabnimo markii aan ka tagnay Soomaaliya oo aan aadnay Yaman, nasiib darro awowgay wuxuu dhintay intii aan jidka ku jirnay. Wuu xanuunsaday kadibna wuu jilcay sababtoo ah isbitaallo iyo daawoooyin ma aysan jirin, waxa kaliya oo aan u qaban karnay waxay ahayd in aan Alle u barino si uu u caafijo. Taasu waxay ahayd maalintii iigu murugada badnayd yaraantaydii.

Wuxuu u dhintay dhaawac soo gaaray kadib markii koox dabley ah ay xabadeeyeen gaari aanu ku jirnay. Awowgay uma uu soo gudbin Yaman; arintaas qof kasta wuu la murugoday qofna qof kale lama hadal muddo todobaadyo ah. Wuxaan Yaman soo gaarnay billawgii 1992-dii halkaas oo aan xero qaxooti joognay bilo. Ma anan fahmi jirin luuqadda dadka mana anan dareemin in aan joogno gurigayagii oo kale. Marmarka qaar waxaan rajayn-

jirnay in aan kulaabano qasrigayagii quruxda badnaa. Maalmihii waxay nala noqdee bilo, bilihiina waxay nala noqdeen sanado intii aan ku jirnay xerada. Markasta oo aan war ka helno dalkii waxaan ogaan jirnay inay ka sii darayso xaaladu kaliya. Wuxaan saf u gali jirnay cunno, biyo iyo qaar ka mid ah baahiyaha kale ee asaasiga ah. Qof kasta oo xerada ku jiray wuu murugaysnaa wuxuuna rajaynayay in uu mar un dalkii ku laabto.

1993-dii waan ka tagnay xeradii waxaana naloo sheegay in nala gayn doono wadan kale oo la dhaho Ustareeliya. Ma anan ogayn meesha ay halkaas tahay, laakiin waan ku daalay Yaman joogideedii, sidaa darteed safarku wuxuu ii ahaa mid farxad leh. Caruurnimadaydii ma anan fahansanayn sababta aan uga tagnay gurigeenii; waxayna igu noqotay dhibaato aan niyadayda ka bixin intii muddo ah.

Waxaa nala siiyay dhar cusub waana xasuustaa waxay ahayd subax Talaado ah xilli hore oo aroortii ah markii nalaku qaaday bas wayn oo qiyaastii qaadi kara ilaa 50 qof. Baskii waa la buuxiyay waxaana na raacay labo sarkaal oo ka shaqaynayay xerada. Wuxaan fariistay kursi dirishada xiga aad baana u faraxsanaa markii aan sii dhaafno dhismayaasha dhaadheer iyo nalalka gaadiidka. Anigoo magaaladii sii jeelaanaya, baskii baa istaagay waxaana naloo sheegay in aan dagano dadkiina waxaa la siiyay xooga waraaqo ah. Markii anaga nala soo gaaray hooyaday waxaa la siiyay waraaqo ay ku dhagganyihiiin sawiradeena waxaana tilmaamo laga siiyay safarka. Bas kale baa na qaaday wuuna na geeyay meel diyaarada u dhaw. Xoogaa hadaan joognay qof kasta wuxuu galay diyaarada. Waxay ahayd mid aad u wayn oo wax ayadoo kale ah anan horray u arag.

Intaas ka dib gabadh baa inoo timid oo naga caawisay sidii aan u xiran lahayn suunka kursiga waana dhoofnay. Markii aan usoo wareegnay Ustareeliya noloshii way is badashay. Walaalahay iyo aniga waxaa nala geeyay iskuul. Markii aan dhammeeyay dugsiga sare waxaan go'aansaday in aan aado Kanada si aan adeerkay ula noolaado waxbarashadayaan u sii wato. 2013-kii waxaan ka qalinjabyay jaamacadda Windosor qaybteeda injineernimada batroolka.

Waxaa igu jiray dareen, dareen qiro leh oo ku saabsan in aan ku laabto Soomaaliya. Wuxaan rabay in aan wax u qabto dalkayga. Wuxaan soo laabtay Feebaraayo 2014-kii intaas wixii ka danbeeyayna waxaan ku noolaa oon ka shaqaynayay Muqdisho. Kama xumi in aan soo laabtay. Xasuustii igu jirtay markii aniga iyo reerkeenu aan qaxaynay hadda gabi ahaanba way ka duwantahay. Muuqaalku wuu soo hagaagayaa.

Waan ogaa halista ay yeelan karto kusoo laabashada Muqdisho, laakiin xaqiqadu waxay tahay in Soomaaliya ay tahay gurigeena rummaad si kasta oo aan ugu safarno dhulal fogfog. Shakhsii ahaan waxaan rummaysanahay in ay tahay waajib ina saran in aan ka qayb qaadano sidii aan dib ugu dhisi lahayn wadankeena waddo kastaba aan u marnee. Markii aan dib u soo laabtay waxaa jiray shirqollo la isku dayay in lagu khaarijiyo dad ka tirsan dawlada, qaraxyo loo gaystay dhismayaal kala duwan cabsiduna waxay ahayd mid muuqata, laakiin sidoo kale waxaan rummaysnahay in aysan jirin meel ad-duunka ka mid ah oo maanta lagu magacaabi karo in ay tahay meel ammaan ah. Taas baa igu dhiiri galisay in aan joogo.

Wax wayn bay iiga dhigantahay in aan Muqdisho kusoo laabto. Wax yar baan ka xasuustaa Muqdisho markii aan ciyaalka ahaa. Wuxaan kale oo xasuustaa in aan faraxsanaa markii aan halkan joogay. Taasu waa dareen aanan helin muddo dheer intii aan dalka ka maqnaa. Aad baana u xiisaynayay sida nolosha halkan ay tahay.

Dhawr sano ka hor ma aysan jirin duulimaad toos ah oo u dhexeeya Muqdisho iyo Yurub, Ustareeliya ama xataa Waqooyiga Ameerika. Hadda, way jiraan. Taas guulwayn bay u tahay Soomaaliya. Run ahaantii uma aanan malaynayn in ay macquul tahay in aan ku laabto Soomaaliya. Warbaahintu waxay Soomaaliya ka bixisaa sawir ah inay tahay meesha ugu halista badan adduunka. Laakiin waligay waxaan aaminsanaa inay jiraan qayb sheekada ka mid ah oo nalaka qariyay, sababtoo ah waxaa jira dad aan ka tagin magaalada oo halkan joogay waligood. Wuxaan rabay in aan indhahayga kusoo arko sida ay xaaladu tahay oo anan dhagaysan kaliya waxay warbaahintu sheegto. Magaalada Marka wali aad bay halis u tahay in laado, waa halka wax badan aan ka xasuusto carruurnimadii, waana meel aan mar u aqaanay inay tahay gurigaygii, waa meesha uu ku yaalay qasrigreenii quruxda badnaa, oo aysan ii suurtoobin in aan tago. Wuxaan ku rajo waynahay in sanadka so socda ama kuwa xiga ay ii suurto gasho in aan booqdo.

Intaan joogo, waxaan rajaynayaa in in ka qaybqaato sidii ay Muqdisho uga soo hagaagi lahayd dhina-cyo badan. Taas macnaheedu ma ahan in aan ahay qof dadka ka duwan, laakiin waxaan aamin-sanahay in aan dhammaanteen ka qayb qaadan karno hormarka. Hadda waxaan ka shaqeeyaa shaqooyin la

xiriira dawlada, laakiin waxaan rajaynayaan in aan mustaqbalka dhaw ku shaqeeyo xirfa-dayda, ayadoo aan ognahay in Soomaaliya ay qani ku tahay batroolka iyo khayraad qiimi leh oo badan, kuwaas oo la xiriira aqoontayda.

In aan muqdisho kusoo laabto qoyskayga wax wayn bay uga dhigantahay. Adeerkay iyo aniga kaliya baa soo laabtay. Asagu waa hal-abuure ganacsi oo leh ganacsiyo yar yar kuwaas oo shaqo abuur u sameeyay dhalinyaro badan oo Soomaaliyeed oo ku nool Muqodisho. Waalidkaygu way ku farax-sanyihiin in aan halkan joogo anigoo isku dayaya in aan isbdal sameeyo kana qayb qaadanaya sidii ay Muqdisho usii hagaagi lahayd, iyada oo ay jiraan dhibaatooyin dhanka ammaanka ah. Sidoo kale waalidkaygu aad bay uga walwalsanyihiin, laakiin sidaa si la mid ah waxay ii tixgaliyaan in aan ahay Saamiyo geesiyad ah oo dhiiran taas oo ku laabatay dalkii si ay wax ugu kordhiso. Wuxaan is leeyahay waa wax aad u wanaagsan in sidaas laguu arko.

07/4 - Sheekooyinka ku saabsan u-dhaqdhaqaaqayaasha nabadda Soomalida

WAXAA LOO ADEEGSAN DOONA CUTUBKA 2 AAD KULANKA 4 AAD (5.2.4)

07/4.1 - Elman Ali Ahmed

Elman Cali Axmed waxuu ahaa aabe soomaaliyeed, ganacsade iyo nin u dhaqdhaqaa nabadda iyo xaquuqda bini addanka.

Elman waxuu ahaa nabadoon aaminsanaa inuu wax u taro dalkiisa iyo dad-kiisa siiba kuwooda tabarta daran iyo bir mageeydada.

Elman Cali Axmed, wuxuu ahaa injineer koronto, bilaabayna shirkadii ugu horaysay ee koronto galisa waddooyinka magaa-lada Muqdisho, ka dib markii ay dowladdii dhexe burburtay.

Elman lagu xasuustaa tarabaris xirfadeedkii uu u samayn jiray dhallinyaro badan oo hub wadatay, si uu u tuso, in ay jirto qaab loo noolaado oo ka gaddisan mooryaanimada. Xirfadaha uu bari jiray si ay ugu shaqay-staan waxay isugu jireen, koronto galinta, cillad bixinta korontada, baabuur hagaajinta, wadidda baabuurga iyo kuwa kale. Mashruucan ayuu ku bilaabay dadaal qof ahaaneed, waxuuna halheeyas ka dhigtay "Qoriga dhig qalinka qaad" Elman Cali Axmed waxuu waxbarashadiisa injineernimo ku soo dhameeystay Jarmalka 1988. Waxuuna ku soo laabtay dalka si uu wax u taro dadkiisa.

Markii dagaalka sokeeye dhacay waxuu bilaabay inuu uruuriyo ciyaalkii darbi jiifta ahaa siiyana tababar xirfadeed. Dagaalkii sokeeye ee Soomaaliya Elman waxuu aad u xumaaday barakaca, burburka iyo dilka macni darada ah ee dagaalka uu u geeystay bulshada. Waxuu bilaabay obole uu ku baadi goobay nabadda. Waxuu aad u jeclaa inuu taageero dadka masaakiinta ah.

Dagaaladii sokeeye iyo dagaal oogayaashii ayaa geeystay dhibaatooin baahsan oo dhan kasta bulshadda saameeyn ku yeeshay. Waxaa dhacay dil, dhac, burbur iyo kusfsi aan xad laheeyn. Dagaal oogayaasha ayaa u tartamayay sideey u qabsan lahaayeen gobol iyo degmo kasta taas oo dhalisay barakac iyo abaar ku habsatay dalka. Waxaa macluul iyo baahi la dhintay haween iyo caruur badan oo Soomaaliyeed.

Markaas waxaa bilooowday qax iyo in dadkii wax heestay ee dalka isaga cararaan. Elman taas ma yeelin wuuna ka dhiidhiyay. Waxuu go'aansaday inuu dalkiisa joogo, dhibtana la wadaago dadkiisa Soomaaliyeed. Waxuu furay goobo lagu quudiyo dadka tabaaleeysan oo u badnaa haween iyo caruur. Elman waxuu ka mid yahay inta fara ku tiriska ah ee lagu

dayan karo. Riyadiisii iyo rajada uu ka lahaa Soomaaliya weli ma dhiman in kastoo isaga har cad lagu dilay magaalada 9kii Maarsio, 1996dii. Dhaxalkuu ka tagay waxeey aheeyd in dhalinyarada Soomaaliyeed dhigaan qoryaha qaataana qalinka una dhaqaaqaan iney si nabad ah u bartaan cilmi iyo xirfado dalka lagu horumariyo. Dhalinta Soomaaliyeed weligood ma hilmaami doonaan hal ku dhigaas iyo naf hurnimadii Elman.

07/4.2 - Dr. Hawa Abdi

Dr. Xaawo Cabdi waa Dhaqtarad ku takhasustay daweynta Cudurrada Haweenka iyo Caruurta, waxay howlaha caafimaad-ka ku soo dhex jirtay muddo Rubac Qarni ah, iyadoo intaasna u gargaareysay dad badan oo Soomaaliyeed oo ku dhibaateysan gudaha dalka Soomaaliya, waxay ka howlgashaa Isbitaal-ka Xaawa Cabdi oo sida muuqata magaceeda wata. Dr. Xaawo Cabdi waxay ku dhalatay magaalada Muqdisho oo ay ku soo kortay, waxbarashadeedii aas-aasiga ahaydha ay ku qaadatay, kadibna waxay wax ku soo baratay dalka dibaddiisa, gaar ahaan Magaalada Kiev ee Dalka Ukraine oo berigaas ka tirsanaa Midowgii Sofiyeeti, waxayna markii ay waxbarashada soo dhameysatay ay dib ugu soo noqotay dalka Soomaaliya oo ay ilaa maanta ku sugan tahay.

Dr. Xaawo Cabdi markii ay dalka dib ugu soo laabatay waxay sanadkii 1983-kii ay furtay Isbitaalkeeda oo markii ugu horeysay ay ku bilowday labo qol oo markii hore wax loogu qaban jiray Haweenka Miyi-ga ku nool ee aan fursadda u heli karin in ay Isbitaallada Muqdisho gaaraan, si gaar ahna waxay u xustay in ay xiligaas Isbitalka adeegyo caafimaad ka heli jireen Haweenka Foosha ay qabato xiliga habeenkii ee meelaha baadiyaha ah ku sugan. Isbitalka Xaawo Cabdi oo markiisii hore lagu daweyn jiray Haweenka iyo Caruurta, haatan waxaa lagu daweyyaa bukaano kala duwan oo ay ku jiraan kuwo dhaawacyo qaba iyo kuwo qaba xanuuno kale oo aanu markii hore Isbitalka qaban jirin.

Dr. Xaawo Cabdi oo muddo rubac qarni ah ku howlaneyd u gargaaridda dadkeeda ayaa haatan waxay sheegeysaa in ay sii kordhayaan dhibaatooyinka ay qabaan dadka Soomaaliyeed, waxayna si gaar ah walaac uga muujisay sida aan loogu damqaneynin Shacabka Soomaaliyeed ee mudada 20 sano ku dhow ku soo dhex jiray dhibaatooyinka, kuwaasi oo haatan ay ugu sii darsameen dagaallo aan dha-maad lahayn iyo qaraxyo ay waxyello ka soo gaareyso.

Dr. Xaawo Cabdi waxay sheegtay in ay diiwaangelisay 1,111 Haween ah, kuwaasi oo Uurkii ay lahaayeen uu ka soo halaabay kadib markii ay dhibaatooyin ka dhaceen dalka Soomaaliya, gaar ahaa-na dagaallada iyo qaraxyada, waxayna intaas ku dartay in ay Soomaaliya ka dhici jireen dagaallo balse aysan jiri jirin haween tiradooda intan la egtahay oo ilmo ay ka soo halaabeen, "Arrintani fajac ayay nagu abuurtay mana arki jirin kiisas noocan oo kale ah, waana is-leeyahay dhibaatooyinka dalka ka dhacaya ee naxdinta leh ayaa qeyb ka ah" ayayna Dr. Xaawo Cabdi.

Deegaanka ay ku nooshahay Dr. Xaawo Cabdi waxaa maalin walba gaara Dad ka barakacay dhibaatooyinka Muqdisho, waana la soo dhaweyyaa dadkaas iyadoo aan loo eegin heybta ay yihiiin, waxayna deegaankeeda ku heystaan, Dwoooyin lacag la'aan ah, Biyo Nadiif ah iyo Raashin, kuwaasi oo ay ugu deeqaan Hay'adaha samafalka si gaar ah u tabarucda dadka ku nool Deegaanka Xaawo Cabdi "Mee-shan (Deegaanka

Xaawo Cabdi) Soomaali ayaa laga yahay, qofkii qabiil iyo sheekadiisa la yimaada waa laga saaraya "ayay tiri Dr. Xaawo Cabdi oo si weyn u cambaareysay dadka qabiilka ku dhaqma ee dadka ku kala saara, isal markaana qabiilka dhibaatooyinka ku geysta.

Dr. Xaawo waxeey aaminsan tahay in haweenku ineeey nabadda iyo amni keeni karaan.

07/5 - Farshaxan Jireedka

LAGA SOO XUSHAY BUUGGA CISP EE : "DAAQADHIHII NOLOSHEENA"

07/5.1 - ADEN: Soomaaliya waa kuftay waana kacday

WAXAA LOO ADEEGSAN CUTUBKA 2 KULANKA 3 AAD (5.2.3)

Farshaxan Jireedkeyga:

"Soomaaliya waa kuftay waana kacday"

Waxaan iska dhex arkaa sawirkan waayo waxaan ahay indheergarad ku jira bulshada. Wuxaan bartay siyaasadda, ka dibna waxaan noqday wariye iyo kartuuniiste. Wuxaan dadka u sheegaa wax muhiim ah aniga oo adeegsanaya farshaxan.

Sawirkan wuxuu kulminayaan saddex shaqsi oo haddana isku mid ah. Nin wuu kufay, kan kalena wuxuu isku dayayaa in uu kaco, kan saddexaadna si toos ah ayuu isu taagay wuxuuna ka fekerayaa mus-taqbalkiisa. Dadkan waxay matalayaan isbedelka aan Soomaali ahaan ku jirno. Markuu kufay waa markii dagaalka iyo abaaraha ay ina hayeen.

Mugdi ayaan ku jirnay. Midka dhexe waa midab ciiro ah waana markuu isku dayayo in uu istaago. Waa xilligii ku meelgaarka. Maanta ninkan buluuga ah wuu taagan yahay laakiin weli ma socon. Wuxuu fiirinayaan dariishadan oo uu uga jeedo mustaqbal fican. Waa rajo. Dawlad la aqoonsan yahay baa jirta. Iyada ayuu fiirinaya. Waa furihii Soomaaliya iyo dimoqraadiyad ah.

Dalalka hirgeliyay dimoqraadiyadda iyo xuquuqda insaanka waxay soo mareen habkan aan hadda ku jirno. Dagaallo sokeeye baa ka dhacay, keligii talisnimo ayay soo arkeen, kala daadsanaan iyo xaasidnimo ayay soo arkeen laakiin ugu danbeyntii way istaageen waxayna dhad-hamieyen macaanka dowlad wanaagga waxayna goosteen in aysan dib u laaban. Sidaas waan yeeli karnaa.

Lafahan waa geelii aan lahaan jirnay, dib qalloocaan wuxuu matalayaa kuwii wax bililiqaysanaayey iyo dagaal oogayaashii. Markuu ninkan dhacay god mugdi ah ayuu ku dhacay midabka madoow taas ayaan ula jeedaa. Gacmaha gaduudan waa dhaawicci soob gaaray. Wuxuu dhex jiifaa bad dhiig ah. Gacmahiisa iyo lugahiisa waa huruud sida midabka astaanta qaranka Soomaaliyeed ku hareeraysan.

Farshaxanku ma aha rinjiyayn kaliya oo darbiga lagu dhajiyo laakiin waa in dadka loogu soo bandhigo dareenka gudaha iyo aragtida fog. Mashruucan waa muhiim wuxuu ku siinaya fursad aad uga feker-tid dhaqankeenna iyo dhaxalkeenna. Anaa kooxdan ugu da' weyn, aad ayaana ugu faraxsanahay in aan arko.

Sheekadeeyda Aadan

Magaceyyu waa Aadan Faarax Afeey. Wuxaan ahay 53 jir. Wuxaan ka imid baadiyo. Soomaalida inteeda badan waa reer miyi. Sidii geela ayaan u fekernaa. Magaalada ayaan la soo galnay qabyaalad iyo sigaar cabbid. Wuxaan bilownay in aan qaad cunno. Dawladnimadii waxaan u maleynay sida reer baadiyaha geella u qaybsado ama u kala dhaco. Wuxaan ku dhashay degmada Mahadaay ka dibna waxaa imid Muqdisho oo dugsi quraan la iga geeyay. Waa necbaa dugsiga. Wuxaan

ahaa cunug caato ah. Galab ayaan ka cararay dugsiga, waase la i soo qabtay oo si xun la ii garaacay. Madaamaa aan ka dhashay qoys faqri ah waxaa la i geeyay koleejka baadariyaasha. Waxaa la i geeyay Yoontooy oo Kismaayo ku dhow. Aad baan u welwelsanaa. Wuxaan u qaatay mar haddii uu macalinkii muslimka ahaa ee Soomaaliga ahaa sidaan kuu garaacay sidee nin iga diin duwan iila dhaqmi doonaa. Mar kasta waan ka dhuuman jiray. Maalintii dambe ayuu baadarigii i qabtay. Dhabarka ayuu iga fiiriay wuxuuna arkay ulihii ku yaallay. Aad baan been u sheegi jiray. Wuxuu igu yiri beenta waxaa kuugu wacan waa tumista wuxuuna igu sii yiri qofna halkan kuma garaaci doonto; iskoolkaanna waad joogi doontaa ilaa aad wax ka baratid. Aad baan u farxay waxaana halkaas joogay ilaa shan sano.

Maanta wax kasta oo Soomaaliya ka dhacay waxaan nafsadeyda u arkaa in aan ahay farshaxanyahan ka dhacay jarjanjara. Wuxaan rabay ma gaarin, caan ma noqon, lacagna ma sameyn. Sababtu waa mid sahlan. Dalkeyga dagaal sokeeye ayaan ka dhacay; dadkeygana ma tixgeliyaan farshaxanka. Soomaaliya weligeed ma yeelan akadeemiyo farshaxanka kaliya lagu barto; dadkuna maba oga waxa uu farshanku sameyn karo.

Maanta waxba lama hubo. Meeshaan Liido la dhaho dad badan baa lagu dilay todobaadyo ka hor. Waagii hore waxaan arki jiray xataa naago caddaan ah oo ku qoraxeysanaayo meeshaas. Mar kale in ay taas soo laabato ayaan rabaa. Wuxaan rabaa in dalxiiskii soo laabto. Wuxaan oo dhan suuragalbay ahaayeen dagaalkii sokeeye ka hor. Wax kasta waa iska sii xumaanayeen. Ma aqan si aan u sheego waxaan soo maray oo aan ka ahayn in aan dadka tuso farshaxankeyga. Ereyo badan ma u isticmaalin farshaxankan oo aan ka ahayn wax yar. Muuqaalka ayaan ka hadal badan qoraalka.

Dadka Soomaaliyeed aad baan ugu faanaa waayo waxaan nahay dad firfircooni, ku wanaagsan ganacsiga, dhaqan ahaan dimuqraadi ah, jecel waxbarashada, martigelin leh, oo is-caawiya. Gabdhaha Soomaaliyeed waa kuwa ugu qurxoon Afrika. Waxaan wadaagnaa midab, diin, luuqad iyo magacyo isku mid ah. Maalmaha xorriyadda ayaa aad iigu muhiim-san. Juun 26, 1960 waqooyiga Soomaaliya ayaa helay madaxbannaani. Luulyo 1, 1960kiina gobollada koofureed ayaa qaatax xorriyadii. Waxaan isku arkaa qof caadi ah balse farshaxanyahan ahaan aan welibulshadiisa la qabsan.

07/5.2 - SANAA: Bulsho midaysan

WAXAA LOO ADEEGSAN CUTUBKA 3 KULANKA 3 AAD (5.3.3)

Farshaxan Jireedkeyga: "Bulsho Midoowdo"

Farshaxan jireedkeyga waxaan ku magacaabay "Bulsho Midowdo" Labadan qof waxay heystaan kheyraad aan dhameyn, midba midka kale waxa uusan heysan ayuu haystaa. Qof kasta wuxuu haystaa boqolkiiba konton (50%) oo kala ah jaceyl aan dhameyn, awood aan dhameyn iyo siyaasad aan dhameystirnayn. Haddii ay labadan qof midoobaan waxay keenayaan 100% wax kasta oo ah jaceyl, siyaasad iyo awoodba.

Wajijo ma u sameyn sawirkeyga; xoogga waxaan saaray qoraalka. Sida aad arki kartiin, labada qof ee aan sawiray dhar ma gashana. Waxaan qoray "waxaan ahay ubax soo baxaya". Shaqadan waa aniga iyo sida aan isku arko. Dib u dhiska dalka iyo kalsoonideyda. Waa rajo. Waxaan sawiray meeshaan ka imid, waqtigii caruurnimadeyda ku qaali ahaa: in aan hooyo ka imid iyo calanka Soomaaliyed.

Meeshaan waxaa ka muuqda waqtigii aan ugu farxadda badnaa oo gabadheenna yar noo dhalatay. Meeshaan waxaa ka muuqda rajada dalkeyga, iyo ugu danbeyn markii ay iigu adkayd oo walaalkey xabad ku dhacday oo faraha ku waayay, suul keliya ayaa u haray sidaasaa loogu naanaysay Mr. Ok.

Waxaan ku muujiyay mustaqbalka sidii afar jarjanjaro oo rajadedyar tusaya. Jarjanjardan waxay leedahay tallaabootin. Tan koowaad waa isboortis, tallaabada labaad waa waxbarasho, tan saddexaad waa dowlad, tallababbada afaraadna waa nabad.

Labadan jir waxay wakiil ka yihiin laba qofood, oo qof kasta kan kale waxa ka maqan uu haystaa. Qofkaan wuxuu hasytaa 50% siyaasadda, qofka kalena waa la mid. Gacantu waxay mataleysaa awood aan dhameyn; 50% qofkiiba. Xabadka waa jaceyl aan dhameyn, 50% qofkiiba. Caloosha waxay mataleysaa dhaqaale aanan dhameyn. Salku waa degganaan aan dhameyn. Halkan waa taagnaasho aan dhameyn welina ma aysan qaadan wax tallaabo ah. Marka qof kasta wuxuu heystaa 50% waxaa-na ka maqan 50%.

Haddii ay midoobaan waxay keeni karaan wadajirkooda , nabad iyo midnimo. Wuxaan qoray “waan jeclahay dalkeyga iyo dadkeyga” iyo maalintii xorriyadda 1da Luulyo, 1960kii, waa ii muhiim. Midabka jirarka ku wareegsan wuxuu ka tarjumayaan mugdiga iyo burburka aan soo marnay. Weli dhibaato ayaa jirta laakiin dowlad ayaan leennahay.

Ku meelgaar ma nihin marka had-dii aan midowno waxaan arkeynaa iftiinka nolosha. Labadan qof gacmaha ayay is heystaan. Waxay noo sheegayaan horay sidaan ugu socon lahayn. Midnimada waa sida aan uga bixi lahayn dhibaa-tadan.

Waan ku farxay layligaan sameynay. Aniga aamusnaantii iyo degganaantii ayaan la yaabay iyo in aan jirkeyga gudihisa ku safro. Wuxaan ka helay sida aan rinjiyada isugu qasnay. Wuxaan la wadaagi karaa Farshaxan Jireedkayga qof kasta oo daneynaya in uu dhageysto fikradahayga.

Sheekadeeyda Sanaa

Dhammaanteenna waxaan ka nimid uurka hooyo Soomaaliyeed. Dhammaanteenna guryo fillooyin ah kuma wada korin. Wuxaan ka nimid aqal iyo miyiga. Wuxaan ka nimid hooyo Soomaaliyeed oo mundulkaan deggan. Isir ahaan Soomaalida waa reer baadiye. Xoolaha ayaan dhaqan jirnay. Wuxaan lahaan jirnay xirfad mundullada lagu dhisto. Hadda waan ilbaxnay.

Markaan dugsiga hoose ku jiray, waxaan arki jiray gabar iyo wiil is-dagaalaya. Gabarta waxay u tagee walaalkeed oo ay u soo cabaneysay si uu u difaaco. Xataa jidka waa lagu dhibaa. Taasi caadi ayay ka tahay Soomaaliya. Gabdhuhu ma dagaallamaan. Walaalahood ayay ku tiirsan-yihiin in ay ka helaan difaac. Wuxaan fiirsaday filim karatee ah oo gabar keligeed ay toban nin tumeysa. Karateega aan markaas xiiseynaayay. Hadda Karateega waan ku fiicanahay waana jeclahay.

Wuxaan isku arkaa ubax soo baxaayo iyo qof cusayb ah. Haddii aan mugdi ku jiro sababtu waa dalkeyga in uu mugdi ku jiro. Wuxaan rabaa in aan shumac u shido dalkeyga. Waan rumaaysanahay taas. Waa rajadeyda. Wuxaan ula jeedaa ma rabo qalbi jab iyo quusasho. Sidaan dalkeyga ugu shidi karo waa in aan isticmaalaa farshaxankeyga. Wuxaan rabaa in aan farshaxankeyga ku muujiyo in nabad la heli karo dadkana lagu baraaruujin karo in ay is beddelaan. Waan rumeysanahay taas.

Aad baan ugu rajo weynahay mustaqbalka waxaana u arkaa in uu ku imaanayo tallaaboooyin kala du-wan. Tallabbada koowaad waa isboortiska. Waxbarashadu waa tallaabada labaad; waxbarashadu waa furaha nolosha.

Tan saddexaad waxaan u baahannahay dowlad fiican oo nabadda horumarisa. Nabadda waa tallaabbada afaraad. Marka wax kasta waan heysanaa. Haddii aan helno isboortis, waxbarasho, dowlad markaas waan heleynaa nabad.

Waxaan ku faannaa bey'adda iyo xabagta Soomaaliya, beeraha iyo calanka. Maalintii xorriyada iyo maalintii kacaanka 1969 kii iyo in aan xasuusanno geesigii Axmed Gurey ayaa ka mid ah dhaxalkeyga iyo sidaan ugu dabaaldego dalkeyga. Wuxaan ku faani karin waa qabyaaladda iyo musuqmaasuqa. Aad ayay noo saameeysay anagoo weliba wadaagno diin, dhaqan iyo dhaxalba. Wuxaan isku aragnaa in aannu nahay dad martiqadka ku fiican. Wuxaan kaloo aad ugu riyaaqaa dareenkeenna sida aan u soo kabsano. Waan ku farxay layligaan maanta sameeynay. Aniga aamusnaantii iyo degganaantii ayaan la yaabay, iyo jirkeyga gudahiisa in aan ku safro. Wuxaan ka helay sidaan rinjiyada isugu daro. Habeen kasta wuxaan u sheegaayay qoyskeyga iyo walaashay oo iga yar waxa aan inta ka baranay. Wuxaan kaloo la wadaagay ardayda aan isku fasalka nahay.

— 08.

Tix-Raacyada

1. UNESCO Publication: "The power of culture for development", on: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000189382>
2. https://teachersactup.files.wordpress.com/2011/07/paradigms_of_art_based_education.pdf
3. Preamble to the UNESCO Constitution: "World heritage in young hands", on: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000129073>
4. Interagency Gender Working Group, on: <https://www.igwg.org>; 2013.
5. UNESCO and Gender Equality in Sub-Saharan Africa, on: <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002595/259590e.pdf>.
6. CISP Workshop Storytelling: "What's your story?"
7. Using Drama as an Effective Method to Teach Elementary Students, 2004.
<https://commons.emich.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1112&context=honors>
8. HoutenBeenTheater - www.houtenbeentheater.nl
9. EGEP Life Skills Training Manual
10. CISP Video: "Somali Cultural Heritage", on: www.youtube.com/watch?v=xyqvC-0vLbQ&t=135s
11. CISP Book: "Stories from girls and women from Mogadisho", on:
www.culture4inclusion.org/html/resources/Stories_from_Mogadishu-book.pdf
12. CISP Book: "Windows into our lives - an art project in Mogadishu", on:
www.culture4inclusion.org/html/resources/Windows_into_our_lives-book.pdf
13. CISP video: clip on participatory Theatre "Raganimo" (Masculinity)
14. CISP Video: "Mogadishu In Site - Insights: Vision from Hodan", on: www.youtube.com/watch?v=6qYFRaZTNBw&t=35s

**HAGAHA BAREYAASHA
EE DHAQANKA IYO FANKA EE DUGSIYADA**

Waxa daabacay
CISP - Comitato Internazionale per lo Sviluppo dei Popoli
(International Committee for the Development of People) - Nairobi.

XAFIISKA CISP EE BARIGA AFRIKA

117, Manyani East Road, Lavington, Nairobi | +254 733441441 / +254 717149900 | info@cisp-nairobi.org | www.cisp-som.org | Facebook: CISPSomalia

XARUNTA CISP - ITALY

Via Germanico 198, 00192, Rome | +39 06 3215498 | cisp@cisp-ngo.org | www.developmentofpeoples.org

CULTURE FOR
INCLUSION
IN SOMALIA

www.culture4inclusion.org